

54/2004. (XII. 13.) AB határozat

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányellenességének és nemzetközi szerződésbe ütközésének utólagos vizsgálatára, illetve mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség, továbbá nemzetközi szerződésből származó jogalkotási feladat elmulasztásának megállapítására irányuló indítványok alapján, valamint hivatalból eljárva - *dr. Bihari Mihály* és *dr. Kukorelli István* alkotmánybírák különvéleményével - meghozta a következő

határozatot:

1. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 282. § (1) bekezdésének, 282/A. § (1) bekezdésének, 282/B. § (1) bekezdésének, 282/C. § (1) és (2) bekezdésének, valamint 283/A. § (1) bekezdésének a „hatósági engedély nélkül”, illetve a 283/A. § (1) bekezdésének „hatósági engedéllyel nem rendelkezőnek” szövegrészei alkotmányellenesek, ezért azokat a határozat kihirdetésének napjával megsemmisíti.

A felsorolt rendelkezések az alábbi szöveggel maradnak hatályban:

„282. § (1) Aki kábítószeret termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, vagy az ország területén átvisz, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„282/A. § (1) Aki kábítószeret kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„282/B. § (1) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával kábítószeret termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„282/C. § (1) Az a kábítószerfüggő személy, aki kábítószeret termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a kábítószerfüggő személy, aki kábítószeret kínál, átad, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„283/A. § (1) Aki nemzetközi szerződés végrehajtására kiadott jogszabályban a kábítószer tiltott előállításához használt vegyi anyagként meghatározott anyagot előállít, megszerez, tart, felhasznál, forgalomba hoz, azzal kereskedik, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, úgyszintén, aki jogszabályi előírás megszegésével ilyen anyagot átad, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

2. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 283. § (1) bekezdésének *b)*, *c)*, *d)* pontja, *e)* pontjának 2. alpontja és (2) bekezdése alkotmányellenes, ezért azokat a határozat kihirdetésének napjával megsemmisíti.

A 283. § az alábbi szöveggel marad hatályban:

„283. § (1) Nem büntethető kábítószerrel visszaélés miatt,

a) aki csekély mennyiségű kábítószerrel saját használatra természet, előállít, megszerez vagy tart [282. § (5) bek. *a)* pont],

[...]

e) az a kábítószerfüggő személy, aki

1. jelentős mennyiséget el nem érő mennyiségű kábítószerrel saját használatára természet, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz [282/C. § (1) bek. és (5) bek. *a)* pont],

[...]

f) az a kábítószerfüggő személy, aki az *e)* 1. alpontban meghatározott bűncselekménnyel összefüggésben - kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő - más bűncselekményt követ el, feltéve, ha az első fokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesült, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vett részt.”

3. Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 286/A. § (2) bekezdése alkotmányellenes, ezért azt 2005. május 31. napjával megsemmisíti.

4. Az Alkotmánybíróság megállapítja: nemzetközi szerződésbe ütköző és alkotmányellenes helyzet keletkezett azáltal, hogy az Országgyűlés a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvényben a kábítószerrel visszaélés egyes eseteivel kapcsolatban elmulasztotta a kiskorúak védelmét fokozottan garantáló, az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény, valamint az 1998. évi L. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény rendelkezéseit érvényre juttató szabályok megalkotását.

Ezért az Alkotmánybíróság felhívja az Országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2005. május 31. napjáig tegyen eleget.

5. Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva megállapítja: az Országgyűlés alkotmányellenes mulasztást követett el azzal, hogy az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény I-IV. listáinak, illetve az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény I-IV. listáinak eredeti és mindenkor hatályos (módosított) szövegét törvényben nem hirdette ki.

Ezért az Alkotmánybíróság felhívja az Országgyűlést, hogy a listák szövegének kihirdetésével kapcsolatos jogalkotói feladatának 2005. május 31. napjáig tegyen eleget.

6. Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva megállapítja: alkotmányellenes helyzet keletkezett azáltal, hogy az Országgyűlés elmulasztotta azon rendelkezések megállapítását, amelyekből a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 282-283/A. §-ai alkalmazásakor a bűncselekmény elkövetési tárgya a jogbiztonság követelményét kielégítő módon meghatározható.

Ezért az Alkotmánybíróság felhívja az Országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2005. május 31. napjáig tegyen eleget.

7. Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva megállapítja: az Országgyűlés alkotmányellenes mulasztást idézett elő azzal, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény rendelkezéseivel összefüggésben nem alkotta meg azon szabályokat, amelyek a kábítószer-élvezőket segítő, megelőző, gyógyító programok végrehajtásában közreműködők büntetőjogi felelősségének kérdéseit rendezik.

Ezért az Alkotmánybíróság felhívja az Országgyűlést, hogy jogalkotói feladatának 2005. május 31. napjáig tegyen eleget.

8. Az Alkotmánybíróság hivatalból eljárva megállapítja: alkotmányellenes helyzet keletkezett azáltal, hogy a jogalkotó elmulasztotta a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 282-283/A. §-aiban foglalt elkövetési magatartások és az engedéllyel folytatható tevékenységeket megállapító jogszabályok összhangjának megteremtését.

Ezért az Alkotmánybíróság felhívja a jogalkotót, hogy feladatának 2005. május 31. napjáig tegyen eleget.

9. Az Alkotmánybíróság elutasítja a nemzetközi szerződésbe ütközés megállapítására irányuló azon indítványt, amely szerint az 1998. évi L. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény 3. cikk 5. pontjának *f)* és *g)* alpontjaiba ütköző módon sértik a nemzeti bíróságok jogkörét a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 283. §-ának azon rendelkezései, amelyek a

nem függő fogyasztók számára is biztosítják a büntetőjogi következmények alóli mentesülés lehetőségét.

10. Az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 282. §-a, 282/A. §-a, 282/B. §-a, 282/C. §-a, 283. § (1) bekezdés a) pontja, valamint az e) pont 1. alpontja és f) pontja, a 283/A. §-a, 286/A. § (3) bekezdése nemzetközi szerződésbe ütközésének, valamint alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványokat - a rendelkező rész 1. és 2., valamint 4. pontjában foglaltakon túlmenően - elutasítja.

11. Az Alkotmánybíróság az Országgyűlés alkotmányellenes mulasztásának megállapítására irányuló azon indítványt, amely szerint azért, hogy a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény rendelkezései büntetni rendelik a csekély mennyiségű kábítószer saját fogyasztás céljából történő előállítását és termesztését, sérül a jogalanyoknak Alkotmányban biztosított önrendelkezési joga - elutasítja.

12. Az Alkotmánybíróság a kábítószerrel visszaélés vétsége és büntette miatt jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatára vonatkozó indítványt elutasítja.

13. Az Alkotmánybíróság a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 1999. március 1. és 2003. március 1. között hatályban volt 282. § (9) bekezdés a) pontjának „kábítószer fogyaszt” szövegrésze, valamint b) pontja alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló eljárást megszünteti.

14. Az Alkotmánybíróság az Országgyűlés alkotmányellenes mulasztásának megállapítására irányuló azon indítványt, amely szerint azért sérülnek a gyermekeknek az Alkotmány 16. §-ában biztosított érdekei, mert a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény nem lép fel kellő szigorral a kábítószerrel visszaéléssel szemben - visszautasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Indokolás

I.

Az Alkotmánybírósághoz öt indítvány érkezett a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvénynek (a továbbiakban: Btk.) a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét meghatározó törvényi tényállásaival kapcsolatban. Az indítványok a szabályozás jelenlegi módját azonos és eltérő oldalról egyaránt, szinte minden tekintetben többszörösen támadták. Az indítványozók - olykor egymással ellentétes - álláspontjaik alátámasztására nemegyszer ugyanazon alkotmányi rendelkezésekre hivatkoztak, kontrasztos érvelést kifejtve és egymásnak ellentmondó következtetéseket levonva azok tartalmából. Az Alkotmánybíróság ezért az ügyeket egyesítette és egy eljárásban bírálta el.

A.

1. Az egyik indítványozó a kábítószerrel visszaélés elkövetési magatartásai közül - a Btk. 1999. március 1. és 2003. március 1. között hatályos - 282. § (1) bekezdésében, valamint a „282/B.” § (1) bekezdésében meghatározott „megszerez” és „tart” fordulatok, illetve a 282. § (9) bekezdés a) pontjában, továbbá a „282/B.” § (5) bekezdés a) pontjában rögzített, a fogyasztói magatartást szankcionáló tényállási elemek alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését kezdeményezte. Kérte továbbá a vitatott jogszabályi rendelkezések alapján jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatának elrendelését. (Az indítvány benyújtásának időpontjában a Btk.-nak 282/B. §-a nem volt. Az e megjelölés alatti vitatott rendelkezések - a beadvány indokolásából kitűnően - az akkori 282/A. §-ban voltak fellelhetőek.) A támadott rendelkezések a büntető jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2003. évi II. törvény (a továbbiakban: Btk. módosítás1.) 2003. március 1-jei hatálybalépését követően tartalmilag a 282. § (1) bekezdésében, illetve az (5) bekezdés a) pontjában, valamint a 282/C. § (1) és (5) bekezdésében élnek tovább.

Az indítványozó emellett mulasztás megállapítására irányuló kérelmet is előterjesztett, mivel az „Országgyűlés [...] nem biztosítja az önrendelkezési jog gyakorlását, amikor büntetni rendeli csekély mennyiségű kábítószer saját fogyasztás céljából való előállítását és termesztését.” Kifejtette, hogy az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében garantált emberi méltósághoz való jog magában foglalja az önrendelkezési szabadsághoz való jogot. Ebből az következik, hogy a magánszférába történő állami beavatkozásnak akkor is kizártnak kellene lennie, ha a polgárok egészségüket károsító tudatmódosító szereket használnak. Véleménye szerint az önpusztító magatartással az egyén csak önmagának árt, mások jogait nem veszélyezteti, s ezért az államnak az Alkotmány 70/D. §-ából fakadó azon kötelezettségével szemben, amely szerint a területén élők számára biztosítja a legmagasabb testi és lelki egészséghez való jogot, elsőbbséget élvez az Alkotmány 54. § (1) bekezdése által oltalmazott alapjog. Ez pedig korlátozza az államot abban, hogy az arányosság elvének megsértésével büntetőjogi eszközök útján avatkozzon be a kábítószer-fogyasztó személyek magánéletébe.

Hozzátette mindehhez, hogy a támadott rendelkezések az Alkotmány 55. § (1) bekezdésében biztosított személyi szabadsághoz való jog tekintetében az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésébe is ütköznek. Az állam önkényesen döntött akkor, amikor a tudatmódosító szerek közül ésszerű szempontok nélkül válogatva egyesek használatát a büntetőjog eszközeivel is tiltja, még másokét - egészségre ártalmasságuktól függetlenül - tolerálja.

Az indítványozó a Btk. módosítás1. 2003. március 1-jei hatálybalépését követően az Alkotmánybíróság felhívására nyilatkozatot nem tett. Az általa támadott rendelkezések azonban a Btk. hatályos rendelkezéseiben továbbra is fellelhetők.

2. Egy másik indítványozó a Btk. 1999. március 1. és 2003. március 1. között hatályos 282. § (9) bekezdés *a)* pontjából a „kábítószer fogyaszt” szövegrésze, a *b)* pont egésze, valamint a 282/A. § (1) és (5) bekezdése (fogyaszt, megszerez, tart) alkotmányellenessége megállapítását és megsemmisítését indítványozta. A támadott rendelkezések a Btk. módosítás1.-et követően - a Btk. 282. § (9) bekezdés *b)* pontjában foglalt nagy nyilvánosság előtti kábítószer-fogyasztásra történő felhívás kivételével - a 282. § (5) bekezdés *a)* pontjában, valamint a 282/C. § (1) és (5) bekezdésében élnek tovább.

Megítélése szerint a támadott rendelkezések ellentétesek az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében garantált emberi méltósághoz való joggal, sértik a (2) bekezdésben foglalt kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánás és büntetés, valamint az orvosi vagy tudományos kísérletek tilalmára vonatkozó rendelkezéseket, s nem egyeztethetők össze az Alkotmány 70/D. § (1) bekezdésében oltalmazott legmagasabb testi és lelki egészséghez való joggal. Sőt, a jogi szabályozás során az állam nem teljesíti ez utóbbi rendelkezés érvényre juttatása érdekében a (2) bekezdésben előírt kötelezettségeit sem.

Álláspontja szerint a „regresszióhoz való jog alkotmányos alapjog, a jogalanyak joga van elpusztítania önmagát. [...] az egyén saját testének tulajdonosa, ennek megfelelően [...] ‘egészségtelenségi’ állapota vonatkozásában primer rendelkezési jogosultsággal [...] bír. [...] A toxicómánia jogszerű alkotmányos magatartás [...] a thanatos (a halálöszton) működése és kielégülése.” Mindemellert a szabályozás azon okból is alkotmányellenes, mert a törvényhozó nem tett különbséget függőséget okozó és nem okozó drogok között.

A későbbiekben beadványát kiegészítette azzal, hogy a „megszerez”, „tart” kategóriák esetében a szabályozás aszerint sem differenciál, hogy az elkövető magatartása saját fogyasztására irányul-e, vagy kereskedelmi cézzal történik. Megítélése szerint büntetőjogi üldözésre csak utóbbi magatartások esetében kerülhet sor. Ezzel összefüggésben kezdeményezte a Btk. 282. § (8) bekezdése és a 283/A. § (1)-(3) bekezdései alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését, minthogy e törvényhelyek nem tesznek különbséget a fogyasztói és a kereskedelmi típusú magatartások között. Az újabb támadott rendelkezések a Btk. módosítását követően - dogmatikailag megváltozott rendszerben - tartalmilag a 282. § (5) bekezdés *a)* pontjában és 282/A. § (6) bekezdés *a)* pontjában és részlegesen a 283/A. § (1) bekezdésében élnek tovább.

A Btk. módosítás1.-et követően az indítványozó az új szabályozás tekintetében is fenntartotta indítványát.

B.

A további indítványozók - részben azonos szempontból - a Btk.-nak a kábítószerrel visszaéléssel kapcsolatos tényállásait a Btk. módosítás 1. szerinti állapotában támadták.

1. Két országgyűlési képviselő az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 21. § (3) bekezdésének *a*) pontja alapján az Alkotmány 7. § (1) bekezdésében foglaltakra tekintettel a szabályozás nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát indítványozta. Másodlagos indítványként előterjesztették, hogy amennyiben az Alkotmánybíróság a nemzetközi egyezménybe ütközést nem találja megalapozottnak - az Abtv. 47. § (1) bekezdése alapján - kötelezze a jogalkotót azon mulasztás megszüntetésére, amelyet a nemzetközi szerződésekből származó feladatainak elmulasztásával idézett elő.

Részletes indokolásukban előadták, hogy a Btk. 283. § (1) bekezdés *b*) pontjának, a 283. § (1) bekezdés *c*) pontjának és a 283. § (1) bekezdés *d*) pontjának a büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülést biztosító rendelkezései két nemzetközi szerződés szabályrendszerével is ütköznek. Sértik egyfelől az 1998. évi L. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény (a továbbiakban: ENSZ Egyezmény) 3. cikk 5. pont *f*) és *g*) alpontja, másfelől az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett a New-Yorkban (sic!), 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény (a továbbiakban: Egységes Kábítószer Egyezmény) 36. cikk 1. *a*) pontjának rendelkezéseit.

Az ENSZ Egyezmény szabályai különösen súlyosnak tekintik a kábítószerrel visszaélés cselekményét akkor, ha annak sértettje kiskorú, vagy az elkövetéshez ilyen személyt használtak fel, illetve ha az elkövetés fokozott védelemre szoruló intézményekben vagy azok közelében történik [oktatási intézmény, büntetés-végrehajtási intézet, szociális szolgáltatásokat nyújtó központ, illetve mindazon helyek, amelyeket iskolás gyermekek tevékenységükkel összefüggésben látogatnak (a továbbiakban: minősített intézmények)]. Kimondják továbbá, hogy a hatáskörrel rendelkező nemzeti bíróságoknak és más hatóságoknak jogot kell biztosítani arra, hogy e ténybeli körülményeket a döntéshozatal során figyelembe vehessék. Az Egységes Kábítószer Egyezmény pedig a szerződő feleket arra kötelezi, hogy jogsértő cselekményre nyilvánítsák a kábítószerrel visszaéléssel kapcsolatos elkövetési magatartásoknak az itt felsorolt mindazon formáját, amelyek bármilyen jogcímen ellentétben állnak az Egyezménnyel. Gondoskodniuk kell arról is, hogy a nemzeti szabályozás e szándékos cselekmények esetén, az elkövetőkkel szemben lehetővé tegye a „súlyos jogsértés” kategóriájának megfelelő büntetések, nevezetesen szabadságelvonás alkalmazását.

Az indítványozók hivatkoztak arra, hogy az Egységes Kábítószer Egyezmény 36. cikk 1. pont *b)* alpontjának és 38. cikk 1. pontjának szabályaiból következően a kábítószerrel visszaéléssel összefüggésben elkövetett cselekmények esetén a büntetőjogi jogkövetkezmények kiegészítéseként a kezelést, a nevelést, az utógondozást célzó szabályozás megalkotásának legfeljebb a már függővé vált személyek esetén van helye. Az ún. „elterelés” intézménye nem vonatkozhat általában véve a fogyasztói oldalon szereplő elkövetőkre, különösen nem azokra, akik mások számára lehetővé teszik, hogy kábítószerrel fogynassanak. A hazai szabályozásnak azok a rendelkezései, amelyek a büntetlenség eseteit anélkül terjesztik ki a „kínál”, „átad”, „termeszt”, „előállít” kategóriákra, hogy legalább a büntető jogszabályon kívül jogsértő cselekménynek nyilvánítanak azokat, sértik az Egységes Kábítószer Egyezmény tartalmát. Ezzel tehát a jogalkotó mulasztást követett el.

2. Egy másik országgyűlési képviselő indítványozó, részben eltérő indokok alapján, szintén a kábítószerrel visszaélésre vonatkozó hatályos büntetőjogi szabályozás - többszörös - nemzetközi szerződésbe ütközésének kimondását és az Alkotmány 7. § (1) bekezdésére tekintettel ennek következtében (a tárgyi összefüggésre figyelemmel) a Btk. 283. §-a teljes megsemmisítését indítványozta. Kérte továbbá a nemzetközi szerződésből származó jogalkotói feladat elmulasztásának megállapítását is.

Álláspontja szerint a Btk. 283. § (1) bekezdés *c)* és *d)* pontjának 1. alpontja az ENSZ Egyezmény 3. cikk 5. pontjának *f)* alpontjába, a Btk. 283. § (1) bekezdés *d)* pontjának 2. alpontja az ENSZ Egyezmény 3. cikk 5. pontjának *g)* alpontjába ütközik. Mindemellett a Btk. 283. § (1) bekezdés *c)* pontja és *d)* pontjának 1. alpontja sérti az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (a továbbiakban: Gyermek Egyezmény) 1. és 33. cikkét. Ugyanakkor a jogalkotó elmulasztotta a Gyermek Egyezmény 33. cikke és az ENSZ Egyezmény 3. cikk 5. pontjának *f)* és *g)* alpontjaiból következő feladatainak teljesítését.

Az ENSZ Egyezménnyel összefüggésben ezen indítványozó kifejtette, hogy a hatályos szabályozás elvonja a jogalkalmazótól az Egyezményben biztosított ama jogot, hogy a kiskorú személyek felhasználását a kábítószerrel visszaéléssel kapcsolatos cselekmények esetén kellő súllyal értékelhesse. A büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülést biztosító azon rendelkezések ugyanis, amelyek a 18 éven felüli elkövetők esetén még akkor is alkalmazandók, ha a cselekmény elkövetési magatartásaként a „megszerzés”, a „tartás”, a „kínálás”, az „átadás” állapítható meg, sértik a nemzetközi szerződés hivatkozott rendelkezését. Ugyanez irányadó mindazon esetekre, amikor a minősített intézményekben vagy azok környékén, a 21. életévét még be nem töltött

személy akár ingyen, akár ellenérték fejében - a mentesülés lehetőségének biztosítása mellett - kínálhat, átadhat kábítószer bármilyen életkorú személynek.

A továbbiakban kitért még arra, hogy a Gyermek Egyezmény hivatkozott rendelkezései szerint az állam kötelessége törvényhozási eszközökkel is távoltartani a kábítószerket és pszichotróp anyagokat a 18 éven aluli személyektől. A védelmi kötelezettség kiterjed a drogok általuk történő fogyasztására, s e személyeknek a kábítószerrel kapcsolatos cselekményekben történő felhasználására. A támadott rendelkezés sérti ezt a szabályt, amikor nagykorúak számára olyan esetekben biztosítja az elterelés lehetőségét, amikor a cselekmény érintettje vagy résztvevője kiskorú volt.

A mulasztás megállapítására irányuló indítványával összefüggésben arra mutatott rá, hogy a Gyermek Egyezmény felhívott cikkei, az ENSZ Egyezmény 3. cikk 5. pontjának f) alpontjával egyetemben azért is sérülnek, mert az ott megszabott - a kiskorúak védelmével kapcsolatos - jogalkotási feladatokat az Országgyűlés figyelmen kívül hagyta a kábítószerrel visszaélést szabályozó büntetőjogi rendelkezések megalkotásakor.

3. Ezen utóbbi országgyűlési képviselő további két magánszeméllyel közösen indítványozta a Btk. 282., 282/A., 282/B., 282/C., 283. és 283/A. §-ai alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését is. A megjelölt jogszabályhelyek egyes fordulatait, kitételeit, elkövetési magatartásait eltérő alkotmányi alapon támadták, azonban hivatkoztak arra, hogy a jogbiztonság követelményére figyelemmel a tárgyi összefüggés miatt csak a szabályozás teljes körű megsemmisítése lehetséges.

3.1. Álláspontjuk szerint a Btk. 282., 282/A., 282/B., 282/C. és 283/A. §-ai, valamint a 283. § (1) bekezdés a) és c) pontjának, illetve az e) pont 1. alpontjának „saját használatra” szövegrésze, úgyszintén a b) és d) pontjai, továbbá az e) pont 2. alpontjának „együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával” szövegrésze az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében meghatározott jogbiztonság követelményét sérti. A támadott törvényhelyekben szereplő „hatósági engedély nélkül”, „saját használatra” és az „együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával” tényállási elemek ugyanis bizonytalan, határozatlan tartalmú jogfogalmak, s így parttalan jogalkalmazói jogértelmezéshez vezetnek.

Hivatkoztak arra, hogy a hatósági engedély fogalmát a törvény ugyanúgy nem határozza meg, mint ahogyan a korábbi - más összefüggésben már az Alkotmánybíróság által is kifogásolt - jogszabály nem határozta meg a hatósági előírás jogi tartalmát. Nem állapítható meg, hogy az engedély kiadása mely szervnek a kompetenciája, mi annak a tartalma és az állampolgárok honnan ismerhetik azt meg. Mindemellett a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény (a továbbiakban: Jat.) 1. § (1) bekezdéséből következően az

engedély állampolgárokra egyébként kötelezőnek nem tekinthető, minthogy jogszabálynak nem minősül.

A „saját használatra” és az „együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával” fordulatok egyfelől túl általános, a jogalkalmazó belátása szerint esetenként kiterjeszhető, vagy leszűkíthető fogalmak, másfelől pedig értelmezésük az állampolgárok oldalán olyan mélységű ismereteket tételez fel, amelyek a törvényben meg nem határozott körülményektől függenek. A „saját” fogalmára történő hivatkozás az egyes eljárások során végeredményben sem igazolható, sem cáfolható nem lesz, vagyis ennek elfogadása kizárólag a hatóság belátásától függ. A jogszabály szövegének „ad hominem” alakítása a jogalkalmazást így kiszámíthatatlanná, szubjektívvé teszi. Nem lehet tudni azt sem - állítják - hogy pontosan mit takar a „használat” fogalma, mivel ilyen elkövetési magatartás a törvény vonatkozó rendelkezéseiben nem is szerepel. A „használat” ezért éppenúgy lehet a fogyasztás szinonimája, mint akár az összes elkövetési magatartást átfogó fogalom.

Problémát okoz a használat „terjedelmének” vizsgálata is. Ebből a szempontból kardinális kérdés - amelyre a törvény nem ad választ - hogy a „használat” esetében miként viszonyulnak egymáshoz a különböző elkövetési magatartások, összeadódnak-e a minősítést is befolyásoló mennyiségek vagy sem. Végül újabb problémát jelent, hogy az „együtteség” és a „fogyasztás alkalma” szempontjából a térbeli és időbeli határokat, valamint az elkövetési magatartásokat sem tisztázza a Btk.

Alkotmányossági szempontból külön jelentősége van annak - hangsúlyozzák az indítványozók - hogy a „saját használatra” és az „együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával” fordulatok a büntetőjogi felelősség alól történő mentesülést lehetővé tevő szabályok között kerültek bevezetésre. A jogbizonytalanság következményéből fakadó szubjektív jogalkalmazás lehetősége megteremti annak veszélyét, hogy az egyes elkövetők esetében eltérő mérce érvényesül. Sérül tehát az alkotmányos büntetőjog azon követelménye, amely szerint a büntethetőség feltételeit és a büntethetőséget kizáró, valamint megszüntető okok meglétét valamennyi elkövető esetén egyenlő mérce szerint kell vizsgálni.

3.2. A Btk. 283. § (1) bekezdés *b)* és az *e)* pont 2. alpont alkotmányellenességének megállapítása alapjául az indítványozók az Alkotmány 8. §-ából, illetve az 54. § (1) bekezdéséből levezethető, az „állam általi életvédelem tevőlegességének követelményé[ti]” jelölték meg.

Megítélésük szerint a támadott rendelkezésekben biztosított, a büntetőjogi felelősségre vonás alóli széles körű „menekülést” biztosító rendelkezések olyan egyoldalú szabályok, amelyekkel az állam lemond a közegészség védelméről. Mindezt csak súlyosbítja, hogy az elterelés lehetőségét a törvényhozó bármilyen fajta kábítószer csekély mennyiségére

megállapíthatónak látta, noha a kábítószer-fogyasztás személyi kockázata általában véve is eltérő. A szabályozás mindemellett nincs tekintettel a kábítószerhez jutó másik személy életének, egészségének megóvásához fűződő alkotmányos kötelezettségre sem. E helyett „az állam hallgatólagosan elismerte a drogfogyasztási jelenség elfogadhatóságát.”

3.3. Végül az indítványozók a Btk. 283. § (1) bekezdésének c) pontját, a d) pontjának 1. és 2. alpontját az Alkotmány 16. §-ában foglalt, az ifjúság érdekeinek védelméhez és a 67. § (1) bekezdésében rögzített, a gyermek zavartalan fejlődéséhez való alkotmányos jog alapján támadták. Kifejtették: a jogalkotó azzal, hogy „önkéntesen és célszerűtlen egyoldalúsággal [...] végtelenségig menő toleranciát tanúsít a drogok hozzáférhetősége iránt”, a legteljesebb mértékben figyelmen kívül hagyja a gyermek- és ifjúságvédelem Alkotmányban rögzített követelményrendszerét. Az államnak az élet- és egészségvédelem körében - az előző pontban kifejtett - passzivitása nem terjedhet addig, hogy felnőttkorúak számára megengedje a kábítószerrel kapcsolatos cselekmények esetén a gyermekkorúak felhasználását.

A gyermeknek a zavartalan fejlődéshez való joga alkotmányos jog és ez nem versenghet az Alkotmányból le nem vezethető „kábulathoz való joggal”. Az önrendelkezés jogából nem vezethető le „valamely szer-, illetve eszközhasználat [...] szabadságjog[a].” Mindezen felül a gyermekkorúak a droghasználat terén nem tekinthetők „választópolgárnak”, a felnőtt társadalom kötelessége az ő védelmükről gondoskodni. A gondoskodás megszervezése pedig az államot terhelő kötelezettség.

4. Egy további indítványozó a Btk. módosítás1.-nek a hatályos szabályozást megállapító 17-23. §-ait az Alkotmány 16. §-ában megfogalmazott, az ifjúság érdekeinek védelmét előíró alapjoggal, a 18. §-ban oltalmazott egészséges környezethez való joggal, a 70. § (1) bekezdésében védett legmagasabb szintű testi és lelki egészséget biztosító joggal, az 54. § (1) bekezdésében garantált emberi méltósághoz és az 55. § (1) bekezdésben biztosított személyi biztonsághoz való joggal egészében tartotta ellentétesnek. Erre figyelemmel a módosító rendelkezések alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte.

Indokolásában előadta, hogy az enyhe büntetéseket és a büntetőjogi felelősségre vonás elkerülését megteremtő szabályozás nem szolgálja sem a speciális, sem a generális prevenciót, nem biztosítja az ifjúság nevelésének, érdekeinek védelmét. Ellentétben áll továbbá az egészséghez való joggal, s az emberi méltóság jogával is, mert a kábítószerrel fogyasztó személy végül elveszíti emberi méltóságát is.

C.

1. Az Alkotmánybíróság eljárása során beszerezte az igazságügyminiszter és - egyes kérdésekben - az egészségügyi, szociális és családjogi miniszter véleményét.

2. Az Alkotmánybíróság előtt folyamatban lévő eljárás időtartama alatt a büntető jogszabályok módosításáról szóló 2004. évi XL. törvény (a továbbiakban: Btk. módosítás2.) - 2004. május 19-i hatállyal - ismételten módosította a kábítószerrel visszaélést szabályozó tényállások tekintetében az értelmező rendelkezéseket tartalmazó 286/A. § (2) bekezdés b) pontját. Az indítványok elbírálása során ezért az Alkotmánybíróság a módosítás tartalmát, illetve az értelmező rendelkezéseknek a módosítás szerint tartalmat adó, ugyancsak a vizsgálat időpontjában megváltozott végrehajtási rendeleteket vette figyelembe.

II.

Az indítványok elbírálásával összefüggésben az Alkotmánybíróság az alábbi jogszabályi rendelkezéseket vizsgálta:

1. Az Alkotmány rendelkezései:

„2. § (1) A Magyar Köztársaság független, demokratikus jogállam.”

„7. § (1) A Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, biztosítja továbbá a nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangját.”

„8. § (1) A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam elsőrendű kötelessége.

(2) A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”

„16. § A Magyar Köztársaság különös gondot fordít az ifjúság létbiztonságára, oktatására és nevelésére, védelmezi az ifjúság érdekeit.”

„18. § A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”

„54. § (1) A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.

(2) Senkit nem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.”

„55. § (1) A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit sem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okokból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani.”

„67. § (1) A Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges.”

„70/A. § (1) A Magyar Köztársaság biztosítja a területén tartózkodó minden személy számára az emberi, illetve az állampolgári jogokat, bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.”

„70/D. § (1) A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.

(2) Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.”

2. Az ENSZ Egyezmény rendelkezései:

„3. Cikk

Bűncselekmények és büntetések

1. Minden Fél meghozza azokat az intézkedéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy belső joga szerint, amennyiben azokat szándékosan követik el, bűncselekményekké nyilvánítsa:

a) (i) Bármely kábítószernek vagy pszichotróp anyagnak az 1961. évi Egyezmény, a módosított 1961. évi Egyezmény vagy az 1971. évi Egyezmény rendelkezéseivel ellentétes előállítását, gyártását, kivonását, készítését, eladásra felkínálását, terjesztését, bármilyen feltételek melletti szállítását, az ezzel való ügynökösködést, szállítmányozást, tranzitszállítmányozást, fuvarozást, behozatalt vagy kivitelt,

(ii) az ópiummák, a kokacserje vagy a kannabisz növény kábítószer előállítása céljából, az 1961. évi Egyezmény és a módosított 1961. évi Egyezmény rendelkezéseivel ellentétes termesztését,

(iii) bármely kábítószer vagy pszichotróp anyag birtoklását vagy vásárlását az (i) alpontban felsorolt tevékenységek valamelyikének gyakorlása céljából,

(iv) berendezések, felszerelések vagy az I. és a II. Jegyzékben felsorolt anyagok előállítását, szállítását vagy terjesztését, annak tudatában, hogy azokat kábítószer vagy pszichotróp anyagok jogellenes termesztésében, előállításában vagy gyártásában használják, illetőleg arra szánják,

(v) a fenti i), (ii), (iii) vagy (iv) alpontokban felsorolt bűncselekmények valamelyikének szervezését, irányítását vagy finanszírozását.

b) (i) Javak konverzióját vagy átutalását, annak tudatában, hogy a javak az e bekezdés a) pontjában megállapított valamely bűncselekményből vagy bűncselekményekből vagy olyan bűncselekményben vagy bűncselekményekben való részvételből származnak, melyek célja az ilyen javak jogellenes eredetének vagy az eredeti bűncselekménynek leplezése vagy álcázása,

(ii) javak valódi természetének, forrásának, helyének, a felettük való rendelkezésnek, mozgásuknak, a javak tulajdonlásának és a tulajdonláshoz kapcsolódó jogoknak eltitkolását és leplezését, annak tudatában, hogy a javak az e bekezdés a) pontjában megállapított valamely bűncselekményből vagy bűncselekményekből, vagy ilyen bűncselekmény vagy bűncselekmények elkövetésében való részvételből származnak.

c) Alkotmányos elveinek és jogrendje alapelveinek fenntartásával

(i) javak megszerzését, birtoklását vagy használatát, annak tudatában, hogy a javak az e bekezdés a) pontjában megállapított valamely bűncselekményből vagy bűncselekményekből, vagy ilyen bűncselekmény vagy bűncselekmények elkövetésében való részvételből származnak,

(ii) berendezések, felszerelések vagy az I. és II. Jegyzékeken szereplő anyagok birtoklását annak tudatában, hogy azokat kábítószeres vagy pszichotróp anyagok jogellenes természetében, előállításában vagy gyártásában használják, illetőleg arra szánják,

(iii) mások bármilyen módon történő nyilvános felbujtását az e cikk által megállapított bármely bűncselekmény elkövetésére avagy kábítószer vagy pszichotróp anyagok jogellenes használatára,

(iv) az e cikkben megállapított bármely bűncselekmény elkövetésére irányuló bűnszervezet létrehozását, az ilyen bűncselekményben való részvételt, függetlenül attól, hogy azt bűnszervezet keretében vagy azon kívül követik el, vagy a cselekmény felbujtásnak vagy bűnszervezetnek minősül.

2. Alkotmányos alapelveinek és jogrendje alapvető rendelkezéseinek fenntartásával, minden Fél meghozza a szükséges intézkedéseket ahhoz, hogy belső joga szerint bűncselekménnyé nyilvánítsa, ha e cselekményt szándékosan követték el, a személyi fogyasztásra szánt kábítószeres és pszichotróp anyagok birtoklását, vásárlását és természetét az 1961. évi Egyezmény, vagy a módosított 1961. évi Egyezmény, vagy az 1971-ben kelt Egyezmény rendelkezéseinek megsértésével.

3. A tudattartalom, a szándék vagy a célzat, mint az e cikk 1. bekezdése szerinti valamely bűncselekmény szükséges tényállási eleme, az objektív ténybeli körülményekből kikövetkeztethető.

[...]

5. A Felek biztosítják, hogy hatáskörrel rendelkező bíróságai és más illetékes hatóságai figyelembe vehessék azokat a ténybeli körülményeket, amelyek az e cikk 1. bekezdése szerinti bűncselekmények elkövetését különösen súlyossá teszik, úgymint:

[...]

f) a bűncselekmény sértettje kiskorú, vagy elkövetéséhez kiskorút használtak fel;

g) az a tény, hogy a bűncselekményt büntetés-végrehajtási intézetben, oktatási intézményben vagy szociális szolgáltatásokat nyújtó központban, illetőleg ezek közvetlen közelében követték el, vagy más olyan helyen, amelyet iskolás gyermekek vagy tanulók látogatnak tanulási, sport- vagy társadalmi tevékenység céljából;

[...]

6. A Felek törekednek arra, hogy biztosítsák, hogy az e cikkben megállapított bűncselekmények elkövetője elleni bünvádi eljárás során a belső joguk által biztosított diskrecionális jogkörök olyan módon kerüljenek alkalmazásra, amely maximálisan biztosítja az eljárási cselekmények hatékonyságát, valamint tekintettel van a megfelelő visszatartó hatás elérésének igényére is e cselekmények vonatkozásában.

7. A Felek biztosítják, hogy bíróságai és más illetékes hatóságai figyelembe vegyék az e cikk 1. bekezdésében felsorolt bűncselekmények súlyos természetét és az e cikk 5. bekezdése szerinti súlyosító körülményeket az e bűncselekmények miatt elítélt személyek kedvezménytel történő szabadítása és feltételes szabadlábra helyezése mérlegelésekor.”

3. Az Egységes Kábítószer Egyezmény rendelkezései:

„36. Cikk

Büntető rendelkezések

1. a) Minden Szerződő Fél alkotmányos jogszabályainak fenntartásával megalkotja a szükséges szabályozást abból a célból, hogy a kábítószernek az Egyezmény rendelkezéseivel ellentétben, bármilyen címen történő termesztése, előállítása, gyártása, kivonása, készítése, tárolása, felajánlása, forgalomba hozatala, elosztása, vételek eladása, leszállítása, közvetítése, elküldése, átmenő szállítása, fuvarozása, behozatala és kivitele vagy bármely ténykedés, amely a szóban forgó Szerződő Fél véleménye szerint ellentétben lehet az Egyezmény rendelkezéseivel, jogsértő cselekménynek minősüljön, ha azt szándékosan követték el, valamint, hogy a súlyos jogsértések megfelelő büntetést, nevezetesen szabadságvesztést vagy egyéb szabadságelvonással járó büntetést vonjanak maguk után.

b) Az előző pontban foglalt rendelkezésektől függetlenül olyan esetekben, amikor egyes, a kábítószerket visszaélészerűen használó személyek követik el ezeket a jogsértéseket, a Szerződő Feleknek módjukban áll, hogy elítélnék azokat, vagy azok ellen

büntető jogkövetkezmenyt alkalmaznának, az elítélés, illetve a büntető jogkövetkezmeny kiegészítéseképpen ezeket a személyeket a 38. cikk 1. bekezdésének rendelkezései alapján kezelésnek, nevelésnek, utógondozásnak, valamint a társadalomhoz újbóli alkalmazkodásának és újbóli beilleszkedésének alávetni. [...]"

„38. Cikk

A kábítószerekkel való visszaélés elleni intézkedések

1. A Szerződő Felek különös figyelmet fordítanak a kábítószerekkel való visszaélésekre és minden lehetséges intézkedést megtesznek annak megelőzésére, valamint az érdekelt személyek gyors felkutatásának, kezelésének, nevelésének, utógondozásának, a társadalomhoz újbóli alkalmazkodásának és újra beilleszkedésének biztosítására, ebből a célból összehangolják az erőfeszítéseiket.

[...]"

4. Az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény (a továbbiakban: Pszichotróp Egyezmény) szabályai:

„5. Cikk

A pszichotróp anyagok használatának korlátozása gyógyászati és tudományos célra

1. Minden Szerződő Fél korlátozza az I. jegyzékben felvett anyagok használatát a 7. Cikkben előírtaknak megfelelően.

2. Minden Szerződő Fél köteles a 4. Cikk rendelkezéseinek fenntartása mellett a II., III. és IV. jegyzék anyagainak a gyártását, kivitelét, behozatalát, elosztását, készletét, kereskedelmi forgalmát, használatát és birtoklását az általa megfelelőnek ítélt rendszabályokkal gyógyászati és tudományos célra korlátozni.

3. Kívánatos, hogy a Szerződő Felek csak a törvényhozásukban meghatározott feltételek mellett engedélyezzék a II., III. és IV. jegyzék anyagainak a birtoklását."

„7. Cikk

Az I. jegyzék anyagaira vonatkozó külön rendelkezések

Ami az I. jegyzékbe felvett anyagokat illeti, a Szerződő Felek kötelesek:

a) megtiltani ezeknek az anyagoknak bármilyen alkalmazását, kivéve a tudományos, vagy igen korlátozott gyógyászati felhasználást, olyan megfelelően felhatalmazott személyek által, akik a kormányuknak közvetlenül alárendelt, vagy általuk kifejezetten kijelölt egészségügyi vagy tudományos létesítményekben dolgoznak;

[...]"

„20. Cikk

A pszichotróp anyagokkal való visszaélés elleni intézkedések

1. A Szerződő Felek minden szükséges intézkedést megtesznek abból a célból, hogy megelőzzék a pszichotróp anyagokkal való visszaélést és biztosítsák az érdekelt személyek gyors felkutatását, valamint kezelését, felvilágosítását, utógondozását, munkaképességük helyreállítását, valamint a társadalomba való újbóli beilleszkedésüket; ezen célkitűzés érdekében összehangolják az erőfeszítéseiket.

2. A Szerződő Felek, amennyire az lehetséges, támogatják szakszemélyzet kiképzését abból a célból, hogy biztosítsák a pszichotróp anyagokkal visszaélő személyek orvosi kezelését, utógondozását és a munkaképességük helyreállítását, valamint a társadalomba való újbóli beilleszkedésüket célzó intézkedéseket.

3. A Szerződő Felek segítik mindazon személyeket, akiknek erre hivatásuk gyakorlása közben szükségük van arra, hogy megismerjék a pszichotróp anyagokkal való visszaélés és a megelőzés problematikáját és a nagyközönség körében is terjesztik az idevonatkozó ismereteket, ha fennáll annak a veszélye, hogy a pszichotróp anyagokkal való visszaélés széles körben elterjed."

„22. Cikk

Büntető rendelkezések

1. a) Minden egyes Szerződő Fél alkotmányos jogszabályainak megfelelően bűncselekménynek tekint minden olyan szándékosan elkövetett cselekményt, amely az Egyezményből folyó kötelezettségeinek végrehajtására hozott törvénybe vagy rendeletbe ütközik és biztosítja, hogy a súlyos bűncselekmények megfelelő büntetést vonjanak maguk után, nevezetesen börtönbüntetést vagy egyéb szabadságvesztést.

b) Abban az esetben, amikor pszichotróp anyagokkal visszaélő személyek követnek el ilyen bűncselekményeket, a Szerződő Felek - az előző bekezdésben foglalt rendelkezésekre tekintet nélkül - jogosultak arra, hogy ezeket a személyeket elítélésük vagy megbüntetésük helyett, vagy büntetésük kiegészítéseképpen a 20. Cikk 1. pontjában foglalt rendelkezéseknek megfelelően orvosi kezelésnek, nevelésnek, utógondozásnak, a munkaképességük helyreállítását, valamint a társadalomba való újbóli beilleszkedésüket célzó intézkedéseknek vessék alá.

[...]"

5. A Gyermek Egyezmény rendelkezései:

„1. cikk

Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”

„33. cikk

Az Egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést, ideértve a törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelésügyi intézkedéseket, arra, hogy megvédjék a gyermekeket az erre vonatkozó nemzetközi egyezményekben meghatározott kábító- és pszichotróp szerek tiltott fogyasztásától, és hogy megakadályozzák a gyermekeknek e szerek tiltott előállításában és kereskedelmében való felhasználását.”

6.1. A Btk. hatályos rendelkezései:

„282. § (1) Aki hatósági engedély nélkül kábítószer termesz, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, vagy az ország területén átvisz, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés

a) két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt üzletszerűen vagy bűnszövetségben, illetőleg kábítószerfüggő személy felhasználásával,

b) öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerre követik el.

(3) Aki

a) az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésére irányuló előkészületet követ el,

b) kábítószer előállításához szükséges anyagot, berendezést vagy felszerelést készít, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Az (1)-(3) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(5) Ha a bűncselekményt csekély mennyiségű kábítószerre követik el, a büntetés

a) az (1) bekezdés esetén vétség miatt két évig,

b) a (2) bekezdés a) pontja esetén büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés.”

„282/A. § (1) Aki hatósági engedély nélkül kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) bűnszövetségben, illetőleg kábítószerfüggő személy felhasználásával,

b) hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva,

c) a fegyveres erők, a rendvédelmi szervek vagy a büntetés-végrehajtási szervezet létesítményében

követik el.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerrel követik el.

(4) Aki

a) az (1) vagy (2) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, büntett miatt három évig,

b) a (3) bekezdésben meghatározott bűncselekményre irányuló előkészületet követ el, büntett miatt öt évig

terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Az (1)-(4) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(6) Ha a bűncselekményt csekély mennyiségű kábítószerrel követik el, a büntetés

a) az (1) bekezdés esetén vétség miatt két évig,

b) a (2) bekezdés esetén büntett miatt öt évig

terjedő szabadságvesztés.”

„282/B. § (1) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával hatósági engedély nélkül kábítószerrel természet, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés,

a) ha a tizennyolcadik életévét betöltött személy tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kábítószerrel kínál vagy átad, illetve ilyen személy felhasználásával kábítószerrel forgalomba hoz vagy azzal kereskedik,

b) ha az elkövető oktatási, köznevelési, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épület területén, illetőleg annak közvetlen környezetében kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik,

c) az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt bűnszövetségben követik el.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha

a) a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerrel,

b) a (2) bekezdés *a)* vagy *b)* pontjában meghatározott bűncselekményt bünszövetségben, illetve hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként, e minőséget felhasználva követik el.

(4) Aki az (1) vagy a (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésére irányuló előkészületet követ el, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyag, illetőleg szer kóros élvezetéhez segítséget nyújt, vagy ilyen személyt erre rábírn törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Az (1)-(5) bekezdés szerint büntetendő, aki az ott meghatározott bűncselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(7) Ha a bűncselekményt csekély mennyiségű kábítószerre követik el, a büntetés

a) az (1) bekezdés esetén vétség miatt két évig,

b) a (2) bekezdés, illetve a (3) bekezdés *b)* pontja esetén büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés.”

„282/C. § (1) Az a kábítószerfüggő személy, aki hatósági engedély nélkül kábítószerrel természet, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a kábítószerfüggő személy, aki hatósági engedély nélkül kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz vagy azzal kereskedik, büntettét követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés büntett miatt az (1) bekezdés esetén három évig, a (2) bekezdés esetén öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt üzletszerűen vagy bünszövetségben követik el.

(4) A büntetés büntett miatt az (1) bekezdés esetén öt évig, a (2) bekezdés esetén két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerre követik el.

(5) Ha a bűncselekményt a kábítószerfüggő személy csekély mennyiségre követi el, a büntetés vétség miatt

a) az (1) vagy a (2) bekezdés esetén egy évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés,

b) a (3) bekezdés esetén két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés.”

„283. § (1) Nem büntethető kábítószerrel visszaélés miatt,

a) aki csekély mennyiségű kábítószerrel saját használatra természet, előállít, megszerez vagy tart [282. § (5) bek. *a)* pont],

b) aki csekély mennyiségű kábítószerrel, együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával kínál vagy átad [282/A. § (6) bek. a) pont],

c) az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával csekély mennyiségű kábítószerrel saját használatra természet, előállít, megszerez vagy tart [282/B. § (7) bek. a) pont],

d)

1. az a tizennyolcadik életévét betöltött, de huszonegyedik életévét meg nem haladott személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek, illetőleg

2. az a huszonegyedik életévét meg nem haladott személy, aki oktatási, köznevelési, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épület területén, illetőleg annak közvetlen környezetében

csekély mennyiségű kábítószerrel együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával kínál vagy átad [282/B. § (7) bekezdés b) pont első fordulata, ha a bűncselekmény a (2) bekezdés a) vagy b) pontjába ütközik],

e) az a kábítószerfüggő személy, aki

1. jelentős mennyiséget el nem érő mennyiségű kábítószerrel saját használatára természet, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz [282/C. § (1) bek. és (5) bek. a) pont], illetőleg

2. csekély mennyiségű kábítószerrel együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával kínál vagy átad [282/C. § (2) bek. és (5) bek. a) pont],

f) az a kábítószerfüggő személy, aki az e) 1. alpontban meghatározott bűncselekménnyel összefüggésben - kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő - más bűncselekményt követ el,

feltéve, ha az első fokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesült, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vett részt.

(2) Az (1) bekezdés b) és d) pontja, valamint e) pontjának 2. alpontja nem alkalmazható, ha az elkövetővel szemben a cselekmény elkövetését megelőzően két éven belül legalább egy alkalommal kábítószerrel visszaélés miatt indított büntetőeljárás keretében az elkövető büntetőjogi felelősségét megállapították, vagy vele szemben a vádemelést elhalasztották.”

„283/A. § (1) Aki nemzetközi szerződés végrehajtására kiadott jogszabályban a kábítószerrel tiltott előállításához használt vegyi anyagként meghatározott anyagot hatósági engedély nélkül előállít, megszerez, tart, felhasznál, forgalomba hoz, azzal kereskedik, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, úgyszintén, aki jogszabályi előírás megszegésével ilyen anyagot hatósági engedéllyel nem rendelkezőnek átad, büntetést követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Nem büntethető, aki - mielőtt a kábítószer készítését elősegítő tevékenysége a hatóság tudomására jutott volna - a cselekményét a hatóság előtt felfedi, az előállított, megszerzett, tartott vagy az ország területére behozott dolgokat a hatóságnak átadja, illetőleg a más részére átadott, valamint a felhasznált, forgalomba vagy kereskedelembé hozott, az ország területén átvitt, vagy az országból kivitt anyag tekintetében lehetővé teszi a kábítószer készítésének elősegítésében részt vevő más személy kilétének megállapítását.”

„286/A. §

[...]

(2) A 282-283. § alkalmazásában kábítószeren

a) az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény, valamint az 1988. évi 17. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egységes Kábítószer Egyezmény módosításáról és kiegészítéséről szóló, Genfben, 1972. március 25-én kelt Jegyzőkönyv végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott anyagokat, valamint

b) az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott, a visszaélés szempontjából veszélyes pszichotróp anyagokat kell érteni.

(3) A 283/A. § alkalmazásában kábítószer tiltott előállításához használt vegyi anyagon az 1998. évi L. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény 12. Cikkének végrehajtására kiadott, a kábítószeres és pszichotróp anyagok tiltott előállításához, gyártásához is használt vegyi anyagokkal végezhető egyes tevékenységek szabályozásáról szóló jogszabályban meghatározott anyagot kell érteni.”

6.2. A Btk.-nak az I/A. pontban ismertetett indítványok benyújtásának időpontjában hatályos rendelkezései:

„282. § (1) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel természet, előállít, megszerz, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, büntetett követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntetett követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés az (1) bekezdés esetén két évtől nyolc évig, a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) üzletszerűen,

- b) fegyveresen,
- c) hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként követik el,
- d) tizennyolcadik életévét betöltött személy tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával követi el, illetve az elkövetés folytán ilyen személy jut kábítószerhez,
- e) nem kábítószerfüggő személy kábítószerfüggő személy felhasználásával követi el.

(4) A büntetés a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt oktatási, köznevelési, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épületek területén, annak környezetében, a fegyveres erők vagy a büntetés-végrehajtási szervezet objektumaiban követik el.

(5) A büntetés az (1) bekezdés esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (2) bekezdés esetén tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

- a) jelentős mennyiségű kábítószerre,
- b) bűnszervezet tagjaként vagy megbízásából követik el.

(6) Az (1)-(5) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a kábítószerrel visszaélés bűncselekményének elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(7) Aki kábítószerrel visszaélés elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Ha a kábítószerrel visszaélést csekély mennyiségű kábítószerre követik el, a büntetés vétség miatt az (1) bekezdés esetén két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, a (2) bekezdés szerinti kínálás és átadás elkövetési magatartások esetén két évig terjedő szabadságvesztés.

(9) Aki

- a) a hatósági előírások megszegésével kábítószeret fogyaszt,
- b) nagy nyilvánosság előtt kábítószer-fogyasztásra hív fel,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„282/A. § (1) Az a kábítószerfüggő személy, aki a hatósági előírások megszegésével kábítószeret termeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a kábítószerfüggő személy, aki a hatósági előírások megszegésével kábítószeret kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés büntett miatt az (1) bekezdés esetén három évig, a (2) bekezdés esetén öt évig terjedő szabadságvesztés, ha bűncselekményt üzletszerűen követik el.

(4) A büntetés büntett miatt az (1) bekezdés esetén két évtől nyolc évig, a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerre követik el.

(5) Az a kábítószerfüggő személy, aki a hatósági előírások megszegésével

a) kábítószer fogyaszt, illetőleg saját fogyasztása céljából tart,

b) csekély mennyiségű kábítószer saját fogyasztása céljából előállít, természet, megszerez,

c) csekély mennyiségű kábítószer tizennyolcadik életévét betöltött személynek fogyasztás céljából kínál, átad

véséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető a kábítószerfüggő személy

a) az (5) bekezdés a)-b) pontja esetén, vagy

b) ha kábítószer fogyasztásával összefüggő - kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő - más bűncselekményt követett el,

feltéve, ha az első fokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben részesült.”

„283. § Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kábító hatású anyag vagy szer kóros élvezetéhez segítséget nyújt, vagy őt arra rábírní törekszik, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

„283/A. § (1) Aki kábítószernek a hatósági előírások megszegésével történő természetéhez, illetőleg előállításához szükséges, vagy a természetét, illetőleg az előállítást könnyítő feltételeket biztosítja, úgyszintén, aki kábítószer természetéhez, előállításához szükséges anyagot, terméket, berendezést vagy felszerelést

a) készít, illetőleg készített,

b) átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki kábítószernek a hatósági előírások megszegésével történő természetéhez, illetőleg előállításához szükséges, vagy azt könnyítő vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretet a kábítószer természetjének, illetőleg előállítójának a rendelkezésére bocsát.

(3) Nem büntethető az (1) bekezdés a) pontja esetén, aki - mielőtt a kábítószer természetéhez, előállításához szükséges anyag, termék, berendezés, felszerelés készítése, illetőleg készítettése a hatóság tudomására jutott volna - a kábítószer készítését elősegítő tevékenységét a hatóság előtt felfedi, és az elkészített dolgokat a

hatóságnak átadja, valamint lehetővé teszi a készítésben részt vevő más személyek kilétének megállapítását.”

„286/A. §

[...]

(2) A 282. §, a 282/A. § és a 283/A. § alkalmazásában kábítószeren a visszaélés szempontjából veszélyes pszichotróp anyagot is érteni kell.”

7.1. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Btké.) hatályos rendelkezései:

„23. § (1) A Btk. 282-283. §-ában szereplő ‘előállít, megszeresz, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz’ és ‘kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik’ elkövetési magatartások szempontjából a kábítószer csekély mennyiségű, ha

a) annak bázis formában megadott tiszta hatóanyag-tartalma

LSD esetén 0,001 gramm,

heroin esetén 0,6 gramm,

amfetamin metamfetamin esetén 0,5 gramm,

MDA, MDMA, N-etil-MDA (MDE), MBDB, 1-PEA és N-metil-1-PEA esetén 1 gramm,

metadon esetén 1 gramm,

morfin esetén 0,9 gramm,

kokain esetén 2 gramm,

ketamin esetén 1 gramm,

kodein esetén 1 gramm,

dihidrokodein esetén 0,8 gramm,

petidin esetén 1 gramm

mennyiséget nem haladja meg,

b) tetrahidro-kannabinol (THC) esetén a tiszta hatóanyag-tartalom az 1 gramm mennyiséget nem haladja meg.

(2) A Btk. 282-283. §-ában szereplő ‘termesz, megszeresz, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz,’ és ‘kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik’ elkövetési magatartások szempontjából a kábítószer csekély mennyiségű, ha kannabisz növény esetén a növényegyedek száma legfeljebb öt.

(3) A Btk. 282-283. §-ának alkalmazása szempontjából az (1)-(2) bekezdés szerinti kábítószer jelentős mennyiségű, ha az adott kábítószerre meghatározott csekély mennyiség felső határának hússzoros mértékét meghaladja.

(4) Az (1)-(2) bekezdésben nem szereplő kábítószer esetén a kábítószer akkor csekély mennyiségű, ha tiszta hatóanyag-tartalmának élettani hatása legfeljebb 0,9 gramm morfinbázis élettani hatásával megegyező.

(5) Az (1)-(2) bekezdésben nem szereplő kábítószer esetén a kábítószer akkor jelentős mennyiségű, ha tiszta hatóanyag-tartalmának élettani hatása 18 grammot meghaladó morfinbázis élettani hatásával megegyező.”

7.2. A Btké.-nek az I/A. pontban ismertetett indítványok benyújtásának időpontjában hatályos rendelkezései:

„23. § (1) A Btk. 282. §-ában és 282/A. §-ában szereplő ‘előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz’ és ‘kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik’ elkövetési magatartások szempontjából a kábítószer csekély mennyiségű, ha

a) annak bázis formában megadott tiszta hatóanyag-tartalma

LSD esetén 0,001 gramm,

heroin esetén 0,6 gramm,

amfetamin metamfetamin esetén 0,5 gramm,

MDA, MDMA, N-etil-MDA (MDE), MBDB, 1-PEA és N-metil-1-PEA esetén 1 gramm,

metadon esetén 1 gramm,

morfin esetén 0,9 gramm,

kokain esetén 2 gramm,

ketamin esetén 1 gramm,

kodein esetén 1 gramm,

dihidrokodein esetén 0,8 gramm,

petidin esetén 1 gramm

mennyiséget nem haladja meg,

b) tetrahidro-kannabinol (THC) esetén a tiszta hatóanyag-tartalom az 1 gramm mennyiséget nem haladja meg.

(2) A Btk. 282. §-ában és 282/A. §-ában szereplő ‘termeszt, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz,’ és ‘kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik’ elkövetési magatartások szempontjából a kábítószer csekély mennyiségű, ha kannabisz növény esetén a növényegyedek száma legfeljebb öt.

(3) A Btk. 282. §-ának és 282/A. §-ának alkalmazása szempontjából az (1)-(2) bekezdés szerinti kábítószer jelentős mennyiségű, ha az adott kábítószerre meghatározott csekély mennyiség felső határának hússzoros mértékét meghaladja.

(4) Az (1)-(2) bekezdésben nem szereplő kábítószer esetén a kábítószer akkor csekély mennyiségű, ha tiszta hatóanyag-tartalmának élettani hatása legfeljebb 0,9 gramm morfinbázis élettani hatásával megegyező.

(5) Az (1)-(2) bekezdésben nem szereplő kábítószer esetén a kábítószer akkor jelentős mennyiségű, ha tiszta hatóanyag-tartalmának élettani hatása 18 grammot meghaladó morfinbázis élettani hatásával megegyező.”

8. A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1982. évi 27. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Nktvr.) rendelkezései:

„1. § E törvényerejű rendelet alkalmazásában:

[...]

g) „nemzetközi szerződés kihirdetése” a nemzetközi szerződésnek jogszabályba való foglalása;

[...]”

„9. § A nemzetközi szerződés megkötése e törvényerejű rendelet rendelkezéseitől, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa vagy a Minisztertanács határozatától, a szerződés rendelkezéseitől, illetőleg a szerződő felek erre vonatkozó külön megállapodásától függően

a) az Országgyűlés vagy a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa megerősítésével;

[...]

történhet.”

„13. § (1) Az Országgyűlés által megerősített nemzetközi szerződéseket törvénnyel kell kihirdetni.”

„14. § (1) A kihirdető jogszabály tartalmazza

a) a szerződés kihirdetésének a kijelentését;

b) a szerződés hiteles magyar nyelvű szövegét, illetőleg hivatalos magyar nyelvű fordítását;

[...]”

III.

A.

1. A kábítószerrel visszaélés elleni küzdelem már hosszú ideje az államok jogi formában is megtestesülő együttműködésének keretei között folyik. Tekintve, hogy e nemzetek sorába a Magyar Köztársaság is beletartozik, a nemzetközi egyezmények a belső jog számára is irányadóak. A büntetőjogi szabályozásnak közvetlen jogi alapjául is szolgálnak az Egységes Kábítószer Egyezmény, az ENSZ Egyezmény, a pszichotróp

anyagokról szóló, Bécsben az 1971. évi február hó 21. napján aláírt az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett egyezmény (a továbbiakban: Pszichotróp Egyezmény), illetve mindezek - Magyarország által is ratifikált - jogi előzményei, valamint az Európai Unió intézményei által kibocsátott jogi aktusok rendelkezései. Ezért az indítványok által behatárolt körben az Alkotmánybíróság szükségesnek tartotta a nemzetközi jogi szabályozás áttekintését, s arra a támadott rendelkezések vizsgálata során is figyelemmel volt.

1.1. A szabályozás alapjának a korábbi nemzetközi megállapodások tartalmát szintetizáló, az egységes szabályozási igénnyel fellépő Egységes Kábítószer Egyezmény tekintendő. Rendelkezései általában tilalmazzák a kábítószer „nem gyógyászati és nem tudományos célú” termesztését, gyártását, kereskedelmét és használatát. Az Egyezmény a hozzácsatolt, a veszélyességi fokot is kifejezésre juttató listákon nevesítette az ellenőrzés alá vont anyagokat és szövegezéséből is egyértelműen kitűnik, hogy a nemzetközi tilalom ezekre korlátozódik. Felhatalmazta viszont a Szerződő Államokat a felügyeleti rendszabályoknak az Egyezményben nem szereplő, ám a kábítószer tiltott gyártására felhasználható anyagokra történő kiterjesztésére (2. cikk 9. pont), illetve a listákon belül az anyagok - nemzeti szinten - szigorúbb megítélés szerinti átsorolására (39. cikk).

A Pszichotróp Egyezmény létrejöttének indoka az volt, hogy számos, az Egységes Kábítószer Egyezmény hatálya alá be nem sorolható anyag [pl. a szintetikus (amfetamin-típusú) vegyületek] éppen úgy visszaélésre adott lehetőséget, mint egyes kábítószer. Az államok között egyezség született abban, hogy e rendkívül széles spektrumú szintetikus készítmények és ezek kiemelkedően nagy számú gyártói, exportőrei és importőrei kontroll alá vonásával „nem lazítják” fel a kábítószer ellenőrzési rendszert, hanem „pszichotróp” anyag elnevezés alatt külön - az Egyezményhez fűzött jegyzéken - csoportosítják e drogokat. Az Egyezmény újdonsága volt, hogy rendelkezett a visszaélés korai felderítésének, a drogbetegek kezelésének, a felvilágosításnak, az utókezelésnek és a társadalmi rehabilitációnak a szerződő feleket terhelő kötelezettségéről. Az e körben elfogadott szabályok a „Genfben, 1972. március 25-én kelt Jegyzőkönyv[vel]” bekerültek az Egységes Kábítószer Egyezménybe is.

Az új egyezmény sem tartalmazott azonban szabályokat a pszichotróp anyagok prekurzorainak ellenőrzésével kapcsolatban. Ez a hiány hívta életre az ENSZ Egyezményt, amely már a visszaélésre alkalmas anyagok előállítására szempontjából legfontosabb szerekre is koncentrált. E mellett rögzítette a kábítószerrel visszaéléshez - mint jelenséghez - kapcsolódó rendészeti, büntetőjogi együttműködésre és annak módszereire vonatkozó új elveket.

A nemzetközi jogalkotás és az együttműködés az átfogó egyezmények elfogadása után is tovább folyik. Ebben az egyik jelentős állomás volt a The European Monitoring Centre for Drug and Drug Addiction [a Kábítószer és Kábítószer-függőség Európai Megfigyelő Központja (a továbbiakban: EMCDDA)] felállítása az Európai Unió által, valamint a szervezet megbízása az uniós szintű kodifikációhoz szükséges adatgyűjtéssel és javaslatok kidolgozásával. [Magyarországon az 1091/2003. (IX. 9.) Korm. határozat írta elő a nemzeti szinten szükséges jogalkotási és a Kormány egyes szerveit az EMCDDA-val együttműködés keretében terhelő feladatokat.] Nem hagyhatók figyelmen kívül továbbá az Európai Unió keretein belül a kábítószerrel, pszichotróp anyagokkal, valamint a prekursorokkal való visszaélés tekintetében a jogharmonizáció célját szolgáló másodlagos jogforrások, a közvetlen hatállyal bíró Tanács rendeletek és a beillesztési kötelezettséggel járó irányelvek sem.

1.2. Az intenzív és kitaró nemzetközi együttműködés ellenére az egyezmények nem tartalmaznak kábítószer, valamint pszichotróp anyag definíciókat. Megfogalmazásuk szerint kábítószereknek és pszichotróp anyagoknak azokat a drogokat kell tekinteni, amelyek az egyezmények szövegében, illetve a hozzájuk csatolt - és megfelelően körülírt eljárási rendben - módosítható jegyzékeken szerepelnek. E mellett egyes, a különböző államokban eltérő elnevezéssel használt, vagy nem azonos tartalommal értett anyagokra az egyezmények kötelező érvényű fogalom-meghatározásokat is adtak (pl. kokalevél, kannabisz, mákszalma).

A kábítószer és pszichotróp anyag szétválasztásának, valamint az egyezmények jegyzékein történő eseti szabályozásnak, mint jogi megoldásnak történelmi gyökerei vannak. A nemzetközi összefogás kezdetén az ismert, valamennyi állam által elfogadhatatlannak ítélt - bódulatkeltésre alkalmas - anyagok korlátozott számban fordultak elő és az esetinek tekinthető szabályozási megoldás az együttműködő felek számára nem jelentett nehézséget. A későbbiek során azonban egyrészt a nemzetközi kábítószer kereskedelem hatott ösztönzőleg az új anyagok „feltalálására”, másrészt a szerves kémia fejlődése tette lehetővé a bódulatkeltő szerek választékának szélesedését. Mindez mára az egységes fogalom-meghatározásnak is gátját képezi. Jelenleg nem lehet tudományos megalapozottsággal olyan egészségügyi, még kevésbé jogi kategóriákat vagy definíciókat felállítani, amelyek ellentmondásmentes rendszerként képesek lennének befogadni mindazokat a természetes, félszintetikus és szintetikus anyagokat, amelyek már ismertek, vagy a piacon újonnan feltűnnek. Így az elfogadott nemzetközi megoldás az, hogy az újabb szerek megjelenésekor a jogalkotás ezekre eseti módosítással egyenként terjeszti ki hatókörét.

1.3. Az egységes és önálló kábítószer, valamint pszichotróp anyag fogalom hiánya és az egyezményekhez fűzött listák kodifikációs alapként kezelése büntetőjogi, rendészeti tekintetben igen körültekintő jogalkotást és jogalkalmazást feltételez.

Az Egységes Kábítószer Egyezményhez, a Pszichotróp Egyezményhez és az ENSZ Egyezményhez fűzött sorszámozott listák ma már csak elméletileg jelentik - a legveszélyesebbtől a legkevésbé veszélyes felé haladva - a szerek súly szerinti osztályozását. E három dokumentum általános ellenőrzési szempontból a kockázati tényezők együtthatását figyelembe véve (pl. termesztés, gyártás, kereskedelem, kivitel, behozatal, felhasználás) és nem büntetőjogi értelemben állít fel rangsort, noha ez a sorrendiség egyes országok jogalkotásában a büntetőjogi értékelés kapcsán is a differenciálás kiindulópontját jelenti (pl. Egyesült Királyság, Olaszország). Ugyanakkor az Egyezmények szövege nem ad semmiféle eligazítást arra, hogy a listákon szereplő anyagok között büntetőjogi szempontból különbséget kellene tenni, bár ezzel ellentétes szabályokat sem tartalmaz. A szerződő államoknak csak azt tiltja meg, hogy a nemzetközi dokumentumok jegyzékein szereplő kábítószerket vagy pszichotróp anyagokat, prekursorokat a nemzeti jog alakítása során mellőzzék. Mindebből már önmagában is az következik, hogy a nemzeti büntetőjogi szabályozás alakításakor kiindulópontként valamennyi, a nemzetközi egyezmények által ellenőrzés alá vont kábítószer, pszichotróp anyag és prekursor helyzetét a jogszabályban világosan rendezni kell.

2. A nemzetközi egyezmények célja a bennük foglalt listákon felsorolt anyagok visszaélészerű használatának megakadályozása, ám nem kizárólag a büntetőjog eszközeivel. Következésképpen a nemzeti jogalkotásra hárul az a feladat, hogy világosan különbséget tegyen a kábítószer-használat és a kábítószerrel visszaélés (úzus vagy abúzus) között, minthogy büntetőjogi fenyegetettség alá csak ez utóbbi kategória eshet. A jogalkotás során - a visszaélés szempontjából nevesített veszélyes anyagok meghatározásán kívül - nem mellőzhetők és nem kerülhetők meg, illetve nem alkalmazhatók eltérő tartalommal az egyezmények fogalmi definíciói (pl. elosztás, kereskedelem stb.) sem.

B.

A kábítószer-fogyasztással kapcsolatos büntetőjogi tényállás kapcsán az Alkotmánybíróságnak olyan kérdésekben kellett döntenie, amelyek világszerte hosszú ideje vitatottak. Ezért részletesen áttekintette a nemzetközi szerződések mellett más államok erre vonatkozó szabályozását, a nemzetközi intézmények releváns állásfoglalásait, illetve az ezeket megalapozó elvek és álláspontok rendszerét.

1.1. A drogfogyasztásból fakadó társadalmi problémák kezelésében a büntetőjognak a XX. század második felére jutott kiemelt szerep. A kábítószerrel kapcsolatos forgalmazói típusú magatartásokat és a fogyasztói (az újabb terminológia szerint fogyasztói-beszerzői) típusú magatartások közül a tranzitálás különböző válfajait minden demokratikus társadalom hosszú ideje egységesen elítélendőnek és büntetőjogi reakciót igénylőnek tartja. Az egyébként igen heterogén összetételű fogyasztói típusú magatartások viszont időről időre vitákat váltanak ki, bár ezek elsősorban a kannabisz használatára vonatkoznak. Konszenzus alakult ki abban is, hogy a kábítószerrel visszaélés kerülendő magatartás, nem egységes azonban annak megítélése, hogy a büntetőjog eszközei alkalmazhatók-e, s ha igen, annak mely fajtái vethetők be a nemkívánatos jelenség ellen.

A kábítószer-fogyasztás általános, minden korlátozás és következmény nélküli legalizálása sehol nem jutott hangsúlyos szerephez. A visszaszorítást középpontjukba állító drogpolitikák a szabályozás során jelenleg is túlnyomórészt a - súlyponteltolódásokat mutató - prohibícióval vegyes ártalomcsökkentést tekintik meghatározónak. A fogyasztási célú felhasználást az államok vagy a birtokláson keresztül, vagy önálló elkövetési magatartásként értékelve, részben a büntetőjog szabályai útján tilalmazzák, részben pedig az igazgatási, rendészeti, egészségügyi normák hálózatán belül alkalmaznak e miatt jogkövetkezményeket. A „tilalom” valamilyen szinten minden kábítószerfajta esetén általános, noha a kannabiszra esetenként kivételes szabályok vonatkoznak.

1.2. A kábítószer-élvezők világszerte hivatalosan is megfogalmazták azt a tételt, hogy bár a droghasználat jelenleg kétség kívül egy társadalmi kisebbség szokása, azonban nem sérti mások érdekeit, nem okoz kárt senkinek (legfeljebb a használónak), így a többségi társadalomnak toleránsnak kell lennie vele szemben. Minthogy a társadalmi kisebbség közös véleménye része a közvéleménynek és demokratikus társadalomban a kisebbség véleménye ugyanolyan fontos, mint a többségé, az államnak nem feladata a többségi álláspont büntetőjogi eszközökkel történő védelme, s az egyént is szükségtelen saját magától megóvnia.

Hangsúlyozandó azonban, hogy még a fogyasztás szabaddá tételének támogatói sem tartják a kábítószer-élvezetést minden feltétel nélkül engedélyezhetőnek. Maguk sem állítják, hogy a használatnak nincs semmilyen veszélye, eltérő körben jelölik meg az „ártalmatlannak tartott szerek” körét is és általában a „befogadásra kész, felnőtt felelősségteljes embert” állítják fel olyan „mérce”-nek, mint aki számára ezen anyagok hozzáférhetővé tehetők.

A fogyasztás ellenzői azzal érvelnek, hogy a kábítószer-élvezők pusztán a hedonizmust tudják felhozni álláspontjuk alátámasztására, amely pedig nem lehet az

értékek közötti választás alapja. Az élvezetelvűség egyfelől önmagában semmilyen értelmes elfogadható főcél nem határoz meg, másfelől pedig ennek elfogadása esetén semminő észérvet nem lehet szembeszegezni bizonyos súlyos károkat okozó magatartásokkal szemben (pl. pedofília, erőszakos szexuális zaklatás). Az élvezeteknek lehetnek és vannak is egymással összemérhetetlen formái (az erősség és tartósság mellett, amelyek szintén összemérhetetlenek), s nincsenek olyan paraméterek, amelyek mentén igazságot tehetnénk közöttük, amikor összeütköznek. Hozzáteszik mindehhez, hogy a puszta élvezetből fakadó, kontrollálatlan fogyasztás az egyéni érzékenység fokától függően rövidebb-hosszabb időn belül a szer rabjává teszi a fogyasztót. A függésnek igen hamar olyan fokához ér el, amelynek következtében már képtelenné válik arra, hogy az „anyag” megszerzésén túl bármi másra koncentráljon. Munkáját feladja, kapcsolatai kiüresednek, egzisztenciája megbomlik, s veszélyes gyorsasággal sodródik a bűnözés felé annak érdekében, hogy a kábítószer megszerzéséhez szükséges javakat biztosítsa. Így az önveszélyeztetésen túl magatartása már másokra is veszélyes.

A nemzeti törvényhozások általában véve csekély hajlandóságot mutatnak a fogyasztás felszabadítására, míg a társadalom egy része - egymáshoz képest is - eltérő körben kívánja a tilalmak feloldását. Ennek a helyzetnek a kezelésére a nemzeti jogalkotásokban többféle tendencia figyelhető meg, ám még a látszólag azonos büntetőpolitikát követő államok szabályozása is igen jelentős különbséget mutat.

1.3. E tekintetben az európai kontinens államai sem követnek egységes szabályozást. Az országok egy részében a fogyasztói magatartást a törvény a kábítószer fajtától függetlenül, ámde mennyiségi különbségekre figyelemmel szabadságvesztéssel vagy a mellett alternatív büntetések lehetővé tételével szankcionálja, viszont minden más (kábítószerrel visszaéléssel összefüggő) magatartásnál enyhébben (pl. Franciaország, Svédország, Málta). Külön csoportot képeznek azok az államok, ahol a kábítószereket „osztályokba”, vagy legalább „csoportokba” sorolják, s a büntetés mértéke főként ennek függvénye (pl. Anglia, Írország). Elfogadott az is, hogy a büntetőjogi következmények súlyozására külön „irányelvek” (pl. Finnország), vagy legfelsőbb bírósági döntések (pl. Norvégia) vonatkoznak, s így differenciálnak - a terápiás programok felajánlhatósága útján - függő és nem függő fogyasztók között. Máshol (pl. Görögország) maga a törvény teremti meg ezt a különbséget.

A következményeket tekintve heterogén csoportot alkotnak azok az államok, ahol a fogyasztással szemben „engedékenyebb” a szabályozás. A szankciók esetenként adminisztratív jellegű formát öltenek, s még ezen belül is különbség lehet a kannabisz és más drogok között (pl. Portugália), vagy csak a nyilvános helyen történő fogyasztáshoz kapcsolódnak (pl. Spanyolország, Olaszország). Ismert az a megoldás is, hogy fogyasztás miatt csak pénzbüntetés alkalmazható (pl. Dánia), vagy - a kannabiszra még

külön is differenciálva - csak a csoportos fogyasztás vonja maga után a szabadságelvonás lehetőségét (pl. Belgium). Található olyan szabályozás is, mely csupán a kannabisz esetében tesz különbséget a fogyasztói magatartások között (Ausztria, Németország, Hollandia). Ez utóbbi kategórián belül azonban a jogkövetkezmények éles különbségeket mutatnak. A nyilvános, mértékletes és csak felnőttek esetében megengedhető, de az engedélyezés folyamatába a közösségek számára („háromszög bizottság útján”) még így is a vétőig menő beleszólást engedő, következménymentes fogyasztás kizárólag egy államban (Hollandia) ismert.

Az amerikai kontinensen már évszázadok óta jelen van a drogfogyasztás problémája. Az Amerikai Egyesült Államokban ma az ún. nulla tolerancia jegyében a jogszabályok szintjén is „drogháború” folyik; a kábítószerrel kapcsolatos problémákat megfellebbezhetetlenül büntetőjogi kérdésként kezelik. A Legfelsőbb Bíróság döntéseiben is ez tükröződik vissza (pl. marihuana orvosi célú felhasználására vonatkozó döntés, a IV. Alkotmánykiegészítés alkalmazhatóságának tilalma a kábítószeres ügyekben). Ugyanakkor a marihuana esetében a szövetségi igazságszolgáltatás hatáskörén kívül eső kérdésekben az egyes államok szabályozása az enyhítés, illetve a tűrés irányába mutat.

Kanadában a marihuana orvosi célú használata - feltételekkel - megengedett, míg a saját használatra történő termesztés vagy birtoklás elsősorban adminisztratív szankciót von maga után.

Latin-Amerika államaiban a marihuana fogyasztás vagy szabályozottan (pl. Peru) vagy szabályozás nélkül (pl. Bolívia), illetve a kokain fogyasztás (pl. Kolumbia) határok között megengedett, vagy mindkettő „eltűrt” (pl. Mexikó).

Ausztráliában csak a marihuánára vonatkoznak megengedő jellegű szabályok, aminek következtében a fogyasztással összefüggő magatartások egy része túlnyomórészt csak adminisztratív szankciót von maga után.

Ázsia országaiban a szabályozás meglehetősen heterogén. A szankciók a minimális birtoklás mellett is kiszabható halálbüntetéstől (pl. Szingapúr, Pakisztán) a szigorú szabadságvesztést alkalmazásán át (pl. Japán, Kína) a drogfajtától, vagy/és mennyiségtől függő megosztott (adminisztratív típusú reagálás és szabadságvesztés között) következményekig terjednek (pl. Thaiföld, India).

Az afrikai kontinens kultúrájához hagyományosan csak a marihuana (hasis) fogyasztása tartozik hozzá, s az is csak kultikus célból. Így a „nem tudatos fogyasztás” ellen a büntetőjog eszközeivel is fellépnek.

1.4. Függetlenül a fogyasztás büntetőjogilag tilalmazott voltától, számos államban működik az ártalomcsökkentés eszközrendszere. Ma már - a szabályozatlan, vagy kultikus fogyasztást tűrő államok kivételével - szinte mindenhol ismert a kezelés különböző intézményesített formáinak hálózata. Ezen belül az egyes országok eltérő

keretek között alkalmazzák a felvilágosítás, a leszoktatás, a gyógykezelés, a fogyasztók társadalmi reintegrációjának módszereit. Az államok a „drogmentesítést” társadalmi értéknek ismerik el, s a hatásosság érdekében a módszerek alkalmazását összekötötték a büntetőjoggal. Így született meg a büntetés helyett az „elterelés” jogilag szabályozott szisztémája.

Az eszközök igen változatosak. A legszélesebb körben elterjedt leszokást célzó gyógyszeres kezeléstől (pl. methadon program) - az esetenként orvosi felügyelettel is járó - tűcsere és a belövőszobák biztosításán át (pl. Zürich, Frankfurt, Liverpool, Sydney) a szennyezettség-mérést végző mobil-laboratóriumokig (pl. Svájc, Portugália) terjednek. Leszokást biztosító programokat az államilag fenntartott addiktológiai központok mellett egyházi és karitatív szervezetek is kínálnak.

1.5. A fentiekből láthatóan a kábítószer-fogyasztás és a hozzá tapadó problémák kezelésével a világ minden állama szembe találja magát. Ennek megfelelően a nemzetközi szervezetek is folyamatosan szorgalmazzák az államok összehangolt fellépését.

Az Európai Unió nemcsak a tagállamok drogpolitikájának összehangolására tesz kísérleteket, de rendszeresen kezdeményezi a kontinensen kívüli államokkal történő együttműködés kialakítását is (pl. a Bizottság folyamatos tárgyalásai Marokkóval az ellenőrzési rendszer kiterjesztésére). Az Európai Parlament, illetve a Tanács megbízásából számos bizottság vizsgálta már a kábítószerkérdést, a megelőzési lehetőségeit és a fogyasztás kezelésének témakörét (pl. Stewart-Clark Committee, Pompidou bizottság, Cooney Bizottság). Ennek ellenére az Európa Tanács Parlamenti Gyűlése által 1988-ban elfogadott 1085. számú Ajánlás lényegében csak azt tudta rögzíteni, hogy a kábítószer problémára az államoknak nincs semmilyen közös stratégiája, s a kormányok reakciója a legteljesebb közönytől a zsarnoki szigorig terjed. Az összehangolás elősegítésére felállították a The European Committee to Combat Drugs (CELAD) elnevezésű speciális bizottságot, majd az ennek „helyébe lépő”, az EMCDDA-t. Ez utóbbi a kábítószerkérdés vizsgálatát a szervezett bűnözés elleni küzdelem részének tekinti, s hangsúlyozza az összehangolás szükségességét.

A már intézményesített együttműködés ellenére az EMCDDA 2002. évi jelentése megállapította, hogy a nemzeti büntetőpolitikákban három irányvonal, mégpedig a kínálat csökkentése, a kereslet csökkentése és az ártalomcsökkentés váltakozva található meg. Gyakorlatilag ugyanezt dokumentálja - világméreteken - az Egyesült Nemzetek Szervezete irodája [Office on Drugs and Crime (2002. október 1-je előtt: Office for Drug Control and Crime)] által 2003-ban nyilvánosságra hozott, egy öt éves vizsgálat eredményét tartalmazó „összefoglaló jelentés” (Global Illicit Drug Trends) is.

IV.

1. Az Alkotmánybíróság - megegyezően a hasonló jellegű, társadalmi vitákat is kiváltó kérdéseket eldöntő korábbi határozataival [pl. 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2003, 235, 261.] - az indítványok elbírálása során abból indult ki, hogy a világnézetileg semleges alapon álló jogrendszernek (s így az Alkotmánybíróságnak) nem feladata, hogy megengedő, vagy elfogadó álláspontot alakítson ki a kábítószer-élvezethez kapcsolódó hedonizmussal, vagy annak elutasításával összefüggésben. Feladata azonban annak vizsgálata, hogy az állam intézményvédelmi kötelezettségének lehet-e szerepe a kábítószerfogyasztás büntetőjogi megítélésével kapcsolatban. Ahhoz, hogy erről álláspontját alkotmányvédő feladatának megfelelően alakíthassa ki, az Alkotmány rendelkezéseiből fakadó egyéni jogokat és az állam ezekhez kapcsolódó kötelezettségeit mérheti össze a drogfogyasztásnak, mint az egyén és a társadalom szintjén jelen lévő kérdésnek, illetve az egyes drogok szervezetre gyakorolt hatásának és használatának igazolt következményeivel. Ez lehet az objektív mérlegelési szempont az önrendelkezési jog, valamint az ifjúságra és közegészségre vonatkozó intézményvédelmi, alkotmányos kötelezettség összevetéséhez.

2.1. A kábítószeres és pszichotróp anyagok közvetlenül az idegsejtekre kifejtett hatásuk alapján az agyban idéznek elő kémiai változásokat. Az ilyen szerek száma igen nagy, s az általuk létrehozott következmény függ az anyag típusától, az elfogyasztott mennyiségtől, a hatóanyag-tartalomtól, a tisztasági foktól: azaz valamennyinek eltérő az ún. „abúzus potenciálja”. Eltérő továbbá a fogyasztók reakciója, egyéni érzékenysége az egyes szerekkel kapcsolatban. Így az egyes anyagok által az agyban előidézett kár (pusztítás) sem egyforma nagyságú és minőségű, s nem egyforma idő alatt, nem azonos végeredményt hoznak létre. Ebből következően a kockázat mértéke az egyének esetében előre felismerhetetlen és még azonos típusú, hatóanyag-tartalmú bódulatkeltő anyagok esetében is kiszámíthatatlanul eltérő.

A függőség sem azt jelenti, hogy a szer fogyasztójánál valamennyi lehetséges hatás együttesen jelentkezik, minthogy ennek az állapotnak is vannak fokozatai. Az igazolt tapasztalatok szerint a hozzászokás az ún. „kondicionáló” és a „reinforce” hatás egyenes következményeként a szellemi, a fizikai, a szociális állapot leromlását és az „anyagon” kívül minden más igény leértékelődését hozza magával. Az önrendelkezési jogból fakadó „szabad választás” jogosságának hangoztatása mellett paradox módon az egyén egyre inkább alárendelődik a kábítószeres használatának, azaz a függés felé megtett út fordított arányban áll a cselekvési szabadság fokával. Az általánosan behatárolhatatlan, és magas egészségügyi - adott esetben az élet elvesztéséig menő - kockázati szinttel járó

fogyasztás inentől kezdve nem tudatos döntés kérdése, nincs tehát többé az egyén szintjén sem valódi szabad választás.

2.2. Vitathatatlan továbbá, hogy a kábítószer-fogyasztásból származó egészségügyi-szociális egyéni és társadalmi következmények nemcsak a fogyasztással érintett és már a függés állapotába jutott személy szintjén súlyosak. A drogszintér forgalmazói oldalán szereplők a társadalom egészének egészségügyi, szociális épségét éppúgy fenyegetik, mint a cselekvési szabadsághoz elengedhetetlenül fontos közbiztonságot és köznyugalmat.

Az illegális kereskedelemnek, az átadásnak, a terjesztésnek a fogyasztói oldal „felszabadítása” esetén is tilalmazottnak kellene maradnia. Szorosan büntetőjog dogmatikai szempontból viszont a fogyasztó/vásárló a tiltott forgalmazáshoz nyújt bűnsegédi magatartást akkor, amikor saját adagját beszerzi, s így maga is közreműködik a kábítószerpiac fenntartásában, illetve a hozzá kapcsolódó bűncselekmények rátájának alakításában. E körben (túl a nemzetközi szerződésekből fakadó kötelezettségvállaláson) nem mellőzhető annak számításba vétele sem, hogy az általános legalizálás nemcsak a nemzeti kereteken belüli kábítószerpiac átrendeződését vonhatná magával. Valódi kockázatot jelenthet a nemzetközi kábítószer-kereskedelem kedvezőtlen hatásainak magyarországi felerősödése is. Mindez pedig együttesen a közbiztonság és köznyugalom drasztikus romlásán keresztül az ország teljes lakosságának helyzetét, életvitelét, biztonságát, nyugalmát és végső soron cselekvési szabadságát érintő alkotmányossági kérdés is.

A fogyasztók továbbá maguk is azt állítják, hogy a bódító hatás módosult tudatállapotot hoz létre, amelynek viszont a külvilágban is megnyilvánuló egyik jellemzője, hogy az érintett fizikai és szellemi értelemben sem ura magatartásának. Így tehát reális annak a veszélye, hogy mindazok a korlátok, amelyek a belátási képessége birtokában lévő embert visszatartják mások veszélyeztetésétől, náluk átértékelődnek vagy lebomlanak.

Megalapozatlan tehát azon indítványi álláspont, hogy a fogyasztói típusú magatartásokban kizárólag az egyén érintett. A fogyasztás társadalmi közegben zajlik, amelynek nemcsak a szubkultúrával érintett kisebbség a része. Ellenkezőleg: a fogyasztói magatartás a közösség életvitelére gyakorolt kedvezőtlen hatásán keresztül (pl. a szer megszerzése körüli bűnözés, a fogyasztói életvitelnek a kiskorúak előtti megnyilvánulása, a környezetnek a kontroll nélküli magatartás által előidézett veszélyeztetése) közvetlenül korlátozza a fogyasztásban nem érintettek biztonságérzetét, cselekvési szabadságát.

A mindenkit megillető személyi méltóság védelme érdekében az államnak az is a kötelessége, hogy elhárítsa a polgárait fenyegető veszélyeket, és legalább a tüneti vagy „palliatív” kezelés szintjén gondoskodik a társadalom azon tagjairól is, akik - akár saját döntésük következményeként - erre nem, vagy csak korlátozottan képesek. A 28/1994.

(V. 20.) AB határozatban az Alkotmánybíróság éppen azt hangsúlyozta: annak ellenére, hogy a szociális jogokból nem erednek közvetlenül alanyi jogok, az államnak ellátási, intézményteremtési, intézményvédelmi kötelezettségei származnak, amelyek „szoros és kiterjedt kapcsolat[ban]” vannak az alanyi jogokkal, mert az államcél konkrét jogosultjai adott keretek között meghatározhatók (ABH 1994, 134, 138.). A fogyasztó oldalán bekövetkezett „károk” elhárítása tehát a társadalom védelme érdekében az állam feladata, mint ahogyan egészségügyi és szociális körben az állam kötelessége gondoskodni a fogyasztással érintett egyénről is akkor, amikor ő már erre önmagában nem képes. Az Alkotmánybíróság következetes álláspontja szerint ugyanis az Alkotmány 70/A. §-ának a 8. § (1) bekezdésére és az 54. § (1) bekezdésére figyelemmel elvégzett értelmezéséből az következik, hogy a diszkrimináció tilalmát nemcsak az Alkotmányban külön nevesített jogokra, hanem az egész jogrendszerre kiterjedően alkalmazni kell [pl. 61/1992. (XI. 20.) AB határozat, ABH 1992, 280, 281.; 37/2002. (IX. 4.) AB határozat, ABH 2002, 230, 241.; 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2003, 235, 264-266.]. A jogalanyok egyenlő méltóságú személyként történő kezelése pedig azt is jelenti, hogy még az önhibájából elviselhetetlen helyzetbe került vagy krízishelyzetben lévő személy sem hagyható sorsára.

A 32/1998. (VI. 25.) AB határozatában (ABH 1998, 251, 254.) kifejtett álláspontját fenntartva a 42/2000. (XI. 8.) AB határozatban az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a szociális biztonsághoz való jog az állam oldaláról - konkrét ellátási kötelezettségek nevesítése nélkül is - olyan minimum követelmények tevőleges teljesítésében ragadható meg, amelyek elengedhetetlenek az emberi méltóság megvalósulása szempontjából (ABH 2000, 329, 333, 336.). Ellenkező esetben a lakosság egyes csoportjai - élethelyzetük folytán - szociális alapellátás nélkül maradhatnak [37/1999. (XII. 7.) AB határozat, ABH 1999, 431, 434.].

A 48/1998. (XI. 23.) AB határozatban ugyanakkor rámutatott arra, hogy a „válsághelyzet” kezelése kapcsán az objektív intézményvédelmi kötelezettség keretében is szükség van az érdekek összemérésére. „Az életvédelmet szolgáló alanyi jogok, állami kötelezettségek, valamint államcélok rendszerének közös gyökere [a nem statisztikai sokaságot, hanem egyedi életet védő] élethez való jog [...]” (ABH 1998, 333, 341.). Másrészt viszont ezzel harmadik személyek élethez, valamint önrendelkezéshez való joga állhat szemben. Szélsőséges esetektől eltekintve azonban e két érdek egyeztetése a törvények szintjén is megjelenő olyan állami feladat, amely többek között a krízishelyzetben lévő oldalon jelentkező, meghatározott típusú állami, gondoskodási kötelezettséget jelent (ABH 1998, 333, 341, 343, 345, 353, 359.). A kábítószerrel visszaélés kapcsán viszont nyilvánvaló, hogy e gondoskodás árát azok a polgárok fizetik

meg, akik ebben „élvezeti” oldalról nem, ámde a közösséget sújtó - fentebb kifejtett - veszélyek miatt már egyébként is negatívan érintettek.

Az állam semmiképpen nem viszonyulhat támogatólag az egyik indítványban említett „halálöszön” kifejlődéséhez vagy fenntartásához, ellenben valamennyi polgárával szemben felelősséget visel a társadalmi, egészségügyi, szociális és jogi értelemben vett biztonságos létfeltételek megteremtésért. Ennek része, hogy a közösség tagjai számára az elérhető legnagyobb mértékben valódi, értékteremtő cselekvési szabadságot biztosító, a bűnözés következményeit kivédő és elhárító életfeltételeket alakítson ki. Minthogy azonban e cél megvalósításának konzekvenciáit a társadalom egészének kell viselnie, az államnak a közösség jóléte érdekében törekednie kell a javak ésszerű „újraelosztásának” biztosítására is és ezen belül minden ember érdekét egyidejűleg figyelembe véve kell eljárnia. Ebből kifolyólag az állam ésszerű szempontok alapján a közösség védelme érdekében lép fel akkor, amikor a káros szokások ellen a megelőzés érdekében jogi eszközöket is bevet. A veszélyek súlya és a károk szintje pedig a büntetőjogi eszközök alkalmazását is indokoltá teszi.

3. A kábítószer-fogyasztás büntetendővé nyilvánítását több indítvány is az önrendelkezési joggal összefüggésben támadta.

Az önrendelkezési jogot az Alkotmánybíróság már számos határozatában, sokféle szempontból értelmezte. Ennek során vizsgálta ezen alapjog egyes aspektusait és meghatározta az alapjogvédelem legfőbb szempontjait.

A 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában leszögezte, hogy az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekinti, amelynek része többek között a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog, az önazonossághoz, az önrendelkezési szabadsághoz való jog és az általános cselekvési szabadsághoz való jog. Az általános személyiségi jog olyan szubszidiárius alapjog, amely az egyén autonómiájának védelmére szolgál (ABH 1990, 42, 44-45.). Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint azonban az emberi méltósághoz való jog csak az emberi státus meghatározójaként, az élethez való joggal fennálló egységében abszolút és korlátozhatatlan [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308, 312]. A korlátozhatatlanság ennél fogva „csak az olyan helyzetekre vonatkozik, amikor az életet és az attól elválaszthatatlan emberi méltóságot mások korlátoznák”. [22/2003. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2003, 235, 262.]. Egyes részjogai, így az önrendelkezéshez való jog is az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint más alapjoghoz hasonlóan korlátozhatók [75/1995. (XII. 21.) AB határozat, ABH 1995, 376, 383.].

3.1. Az általános személyiségi jog az élet védelméhez hasonlóan korlátként jelentkezik az állam büntető hatalmával szemben. „Alkotmányos jogállamban [azonban] a büntetőjog nem pusztán eszköz, hanem értéket véd és maga is értéket hordoz [...]. A büntetőjog a

büntetőhatalom gyakorlásának törvényes alapja és egyúttal az egyéni jogok védelmének szabadságlevele is” [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 86.]. A büntetőjog eszközei ennek folytán igénybe vehetők más alapjogok, alkotmányos értékek védelme érdekében, s általuk a szükségesség-arányosság keretei között az emberi méltósághoz kapcsolódó önrendelkezési jog is korlátozható. A büntetőjogi korlátozás vizsgálatakor az Alkotmánybíróságnak figyelemmel kell lennie arra is, hogy még az önrendelkezési jogából levezethető részjogok és ezek további folyamányai sem egymástól függetlenül, hanem egymásra tekintettel érvényesülnek, s minden embert egyformán illetnek meg.

A 9/2004. (III. 30.) AB határozat leszögezte: „Az államnak arra van szüksége garanciális feladata ellátásához, hogy az egyes alanyi alapjogok biztosítása mellett az azokkal kapcsolatos értékeket és élethelyzeteket önmagukban is, azaz ne csupán az egyedi igényekhez kapcsolódóan védje, s a többi alapjoggal összefüggésben kezelje. Az állam számára az alapjogok védelme csupán része az egész alkotmányos rend fenntartásának és működtetésének. Ezért [...] úgy alakítja ki az egyes alapjogok megvalósításához szükséges jogszabályi és szervezeti feltételeket, hogy mind a többi alapjoggal kapcsolatos, mind pedig egyéb alkotmányos feladataira is tekintettel legyen [...]” (ABK 2004, március, 212, 215.).

Minderre figyelemmel a kábítószer-fogyasztás megítélése tekintetében is - hasonlóan az abortusz és a gyógyíthatatlan betegek önrendelkezési jogával kapcsolatos határozatban foglaltakhoz - az Alkotmánybíróság a kitágított szükségességi-arányossági tesztet alkalmazta. Csak azt vizsgálta, hogy az élethez való jog objektív oldalán megjelenő állami intézményvédelmi kötelezettséggel szemben az emberi méltóság jogából levezetett önrendelkezési jog alkotmányosan korlátozható-e, s ha igen, hol húzódnak meg ennek határai.

A korábbiakban taglaltak szerint a kábítószer-fogyasztás által előidézett állapot éppen a fogyasztó emberi méltóságának egy részét veszi el, mert autonómiáját általt korlátozza, hogy döntési képességét külső tényezőknek veti alá. Ebben a helyzetben azonban már megjelenik az államnak az egészséghez való jogot, a személyi integritás megőrzését támogató intézményvédelmi kötelezettsége, amelyet az Alkotmány 70/D. § (1) bekezdése rögzít. A fogyasztó személyére nézve ez azt jelenti, hogy a pozitív tartalmú önrendelkezési jogot nem egy másik személy joga, hanem saját testi és lelki egészséghez való és a cselekvési szabadság megőrzéséhez fűződő joga korlátozza. A kábítószer-fogyasztás megengedése tehát pontosan az önrendelkezési jogot iktatná ki az egyén életéből, amennyiben az a kábító hatású anyag befolyása alatt lévő és rabjává vált személy korlátozott döntéshozatali képessége iránti közömbösséget jelentené. Az állam fellépésének éppen az a jelentősége, hogy a fogyasztó emberi méltósághoz való jogának azt a központi, „mindenki más rendelkezése alól kivont” magvát oltalmazza, „amelynél

fogva [...] az ember alany marad, s nem válhat eszközzé vagy tárggyá.” [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308.] Az emberi méltósághoz való jog így csak akkor érvényesül teljes körűen, ha az önrendelkezési joggal kapcsolatos döntéshozatalt nem zavarják meg ellenőrizhetetlen mesterséges hatások.

3.2. Az állam védelmi kötelezettsége általános. Ennek következtében nemcsak a kábítószer-fogyasztó (a továbbiakban: fogyasztó), hanem mások életvédelméhez való jogát, cselekvési szabadságát, önmegvalósítását, önkifejezését, egészséges élethez való jogát garantálnia kell. Ennek biztosítása alkotmányos feladat, s a fogyasztók magatartása a már kifejtettek szerint szoros kapcsolatban áll a társadalom egészének érdekeivel.

A minden embert megillető, társadalmi, gazdasági, szociális tekintetben egyaránt értékteremtő és értékvédő cselekvési szabadság, amely az önrendelkezési jog Alkotmány által védett pozitív tartományának kifejeződését jelenti, csak biztonságos és félelem nélküli környezetben gyakorolható. Ám az egyént megillető önrendelkezési jog gyakorlása is csak alkotmányos keretek között történhet, s ehhez a kábítószer használata, az önbódítás nem tartozik hozzá, különös tekintettel annak sokrétű, magas kockázati szintet jelentő ún. váltóhatásaira, a szociális és a közbiztonságot érintő következményeire.

Az állam büntető hatalmát érvényre juttató büntetőjog feladata nemcsak a többségi értékítéletet kifejező büntetés „kiszolgáltatása”, hanem a közösségre veszélyes magatartások fenyegetettségének megteremtésén keresztül a prevenció szolgálata is. A törvényhozó a Btk.-nak a kábítószerrel visszaélésre vonatkozó rendelkezéseivel a lakosság egészét kívánja megvédeni a kábítószerekből származó veszélyektől, még azon az áron is, hogy az egyén cselekvési szabadságát saját eszközeivel, a büntetés kilátásba helyezésével korlátozza. E cél elérése és ezen keresztül az alkotmányos értéként is elismert közrend biztosítása érdekében a Btk. nemcsak bünteti az olyan magatartásformákat, amelyek az egyén és a közösség számára közvetlenül veszélyt jelentenek, hanem a mindenki számára fenyegető kockázatot jelentő magatartások ésszerű elkerülését is támogató szabályozáson keresztül a társadalmi együttélés olyan alakítására törekszik, amely a drogok káros hatásaitól szabadon marad.

3.3. Az Alkotmánybíróság sem függetlenítheti magát attól a nemzetközi szerződésekben megerősített tényről, hogy a kábítószerek káros hatásai az egyes emberek számára az élet minőségének romlását, egzisztenciavesztést okoznak, a közösség felé pedig folyamatos fenyegetést jelentenek. A nemzetközi szervek által világszerte többszörösen lefolytatott vizsgálatok azt mutatják, hogy jelenleg a megelőzés feladatát a szankció nélküli tiltás önmagában még a fogyasztás esetében sem tudja hatékonyan teljesíteni. A büntetőjogon kívül nincs tehát a jogalkotónak más olyan hatékony eszköze, amellyel a problémát kezelni tudná és amellyel képes lenne az alapjogként deklarált élethez és méltósághoz való jog, valamint az alkotmányos értéként

is elismert közrend és közbiztonság, közegészség védelme érdekében a kábítószer-bűnözést megfelelő keretek között tartani. Arra pedig az Alkotmánybíróság már számos döntésében rámutatott, hogy a büntetőjog igénybevétele az alkotmányos jogok értékek és célok védelme érdekében megkerülhetetlen, ha más jogi eszközök a hatékony visszatartó hatás kifejtésére általában, vagy adott történelmi helyzetben alkalmatlanok [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 176.; 13/2000. (V. 12.) AB határozat, ABH 2000, 61, 67, 70.; 14/2000. (V. 12.) AB határozat, ABH 2000, 83, 93-94.].

A fogyasztás tiltásával és a hozzá kapcsolódó büntetőjogi szankció meghatározásával a jogalkotó a közérdek védelmében, az absztrakt és a konkrét veszély egyidejű elhárításának talaján állva járt el. Ez pedig a büntetőjog alkotmányosan is elismert feladata, amellyel szemben nem, különösen pedig az Alkotmány rendelkezései alapján nem hozható fel helytálló érv, minthogy a generál prevencióra alkotmányos jogok és értékek biztosítása érdekében került sor. A speciál prevenció körében viszont az önrendelkezési jog büntetőjogi eszközökkel történő korlátozása „a fogyasztás szabadságának bizonytalanságából” adódó nagyfokú kockázatra tekintettel sem szükségtelennek, sem aránytalanoknak nem tekinthető. Ebből következően a Btk. 282. § (1) és (5) bekezdésének, a 282/A. § (6) bekezdésének, a 283/A. § (1) bekezdésének, valamint a 282/C. § (1) és (5) bekezdésének megsemmisítésre és a kábítószer-fogyasztásnak az önrendelkezési jog alapján történő engedélyezése tekintetében fennálló mulasztás megállapítására irányuló indítványokat az Alkotmánybíróság elutasította.

4.1. A testi és lelki egészséghez való jogból következően az állam alkotmányos kötelezettsége nem e jog megsértésétől való egyszerű tartózkodásban áll, hanem aktív cselekvést kíván meg. Az intézményvédelmi kötelezettségnek e téren az az egyik eleme, hogy a társadalom minden tagját, ideértve a gyermekeket, a kellő információval és élettapasztalattal nem rendelkező fiatal felnőtteket, valamint a káros magatartásmódra fogékony valamennyi polgárt megóvja a visszafordíthatatlan egészségügyi kockázatoktól. Feladatát akkor látja el, ha intézkedéseket foganatosít mindazon jelenségek ellen, amelyek ezt a célt veszélyeztetik. A kábítószerfogyasztás terjedésének ezért nem lehet tétlen szemlélője.

Az Alkotmánybíróság a 21/1996. (V. 17.) AB határozatban kifejtette: „Önmagának mindenki árthat, s vállalhat kockázatot, ha képes a szabad, tájékozott és felelős döntésre. A nagykorúaknak a jog be nem avatkozása széles lehetőséget ad erre, s az általános személyiségi jogból folyó jog az önmeghatározásra és a cselekvési szabadságra [Alkotmány 54. § (1) bekezdés] garantálja ezt a lehetőséget. Az állam korlátozó gyámkodása csak a határesetekben alkotmányossági viták tárgya (a kábítószer élvezésének büntetésétől az eutanáziáig)” (ABH 1996, 74, 80.).

A kérdés tehát az, hogy a kábítószerrel visszaélésnek a személyes fogyasztásban megnyilvánuló változata esetén az érintett valóban olyan szabad, tájékozott és felelősségteljes döntést hoz-e, amely még akár a fentebb részletezett államcélból és az Alkotmány további rendelkezéseiből (életvédelem, ifjúságvédelem, egészségvédelem stb.) fakadó követelmények ellenében is korlátozhatná az állam beavatkozását.

A tudományos ismeretek jelenlegi szintjén csak az állítható teljes bizonyossággal, hogy a különböző szerek és anyagok élettani és biológiai hatásai az agy működési zavarait előidézve az egyén tudatállapotát módosítják. A kémiai gátek sérülése vagy lebomlása folytán az érintett időlegesen nem, vagy nem teljes intenzitással képes kontrollálni gondolatait, viselkedését, magatartását, értékrendjét. Az agyban létrehozott pusztítás és a homeosztázis megbomlása következtében az egyén a közvetlen hatás elmúltával is egyre kevésbé ura cselekedeteinek. A hozzászokás miatt pedig a személyiség és mentális szféra fokozatosan alárendelődik a bódulatkeltésre alkalmas szereknek. Mindezen következményekkel a szerek használói eredetileg csak minimális mértékben vannak tisztában, s így az anyag rabjává vált személyek esetében befolyásmentes és felelősségteljes döntésről nem lehet szó.

A „szabad ártalomra jogosító” megfontolt döntés további feltételeként az Alkotmánybíróság a tájékozottságot jelölte meg. A kábítószer-fogyasztásnak Magyarországon nincsenek hagyományai, így az egyes anyagok használatának következményeit, hatását és kockázatait illetően sem lehet a személyes tapasztalatok és társadalmi ismeretek magas fokát ténynek tekinteni. A legkülönbözőbb aspektusból elvégzett vizsgálatok, megfigyelések bizonyítják, hogy a kockázatokról való tényleges tájékozottság még azon államokban is kritikus szinten áll, ahol a kábítószer már „hagyományosan” komoly társadalmi problémákat okoz. E mellett a rendkívül gyors ütemben bővülő kínálati piac a jellemzően „titkos” viszonyok között létrehozott újabb és újabb anyagok által úgy bővül tovább, hogy az újdonságok valódi kockázatai legfeljebb egy statisztikailag nem is mérhető kisebbség (a létrehozásban részt vevő „szakszemélyzet”) előtt ismertek.

A felvilágosult választás lehetőségét kizáró külső körülmények ilyen alakulása mellett nem állítható megalapozottan, hogy az állam intézményvédelmi kötelezettsége az egészséges élethez való joggal összefüggésben nem terjed ki a fogyasztókra. Az Alkotmánybíróság azt már korábbi határozataiban kifejtette, hogy az ember semmilyen körülmények között nem válhat „egy fölötte álló” akarat tárgyává vagy eszközévé [64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 308.; 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, ABH 2003, 235, 266.]. A kábítószer-használat esetében is igaz, hogy az emberi méltósággal csak az egyeztethető össze, ha kellő ismeretekkel rendelkező, döntésképes emberek határozhatnak saját sorsuk alakításáról, s mindaddig, amíg objektív mérce

szerint megítélve ez a feltétel nem teljesíthető, az államnak az egyén kiszolgáltatottsága ellen fel kell lépnie. Ennek érdekében nem alkotmányellenes az olyan szabályozás, amely a fogyasztók önkifejezéshez való jogát saját maguk és a közösség egészének védelme érdekében korlátozza.

Az „önmagunkkal való foglalkozás” joga ugyan része az önrendelkezési jognak, de nem abszolút érték. A korlátozásoktól mentes „mámorhoz való” jog még közvetve sem vezethető le az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből, nem része a legmagasabb testi és lelki egészség biztosításához fűződő jognak, mert a kábulat saját maga részére történő kiváltása nem tartozik hozzá az egyén alkotmányos garanciákkal védett szabad személyiségfejlődéséhez. A tudományos ismeretek jelenlegi szintjén éppen az igazolható, hogy a bódító hatású anyagok és szerek az ember testi és lelki integritását támadják. Az emberi méltóság sérülésének pedig a reális veszélye áll fenn akkor, ha az egyén a kábulat hatása alatt saját vagy mások egészségét, testi épségét veszélyezteti. Így a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog korlátai a drogokkal kapcsolatban is érvényesülnek.

Hasonló következtetésre jutott a Német Szövetségi Alkotmánybíróság is az 1994. március 9-én meghozott ún. kannabisz döntésében (Cannabis-Urteil; Entscheidung Nr. 10 in: BVErfGE 90, 145. o.), rámutatva a korlátozások azon alkotmányos értéktartalmára, amelyek az egyén, mint szociális egyed és a közösség nyugalma érdekében szükségesek. A már - a jelen határozatban - hivatkozott nemzetközi szerződéseknek a szabályozási célt kijelölő rendelkezései a kábítószerek és pszichotróp anyagok használatából eredő, az egyént és a közösséget egyformán sújtó „mérhetetlen szenvedésre és fájdalomra” hívják fel a figyelmet, amelynek következtében éppen az emberi méltóság szenved el az első csapásokat. A német felfogásban és az egyezményekben pedig az a közös, a magyar Alkotmányból is levezethető tétel fogalmazódik meg, hogy az egyén emberi méltóságát éppen úgy nem lehet élete kockáztatása mentén és „részleteiben” megóvni, mint ahogyan senkinek az egyéni méltósága nem élvez prioritást másokéval szemben.

„Az alkotmánybírósági joggyakorlat az Alkotmány 70/D. §-ának értelmezésében is töretlen. Eszerint a legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogosultságként meghatározott alkotmányi követelmény az államnak azt az alkotmányos kötelezettséget jelenti, hogy a nemzetgazdaság teherbíró képességéhez, az állam és a társadalom lehetőségeihez igazodva olyan gazdasági és jogi környezetet teremtsen, amely a legkedvezőbb feltételeket biztosítja a polgárok egészséges életmódjához és életviteléhez. [...] A lehető legmagasabb testi és lelki egészséghez való jog tehát önmagában alanyi jogként értelmezhetetlen, az az Alkotmány 70/D. § (2) bekezdésében foglalt állami kötelezettségként fogalmazódik meg, amely magában foglalja azt a kötelezettséget, hogy

a törvényhozó a testi és lelki egészség bizonyos területein alanyi jogokat határozzon meg. {56/1995. (IX. 15.) AB határozat, ABH 1995, 260, 270.; [...]” [37/2000. (X. 31.) AB határozat, ABH 2000, 293, 297.]. A jogok érvényesülésének garantálása pedig esetenként elkerülhetetlenné teszi olyan szabályok felállítását is, amelyek mások - az Alkotmányból nem közvetlenül levezethető - jogaiból fakadó „cselekvőségének” határt szabnak.

Az Alkotmány az egyes alapjogokat, alkotmányos értékeket és célokat nem önmagukban, nem az egyedi igényekhez igazodóan védi, hanem éppen az 54. § (1) bekezdésében foglalt emberi méltóság kiteljesedésének részeként. Az alapjogok garantálása a pozitív értéktartalommal bíró emberi méltóság (önmegvalósítás, önértékelés, szabad és befolyásmentes döntés) megőrzésének szolgálatában áll és nem hathat annak megvalósítása, kiteljesedése ellen. Az állam ezért sem az Alkotmány 54. § (1) bekezdésére, sem a 70/D. §-ára hivatkozással olyan jogi lépéseket nem tehet, amelyek az alapjogoknak (itt az emberi méltóság jogának) a lényeges tartalmát támadják.

Nem lehet továbbá szem elől téveszteni azt sem, hogy a kábítószer-használatnak nem kizárt az azonnali halálos eredménye. Az Alkotmánybíróság viszont már a 75/1995. (XII. 21.) AB határozatában kimondta, hogy az emberi méltósághoz való jog „magában foglalja [...] a személy testi integritásához fűződő alapjogot is” (ABH, 1995, 376, 381.). A 22/2003. (IV. 28.) AB határozat pedig tisztázta, hogy azokban a kivételes esetekben, amikor az élethez való jog és az emberi méltóság jogából levezetett önrendelkezési jog konfliktusa jelentkezik, az élet védelmének biztosítása alkotmányosan indokolt kötelesség. Nem teremthető olyan helyzet, hogy a törvényhozó az Alkotmányban nem védett egyedi igényekhez igazodóan elsőbbséget adjon az önrendelkezési jognak az élet védelmével szemben (ABH 2003, 235, 264-270.). Ebből méginkább az következik, hogy a testi és lelki integritáshoz való jog fogalmilag sem kerülhet szembe az emberi méltóság alapjogával. Az államnak az élet védelméhez kapcsolódó, az Alkotmányból levezethető objektív intézményvédelmi kötelezettsége pedig abban is megjelenik, hogy előre megismerhető és mindenkire kötelező normatív szabályozásban testet öltő mérce kialakításával előre gondoskodik a jelzett konfliktusok előidézésére alkalmas helyzetek elkerüléséről.

4.2. Az Alkotmányból következő cselekvési kötelezettséget és célkitűzéseket a nemzetközi egyezmények is alátámasztják. Ezek mindegyike a szerződő államok részére a kábítószerrel és kábító hatású anyagokkal kapcsolatban az általuk elfogadhatatlannak ítélt magatartásformákkal összefüggésben jogalkotási és jogalkalmazási feladatokat ír elő.

Az Egységes Kábítószer Egyezménynek a büntető rendelkezésekről szóló 36. cikk 1. a) pontja alapján a szerződő feleknek kötelessége olyan jogszabályok megalkotása, amelyek szándékos elkövetés esetén jogsértő cselekménynek minősítik - az Egyezmény

által elismert két célon felül - a kábítószeres bármilyen címen történő termesztését, előállítását, gyártását, kivonását, készítését, tárolását, elosztását, és a kereskedés mindenféle formáját. A szerződő felek kötelesek megteremteni az állami beavatkozás lehetőségét mindazon - külön nem nevesített - esetekre is, amikor a jogalanyok „bármely ténykedése” ellentétes az Egyezmény rendelkezéseivel. Ez a „bűncselekménnyé nyilvánítási kötelezettség” a szerződő feleket - kivétel nélkül - a saját használatra történő termesztéssel, készítéssel, elosztással, tárolással kapcsolatban is terheli. Ez kitűnik abból is, hogy e pontban maga az Egyezmény tesz különbséget súlyos és kevésbé súlyos jogsértések között, amikor előírja, hogy a súlyos bűncselekmények elkövetőire kötelező fenntartani a szabadságvesztés büntetés lehetőségét is.

Ugyanez derül ki a Pszichotróp Egyezmény bevezető, valamint az elosztásra és az orvosi engedélyhez kötésre vonatkozó rendelkezéseiből [2. cikk 7. pont a)i), a)ii), b)i), c)i) pontjai; 5. cikk]. Az állam beavatkozási kötelezettségét a 20. cikk, míg a büntető szabályok meghozatalának feladatát a 22. cikk írja elő.

Az ENSZ Egyezményben pedig a szerződő felek kifejezetten abban állapodtak meg, hogy bűncselekménnyé kell nyilvánítani a személyes fogyasztásra szánt kábítószeres és pszichotróp anyagok birtoklását, vásárlását és termesztését is (3. cikk 2. pont).

A kifejtettekre figyelemmel megalapozatlan az az indítvány, amely az Alkotmány 70/D. §-a és az 54. § (1) bekezdése „versengéséből” ez utóbbi elsőbbségét az arányosság követelményének sérelmére figyelemmel kívánja igazolni, s ennek alapján a kábítószer-fogyasztás jogát korlátok nélkülivé tenni. „Kábulathoz való alkotmányos alapjog nem létezik”, s így nem versenghet sem az emberi méltóság jogával, sem a legmagasabb testi és lelki egészséghez való joggal. Ezért az Alkotmánybíróság az ennek megállapítására vonatkozó indítványt elutasította.

5.1. Az Alkotmányban biztosított jogok védelme és a nemzetközi szerződésekből fakadó cselekvési kötelezettségek teljesítése érdekében igénybe vehető intervenció eszközök számos formája közül a büntetőjog az egyik. A nemzetközi egyezményeket aláíró országok kötelezettséget vállaltak arra, hogy a kábítószerrel visszaélés valamennyi formáját a büntetőjog keretein belül is szankcionálják. Megmaradt azonban az államoknak az a szabadsága, hogy a szankció mértékéről és formájáról, valamint a szankció kiváltásának lehetőségéről alkotmányos elveikkel és szabályaikkal összhangban maguk döntsenek. Az állam tehát ennek a kötelezettségvállalásnak és az Alkotmánynak a keretein belül igazíthatja a jogszabályokat a nemzeti drogpolitikai és kriminálpolitikai céljaihoz.

Az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban már kifejtette, hogy „[a] büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio. Társadalmi rendeltetése, hogy a jogrendszer egészének szankciós zárköve legyen. A büntetőjogi szankció, a büntetés szerepe és

rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása akkor, amikor már más jogágak szankciói nem segítenek. [...] Valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának szükségességét szigorú mércével kell megítélni: a különböző életviszonyok, erkölcsi és jogi normák védelmében az emberi jogokat és szabadságokat szükségképpen korlátozó büntetőjogi eszközrendszert csak a feltétlenül szükséges esetben és arányos mértékben indokolt igénybe venni akkor, ha az alkotmányos vagy az Alkotmányra visszavezethető állami, társadalmi, gazdasági célok, értékek megóvása más módon nem lehetséges” [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 176.; részletesen: 11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 87.; 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219, 233.; 12/1999. (V. 21.) AB határozat, ABH 1999, 106, 113.]. Arra is rámutatott, hogy a büntető jogszabály alkotmányosságának fontos mércéje: vajon „a Btk. [konkrét rendelkezése] mértéktartó és megfelelő választ ad-e a veszélyesnek, nem kívánatosnak ítélt jelenségre, azaz az alkotmányos alapjogok korlátozása esetén irányadó követelménynek megfelelően a cél eléréséhez a lehetséges legszűkebb körre szorítkozik-e” [30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 176.].

Az Alkotmánybíróság e határozataival összhangban áll, hogy a jogrend alapvetően tartózkodik az „önsorsrontó” magatartások büntetőjogi szankcionálásától. A távolságtartás azonban nem jelenti azt, hogy a Btk. az öngyilkosságot, a szerencsejáték-szenvedélyt, az alkoholizmust, vagy a szexuális aberrációkat teljes egészében a hatókörén kívül állónak tekintené. Bünteti mindazokat, akik az egyén instabil lelki-szellemi állapotát, személyiségtorzulásait, vagy pillanatnyi gyengeségét támogató, bátorító módon lépnek fel, életkorát, helyzetét kihasználják (öngyilkosságban közreműködés, tiltott szerencsejáték szervezése, tiltott állatviadal szervezése, gyermekkorúakkal szemben elkövetett szexuális aberrációk). Az alkoholizmus megítélése például a Btk.-nak mind a különös részi tényállásában (ittas vezetés), mind az általános részében megjelenik (az önhibából eredő ittas állapot felelősségi szabályai, alkoholisták kényszergyógyítása). A büntetőjog e rendelkezéseivel tehát - csakúgy mint a 21/1996. (V. 17.) AB határozatban vizsgált nemi erkölcs esetében - az önsorsrontó magatartások kapcsán is minden tekintetben „mehúzza azt a szélső határt, amelynek áthágását a társadalom már nem tűri el.” Az e büntetőjogi normákban érvényesített közerkölcsnek és közrendnek a felülvizsgálata pedig nem az Alkotmánybíróság hatásköre (ABH 1996, 74, 82, 83.). Ez ugyanis a „demokratikus többségi vélemény - és érzület - érvényesülésének tere” is egyben [20/1999. (VI. 25.) AB határozat, ABH 1999, 159, 163.].

5.2. A Btk. a közrend elleni bűncselekményekről szóló XVI. fejezetének a közegészség elleni bűncselekményekkel foglalkozó IV. címében helyezte el a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállását. A cselekmény védett jogi tárgya: a közösségnek, a társadalom egészének testi épségéhez, egészségéhez fűződő társadalmi érdek. A szerkezeti

elhelyezés szerint a törvényhozó végső soron a közrend veszélyeztetésének lehetőségét látta mindazon magatartásokban, amelyeket a kábítószerrel összefüggésben büntetendővé nyilvánított.

A közrend - mint ahogyan az Alkotmánybíróság egy korábbi [18/2000. (VI. 6.) AB] határozata szerint a köznyugalom is - a jogállamiság klauzulájának az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében meghatározott elve alapján - alkotmányos értéknek tekintendő, mivel a rendezett társadalmi, együttélési viszonyokat hivatott garantálni. Az állam védelmi kötelezettsége erre mindenképpen kiterjed, s biztosítása érdekében a büntetőjog alkalmazása általában véve túlzottnak nem tekinthető. A büntetőjog és a büntetőjogi büntetés végső célja ugyanis a társadalom védelme, valamint a megelőzés (speciál és generál prevenció). A bűnmegelőzési érdeket, mint a büntetőjogi norma egyik funkcióját az Alkotmánybíróság korábbi határozatában szintén a jogállamiságból levezethető alkotmányos célként ismerte el [24/1998. (VI. 9.) AB határozat, ABH 1998, 191, 195.]. A 21/1996. (V. 17.) AB határozatban pedig kimondta, hogy a bűncselekmények meghatározása és szankcionálása végső soron törvényhozói kompetencia, amely felett kivételes esetekben érvényesülhet csak alkotmánybírósági kontroll (ABH 1996, 74, 82.).

A közegészség védelme érdekében alkotott speciális büntetőjogi szabályok részei annak a szervezési, irányítási és orientálási feladatellátásnak, amely az államot az Alkotmány 70/D. § (1) bekezdése alapján terheli [l.: 28/1994. (V. 20.) AB határozat, ABH 1994, 134, 139.; 56/1995. (IX. 15.) AB határozat, ABH 1995, 260, 270.; 54/1996. (XI. 30.) AB határozat, ABH 1996, 173, 186, 198.; 1316/B/1995. AB határozat, ABH 1996, 735, 737.; 261/B/1997. AB határozat, ABH 1998, 689, 692.]. A közegészség olyan alkotmányos érték, amelynek büntetőjogi védelme sem feltétlenül alkotmányellenes, így e tekintetben is csak a büntetőjogi beavatkozás határainak szükségességi és arányossági vizsgálata jöhet számításba [vö.: 58/1997. (XI. 5.) AB határozat, ABH 1997, 348, 354.].

A védendő jogi tárgyak kiválasztásánál minden esetben hangsúlyos szerepe van a társadalom értékrendjének, a nemzetközi jog szabályainak, az állam mindenkori büntetőpolitikájának. A törvényhozót azonban - azon túl, hogy a nemzetközi szerződések által előírt kötelezettségeket: jelen esetben az általuk védendő értéknek nyilvánított, az emberi életet, méltóságot, egészséget, és a kiskorúak jogainak és érdekeinek oltalmazását, valamint a jogi dokumentumokban foglalt iránymutatásokat az Alkotmány 7. § (1) bekezdésére tekintettel nem hagyhatja figyelmen kívül - e tekintetben is széles mérlegelési jog illeti meg.

Az Alkotmánybíróság a büntetőjogi szankciók kapcsán korábban már több ízben kifejtette: „Az Alkotmánybíróságnak nincs jogosítványa a büntetőpolitika által megfogalmazott szükségletek, követelmények és célok helyességéről és indokairól, így különösen azok célszerűségéről és hatékonyságáról határozattal dönteni. Az

Alkotmánybíróság csak a normában testet öltött politikai döntés alkotmányosságáról vagy alkotmányellenességéről határozhat. Ezt viszont olyan alkotmányossági vizsgálat keretében cselekszi, amelynek során figyelemmel van nemcsak az alaptörvény textusára, hanem annak normatív és intézményes összefüggéseire, és ugyanígy tekintettel van a Btk. rendelkezéseire és intézményeinek koherenciájára. Az Alkotmánybíróságnak tehát arra van jogosítványa, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátait állapítsa meg, de ne a politika tartalmáról döntsön, ennek során pedig különös tekintettel legyen az alapjogok védelmének alkotmányos büntetőjogi garanciáira." [1214/B/1990. AB határozat, ABH 1995, 571, 573, 574.; 13/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 85, 90-91.]

6. Az egyik indítványozó kifogásolta, hogy a támadott rendelkezésekben a jogalkotó önkényesen válogatott a tudatmódosító szerek büntetendővé nyilvánítása körében. A fentebb kifejtettekből következően azonban nem tartozik az Alkotmánybíróság kompetenciájába annak a jogalkotói mérlegelésnek a vizsgálata, hogy az állami büntetőpolitika egyes ilyen szerekkel kapcsolatban miért nem (illetve csak eseti jelleggel) kívánt a legszigorúbb büntetőjogi eszközökkel élni, s e helyett miért és milyen más szabályokat alkalmazott.

6.1. A büntetőjog szükségképpen jogkorlátozó eszközrendszerének megítélésakor az Alkotmánybíróság működésének kezdetétől a szükségességi és arányossági tesztet alkalmazza. Az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának büntetőjogi eszközéhez, ha másik alapvető jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem biztosítható [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 83, 85.]. Az elérni kívánt cél fontosságának vizsgálata során az Alkotmánybíróság minden esetben tekintettel volt arra is, hogy az egyént vagy a közösséget fenyegető társadalmi veszély értékelése és előrejelzése tekintetében a törvényhozó széles mozgásteret az Alkotmánybíróság által csak korlátozott mértékben vizsgálható felül. A vizsgálati módszerként szolgáló szűkebb értelemben vett arányosság követelménye szerint a jogtárgy védelmének önmagában alkalmas és szükséges eszközt akkor nem szabad alkalmazni, ha az érintett személy alapjogainak ebből eredő megcsorbítása a jogi érdek védelmének hozamát lényegesen meghaladja.

6.2. A visszaéléssel kapcsolatos magatartások ésszerű, tudományos alapokon álló differenciálása nem ütközik az Alkotmányba, amint az sem, ha a jogalkotó az eltérő súlyú és következményekkel járó magatartásokat és azok eredményét eltérő súllyal kezeli. Az indítványozó által felhívott, az Alkotmány 70/A. §-a az egyenlő méltóságú személyek közötti hátrányos megkülönböztetést tiltja és nem a különböző kóros élvezetre alkalmas anyagok közötti diszkriminációra vonatkozik. Az pedig, hogy ebből kiindulva a Btk. egyes - kétségtelenül káros szerek (pl. alkohol) - használatához csak részlegesen fűz következményeket, senki számára nem keletkezett megalapozott igényt más kóros

élvezetet nyújtó anyagok használatának szabadságára. A jogalkotó felelőssége éppen abban áll, hogy a lehetséges felhasználási módjukban és így következményeikben eltérő szerek használata esetén eltérő és differenciált megoldásokat alkalmazzon, minthogy a büntetőjogi rendelkezés szükségességének és arányosságának alkotmányossági követelménye csak így teljesíthető.

A különböző, az egészségi állapotot is befolyásoló szerek és anyagok használatának jogi következményei a jogrendszerekben nem egyformák. A szigorúbb vagy enyhébb állami fellépést nyilvánvalóan koronként és kultúránként eltérő megfontolások alakítják. Az alkohollal, nikotinnal, kávéval az európai kultúra „megtanult” együtt élni, minthogy használatuk évszázados múltra tekint vissza. Kezelésük már csak azért sem vonható a kábítószerekkel egy tekintet alá, mert az ezen anyagokról rendelkezésre álló ismereteink alapján - mind az akut, mint a késői hatás tekintetében - használatuk következményei azoktól jelentősen eltérnek. A dohányzás és a koffein bódulatot, módosult tudatállapotot egyáltalán nem hoz létre, vagyis az egyén szellemi, cselekvési szabadságára semmilyen hatással nincs. Az alkoholfogyasztás kockázatai pedig a függőség kialakulásához szükséges mennyiség és időtartam jelentősen eltérő volta miatt messze elmaradnak a kábítószer okozta veszélyektől, s a fogyasztás azonnali következményei is kevesebb kockázattal járnak.

Alkotmányossági szempontból tehát a „válogatás” aggályosnak nem tekinthető. A Btk. rendelkezései a büntetőjog dogmatikájának megfelelően differenciált keretek között szankcionálják a kábítószer-fogyasztást, fűznek jogkövetkezményeket az alkoholfogyasztáshoz, s tekintenek el a további élvezeti cikkek használatának értékelésétől. Így a szabályozás az egyenlő méltóságú személyek tekintetében az Alkotmány 55. § (1) bekezdésében biztosított személyi szabadsághoz való jog szempontjából nem tekinthető diszkriminatívna. Ezért az Alkotmánybíróság az indítványt e tekintetben elutasította.

7. Hasonló okokból megalapozatlan az az indítvány is, amely a Btk. módosítás1.-re tekintettel a szankcióra vonatkozó rendelkezéseket általában véve is, de különösen a fogyasztás tekintetében a „kellő szigor” hiánya miatt támadta.

Az Alkotmánybíróság a 13/2002. (III. 20.) AB határozatban összefoglalóan fejtette ki, hogy a hatályos Btk. büntetési rendszerében a szankció meghatározásának joga megoszlik a jogalkotó és a jogalkalmazó között. A szükségesség és arányosság alkotmányi követelményével kapcsolatban az kiemelte: „Az arányos büntetés elve tartalmára nézve több, eltérő értéktartalmú koncepcióval is kitölthető, következésképp a törvényhozónak széles körű alkotmányos mozgástere van a büntetés kiszabásával összefüggő büntetőjogi intézményrendszer alakítása során. Az Alkotmánybíróság nem jogosult a jogalkotói mérlegelés célszerűségi szempontú felülbírálatára és az egyes

koncepciók értéktartalmának minősítésére, az ezért való politikai és jogpolitikai felelősséget a törvényhozó viseli. Az Alkotmánybíróság a semlegesség talaján állva csupán azt vizsgálhatja, hogy a büntetéskiszabás rendjére vonatkozó szabályok megállapítására vonatkozó diszkrecionális jogával összefüggésben 'a jogalkotó mérlegelési jogának gyakorlása során nem került-e ellentétbe az Alkotmány valamely rendelkezésével.' {részletesen: pl. 61/1992. (XI. 20.) AB határozat, ABH 1992, 280, 281.; [...]}" (ABH 2002, 85, 93-94.)

A kifejtettekből következően az egyes bűncselekményekhez és ezen belül egyes elkövetési magatartásokhoz, minősítő körülményekhez kapcsolódó joghátrányok mértékének megállapításakor a jogalkotó különbséget tehet enyhe és súlyos büntetések között, mint ahogyan maga a „tett” is lehet enyhébb vagy súlyosabb.

A különbségtétel azonban összehangolást is jelent. Ennek során figyelemmel kell lenni a cselekményhez kapcsolódó speciál és generál prevenciós célokra, a különböző jogi tárgyakat veszélyeztető vagy sértő bűncselekmények szankcióit pedig arányaikban is meg kell feleltetni egymásnak. Az Alkotmánybíróságnak ezzel kapcsolatban nemcsak arra nincs felhatalmazása, hogy a jogalkotó mérlegelési szempontjait felülbírálja, hanem mindaddig, míg a szankciórendszer koherenciájának sérelmét előidéző, alkotmányos keretek között elfogadhatatlan aránytalanságot nem észlel, addig ebbe a rendszerbe be sem avatkozhat.

Azt tehát, hogy a jogalkotó a kábítószerrel visszaélés egyes fordulatai esetében „célszerűtlen egyoldalúsággal”, „nagyfokú toleranciával” avagy erélyes szigorral szabta-e meg azokat a büntetéskiszabási kereteket, amelyek között a jogalkalmazó mérlegelhet, az Alkotmánybíróság csak szélsőséges esetben minősítheti alkotmányosértőnek. A jelen ügyben e tekintetben olyan kirívó aránytalanságot nem észlelt, amely a büntetés korábbiakban már kifejtett céljával alkotmányjogi szempontok alapján ellentétben állna, vagy alapjogot sértene.

A Btk. támadott rendelkezéseiben a törvényhozó a kábítószerrel visszaélés szándékos elkövetési magatartásait rendelte büntetni, különbséget téve a cselekmények között a visszaélés súlya: a fogyasztói és forgalmazói magatartások, a személyes használat és a kereskedelem tekintetében is. A hatályos rendelkezések - a korábbiaktól eltérően - a fogyasztást kifejezetten nem nevesítik, ám a megszerzésen, a tartáson, a termesztésen, és az előállításán keresztül büntetni rendelik. Miután (azonban) a fogyasztás a felsorolt elkövetési magatartások valamelyikének megvalósítása nélkül nem képzelhető el, egyértelmű, hogy ezt a büntetendő cselekmények köréből a szabályozás megváltozása sem iktatta ki.

Mindazon magatartások, melyek a Btk.-ban szerepelnek, a fogyasztás tekintetében pusztán előrehozott védelmet jelentenek. A nemzetközi egyezményeknek és a

nemzetközi trendnek pedig ez a szabályozási mód is megfelel. A vizsgált bűncselekmények kapcsán kiszabható büntetések és intézkedések pedig illeszkednek a Btk. e fejezetében szabályozott más, büntetőjogilag tilalmazott magatartások szankcióihoz, differenciálnak az elkövetési magatartások között és kellő mérlegelési jogot biztosítanak a jogalkalmazó számára is.

Az itt kifejtettekre figyelemmel az Alkotmánybíróság ezen indítványt is elutasította.

8.1. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Btk. fentebb felsorolt rendelkezései, a fogyasztás büntetendővé nyilvánítása és az Alkotmány 54. § (2) bekezdésében foglalt kínzás, megalázó, embertelen bánásmód tilalma között nincs alkotmányjogi összefüggés. Ezért az indítványt e tekintetben ugyancsak elutasította.

8.2. Úgyszintén nem állapítható meg alkotmányjogi összefüggés a Btk. vizsgált szabályai és az Alkotmány 18. §-ban oltalmazott egészséges környezethez való jog között sem. Ezért az indítványt e tekintetben ugyancsak elutasította.

9. A kábítószerrel visszaélés elkövetési magatartásai közötti különbségtétel hiányát a „kereskedelmi célú vagy saját használatot célzó” differenciátlanságra alapozó indítvány ugyancsak megalapozatlan.

Mind a jelenlegi, mind az indítvány benyújtásakor hatályos jogszabályban következetes különbségtétel ismerhető fel a kábítószerrel visszaélés fogyasztói és forgalmazói oldala között. A cselekmény irányultságára figyelemmel az alkalmazható szankciók között jelentős súlybeli különbségek voltak és vannak. A jogalkotó elsődlegesen ezen keresztül különböztetett a személyes használat és a kereskedelmi célú felhasználás között. Azzal továbbá, hogy e mellett a mennyiségi határokhoz (csekély mennyiség, jelentős mennyiség, alapegység) kapcsolódóan a büntetés mértékét befolyásoló további differenciálást hajtott végre, a „célzat” vizsgálatára ezt meghaladóan is kötelezte a jogalkalmazót.

A megszerzés és tartás céljának vizsgálata a jogalkalmazónak a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) rendelkezéseiből következően is általános kötelezettsége, minthogy a Be. a hatóságok feladatául szabja a bűncselekmény megállapítása és megítélése szempontjából releváns körülmények felderítését. A kábítószerrel visszaélés esetében a bizonyítás része az elkövető szándékának megállapítása, az általa birtokolt, értékesített, előállított kábítószer mennyisége, a nettó hatóanyag-tartalom vizsgálata útján. Erre figyelemmel az Alkotmánybíróság a Btk. 282-282/C. §-ai vonatkozásában az indítványt ezen okból sem találta megalapozottnak és azt elutasította.

10. Részben megalapozott azonban a további indítványozóknak a „saját használat”, illetve az „együttes fogyasztás” fogalomkörét a jogbiztonság sérelmére alapozó indítványa.

10.1. A Btk.-nak a kábítószerrel visszaélést szabályozó tényállásai elkövetési magatartásokat határoznak meg és ezekhez, valamint a hozzájuk fűződő minősítő körülményekhez kapcsolnak jogkövetkezményeket. Az előző pontban megjelölt szabályok alapján - elsősorban a kereskedői magatartásoktól való elhatárolás érdekében - a joggyakorlat kialakította a „saját használat” fogalmkörét. A Btk. 283. § (1) bekezdésének a), c) pontjai, valamint e) pontjának 1. alpontja - visszatükrözve a korábban kialakult egységes álláspontot - a támadott rendelkezéseiben a „saját használat” fogalma alá vonható elkövetési magatartásokat meg is határozza (termesztés, előállítás, megszerzés stb.). Ennél fogva megalapozatlan az az állítás, mely szerint bizonytalan, hogy a „saját használat[on]” csak a fogyasztást, vagy az összes többi magatartást is érteni kell-e.

10.2. Szintén alaptalan az indítványozók azon állítása, hogy a „saját használat” fogalmkörének „saját” kitétele a jogalkalmazást önmagában is kiszámíthatatlanná teszi, mert az erre történő hivatkozás „sem nem igazolható, sem nem cáfolható”.

A használat irányultsága az e fejezet 5. és 9. pontjában kifejtettek szerint is bizonyítási kérdés. A tényállás egyik olyan eleméről van szó, amelyre nézve a bíróságnak érdemi vizsgálatot kell lefolytatnia, aminek során nyilvánvalón nem a terhelt erről szóló nyilatkozata az egyetlen bizonyíték. Vizsgálnia kell a terhelt életmódját, állapotát, azt, hogy fogyasztó-e, s ezen belül eljutott-e már a függés állapotába, figyelembe kell vennie a lefoglalt kábítószer mennyiségét majd a tudományos és szakmai ismeretek, az ítélkezési gyakorlat adatainak felhasználásával a bizonyítékokat mérlegelni kell. Ebből következően a bizonyítandó tények körének meghatározásához a támpontok nehézségek nélkül megállapíthatók, a bizonyítékok mérlegelése pedig ez esetben sem támaszt több nehézséget, mint bármely más ügyben. Így a hivatkozás „igazolásának” vagy „cáfolásának” lehetetlenségéről nincs szó.

Ennek alapján a támadott rendelkezések alkotmányellenességének megállapítására irányuló indítványt az Alkotmánybíróság e tekintetben is elutasította.

10.3.1. Megalapozott viszont az indítványozók azon kifogása, hogy az „együttes fogyasztás” bizonytalan jogfogalom.

A Btk. rendszere az „együttes” elkövetésre ismeri a társtettség, a részesség, a csoportos, a bünszövetségben, a bünszervezetben történő elkövetés kategóriáit, a dogmatika pedig ezen felül a közvetett tettség fogalmát. Az „együttes fogyasztás” kitételeből azonban nem állapítható meg, hogy a közös fogyasztás a társas elkövetés mely - eltérő társadalomra veszélyességű - szintjét jelentheti. Az sem világos, hogy hány személy lehet részese egy olyan cselekménynek, amelyhez kapcsolódóan elterelési lehetőséget biztosít a törvény.

A kábítószerrel visszaélés bűncselekményénél tipikus, hogy ugyanazon terhelt esetében többféle, különböző törvényhelyek szerint minősülő elkövetési magatartás

halmozódik. Az elkövető akaratától is függő feltételeket tartalmazó mentesülés körében fellelhető számos bizonytalansági tényezővel együtt azonban ez a helyzet a büntetés mértékére is kiható dogmatikai zavarokat okozhat, mert az „együttes fogyasztók” „elkövetői” minőségének értékelése (csoportos elkövetés, bűnszövetség stb.) a „szabad értelmezés” tartományába kerül át.

Az Alkotmánybíróság már a 11/1992. (III. 5.) AB határozatában rögzítette, hogy az állam büntetőhatalma gyakorlásának kereteit előre, törvényben kell rögzíteni. A büntetőhatalom gyakorlásának törvényessége azonban nemcsak a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege klasszikus elvének érvényesülését jelenti. Az alkotmányos büntetőjog magában foglalja a büntetőjogi felelősségre vonás jogszerűségének a büntetési rendszer alakításának törvényességére vonatkozó tartományát is. „Az egyén alkotmányos szabadságát, emberi jogait nem csak a büntetőjog különös részének tényállásai és büntetési tételei érintik, hanem alapvetően a büntetőjogi felelősség, a büntetés kiszabás és büntethetőség összefüggő zárt szabályrendszere.” (ABH 1992, 77, 86.) Az elkövető magatartásának megítélésére, a felelősségre vonás mértékére pedig alapvetően hatnak ki a Btk. általános részének azon szabályai, amelyek a társas bűnkapcsolatok fogalmára és ezek következményeire vonatkoznak. Ennek folytán az egyén nem tartható az eseti megítélés következtében előálló bizonytalan jogi helyzetben. Ez ugyanis a hivatkozott határozat szerint egyben „az állam büntető hatalmának törvényben meghatározott határai és feltételei” önkényes változtatásának tilalmába, így az Alkotmány 2. § (1) bekezdésébe ütközik.

10.3.2. Megalapozott az indítvány a tekintetben is, hogy nem tisztázott a „használat alkalmá” fogalomköre. A Btk. rendelkezéseiből nem állapítható meg, hogy ez a körülmény egyetlen fogyasztási alkalomra vonatkozik-e, vagy - az eltérő veszélyességi fokot tükröző - akár azonos, akár különböző helyen és személyi körben történő rendszeres használatra. Nem vonható következtetés még arra sem, hogy a többszöri átadás esetén a hatóanyag-tartalmat össze kell-e számítani, vagy a különböző átadási alkalmakat a Btk. általános részében foglalt halmazati szabályokra is figyelemmel hogyan kell értékelni. Az ebből fakadó bizonytalanság pedig a szóban forgó rendelkezés eredeti célját és tartalmát önmaga ellentétévé is képes átfordítani, s ennek folytán a jogalanyok közötti diszkriminációt eredményezni.

A fogalom a Btk. más rendelkezéseiben nem szerepel, következésképpen a hozzákapcsolódó ítélkezési gyakorlatra sem lehet hagyatkozni. Tartalmának megállapítása ebben a kontextusban a tudományosan ismert értelmezési módok mentén sem lehetséges. Ezáltal a jogértelmezés önkényessé, vádhatóságoként, bírónként egyedivé válhat, s ez - ugyanazon magatartás miatt - az egyik elkövető esetében az

elítéltetést vagy gyógykezelésre utalást, míg egy másik esetében a felelősségre vonás alóli mentesülést eredményezhet.

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint a normavilágosság a jogbiztonság alapvető eleme. Számos döntés részletezte, hogy ez a kritérium nemcsak a tilalmazott magatartás leírására, hanem a jogkövetkezmények alkalmazására és az azok alóli mentesülés lehetőségére is vonatkozik. A 10/2003. (IV. 3.) AB határozatban elvégzett és jelen ügyben is irányadó összegzés szerint a jogbiztonságnak része a világos, felismerhetően értelmezhető és egyértelmű normatartalom. A normaszöveg értelmezhetetlenségének, avagy eltérő értelmezést engedő voltának az a következménye, hogy kiszámíthatatlan helyzetet teremt a norma címzettjei számára. A normaszöveg túl általános volta mindemellett lehetőséget ad a szubjektív, önkényes jogalkalmazásra is (ABH 2003, 130, 135.).

A büntetési rendszernek része annak meghatározása is, hogy az állam a büntetőjogi igény érvényesítéséről mikor, milyen körülményekről mond le, így ez is csak alkotmányos keretek között történhet. Ebbe pedig éppen az alkotmányos jogok védelme érdekében beletartozik a feltételek pontos, az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének követelményeit kielégítő meghatározása is, minthogy a jogbiztonság követelménye az egyes normák egyértelműségét éppen úgy megköveteli, mint azok alkalmazásának kiszámíthatóságát. [Részletesen legutóbb: 47/2003. (X. 27.) AB határozat, ABH 2003, 525, 535.]

A vizsgált jogszabályhelyek [Btk. 283. § (1) bekezdés *b)* pont, *c)* pont, *d)* pont 1. alpontja, *e)* pont 1. alpontja] a megkívánt kritériumoknak nem felelnek meg, sértik az Alkotmány 2. §-ának (1) bekezdését. Így az Alkotmánybíróság - a határozat VI. fejezetében kifejtett további körülményekre figyelemmel is - a megsemmisítésükről döntött.

V.

Megalapozott az az indítvány, amely a Btk.-nak a kábítószerrel visszaélésre vonatkozó rendelkezéseiben a „hatósági engedély[re]” vonatkozó tényállási elemet az Alkotmány 2. § (1) bekezdésébe ütközőnek tekinti.

Kétségtelen, hogy az engedélyhez kötöttség, illetve az engedély hiánya szerepel a Btk. más tényállásában is, s elvileg nem kizárt, hogy a különös részi tényállás ehhez kapcsolja a büntethetőséget. Ez a megoldási mód azonban nem idézhet elő normavilágossági hiányokat, nem okozhat jogbizonytalanságot. Ilyen esetben a szabályozásból ki kell tűnnie annak, hogy az adott tényállásban tilalmazott magatartások engedéllyel jogszerűen gyakorolhatók, a jogszabályoknak félreérthetetlenül meg kell határozniuk az

engedélyezés kritériumait és meg kell jelölniük az engedélyezőt. Így e büntetethez szükséges feltétel a törvényi tényállás alkalmazhatóságát nem fordíthatja át önmaga ellentétébe.

A Btk. támadott rendelkezéseinek megfogalmazásából azonban az következik, hogy a kábítószerrel visszaélés elkövetési magatartásai csak „hatósági engedély” hiányában valósítanak meg bűncselekményt. A „hatósági engedélynek” a törvény szövegében történő megjelenése azt a látszatot eredményezi, mintha a támadott szabályokban foglalt cselekmények (elkövetési magatartások) mindegyikéhez beszerezhető lenne a hatósági engedély, s ezek nem önmagukban, hanem csak a „feltétel” hiányában váltanának ki büntetőjogi rosszállást.

A vizsgált rendelkezésekben írt elkövetési magatartások általában tilalmazottak, s így jogellenesek. Ha azonban bizonyos személyi kör ezen általában tiltott magatartások valamelyikére, vagy közülük akár többre is a megfelelő szintű jogszabályi rendelkezés alapján hatósági engedélyt kap, a büntető tényállást formailag kimerítő ilyen magatartás nem jogellenes, tehát nem büntethető. A jogalkotó az engedély kiadását azonban csak akkor teheti lehetővé, ha valamely kábítószer vagy pszichotróp anyagok felhasználására a „legálisnak” elismert szférában szükség van.

Az engedélyezési eljárással, az engedélyköteles tevékenységek körével, az engedély tartalmi követelményeivel kapcsolatos normákra a Btk. vagy a Btké. szabályrendszere semmiféle következtetést nem tesz lehetővé. A Btk. értelmező rendelkezései e tekintetben mögöttes joganyagként jelölik meg a nemzetközi egyezmények végrehajtására kiadott jogszabályokat: a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal végezhető tevékenységről szóló 142/2004. (IV. 29.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: Korm. R.1.), a kábítószer előállítására alkalmas növények termesztésének forgalmazásának és felhasználásának rendjéről szóló 162/2003. (X. 16.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: Korm. R.2.), a kábítószerek és pszichotróp anyagok tiltott előállításához, gyártásához is használt vegyi anyagokkal végezhető egyes tevékenységek szabályozásáról szóló 272/2001. (XII. 21.) Korm. rendeletet (a továbbiakban: Korm. R.3.).

1. Az Abtv. 20. §-a értelmében az Alkotmánybíróság indítvány alapján jár el. A hatósági engedély fogalmának részben mögöttes háttérét jelentő fenti kormányrendeletekre külön alkotmányossági kifogás nem érkezett. Azáltal azonban, hogy a Btk. értelmező rendelkezései ezeket tartalmilag beemelik a Btk. rendszerébe, a támadott rendelkezések alkotmányossági vizsgálata szükségessé tette áttekintésüket.

Ennek során az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az engedélyköteles tevékenységek jellegét, terjedelmét, az ebben közreműködők listáját a különböző jogszabályok csaknem átláthatatlanul széles körben, eltérő fogalmi rendszerben és igen nagy számú hatóságot, szervet, hivatalt bevonva határozzák meg. Nem minden tekintetben - vagy az egyes rendeletek szerint eltérő tartalommal - állapítható meg, hogy

az engedélyezés körében pontosan mit takarnak a különböző esetekben alkalmazott „használat”, „igazolás” stb. kitételek. A szabályozás hiányosságai folytán azonban az eljárások kollíziója jöhet létre. A különböző jogszabályokban használt eltérő terminus technikusok, valamint az önmagukban is bizonytalan jogfogalmak - köztük magának a hatóság fogalmának - tisztázatlansága következtében az engedélyezési eljárás még szakavatott és az e területen kimondottan jártas személyek számára is áttekinthetetlen. Mindez viszont a büntetőeljárás során is csaknem lehetetlenné teszi az engedélyek tartalmi keretei jogszerűségének egységes szempontok szerinti vizsgálatát, de a legjobb esetben is megengedi a szélsőséges megállapításokat. Így esetlegessé válik a felelősségre vonás is.

2. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a hatósági engedélyezésre irányadó rendelkezéseket tartalmazó kormányrendeletek fogalomrendszere nem kompatibilis a Btk.-nak az elkövetési magatartásokat meghatározó rendelkezéseivel, minthogy a bennük felsorolt, az engedélyezésre, felügyeletre, és más hasonló hatósági aktusra szoruló - ismert és szabályozott - tevékenységek egy szűk sáv kivételével nem fedik a büntető törvény rendelkezéseit. További jelentős tényező, hogy a Btk.-ban nem tényállási elem az a célhoz kötöttség, amely e rendeletekben és a kibocsátásuk alapjául szolgáló nemzetközi egyezményekben szerepel. Ez utóbbi kettő szerint ugyanis főszabályként a kábítószeres és pszichotróp anyagok felhasználása csak egészségügyi és tudományos célból lehetséges.

A kormányrendeletek szövegéből is megállapítható, hogy a büntetőjogi természetű kérdéseket mellékesen kezelik. Már címükből és bevezetőjükből is kiviláglik, céljuk - elsősorban a nemzetközi jog szabta követelményeknek megfelelően - csak egyes, elsősorban gazdasági jellegű tevékenységfajták szabályozása volt, amelyek a kábítószeres és pszichotróp anyagok vagy prekurzorok felhasználásával kapcsolatban a nemzetközi ellenőrzést és az előírt tilalmak betartását teszik lehetővé. E mellett veszélyességükre figyelemmel a gyógyszerek és gyógyszerkészítmények hasznosítására fordítanak kiemelt figyelmet. Így az engedélyezési eljárás kereteit és tartalmát is csak e céloknak alárendelten kezelik, holott a pszichotróp anyagok és a prekurzorok legális felhasználási területe is jóval tágabb ennél.

Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy azokra a Btk.-ban elkövetési magatartásként meghatározott tevékenységfajtákra, amelyek a kormányrendeletekben nem szerepelnek, engedély nem is kérhető és más hatósági aktus sem követelhető meg. Minthogy pedig a fentebb kifejtettek szerint számos elkövetési magatartás ilyennek minősül, ezek esetében a hatósági engedély mint tényállási elem előírása éppen a büntethetőséget zárja ki. Azaz, a mögöttes joganyagnak a büntető törvénnyel való aszinkronitása a Btk. érvényesülését rontja le. Ez pedig nyilvánvalóan ellentétes mind a jogalkotó céljával, mind a kötelezően

irányadó nemzetközi szerződések tartalmával, dogmatikailag tarthatatlan eredményre vezet, a jogalanyok közötti diszkriminációt hoz létre, s jogbizonytalanságot idéz elő.

Ennek eredményeképpen ugyanis egyfelől akár még a legsúlyosabb társadalomra veszélyes magatartások sem eredményezhetnek büntetőjogi felelősségre vonást (pl. kereskedés), másfelől pedig az alacsonyabb rendű jogszabályok folytán egyébként engedélyköteles tevékenységek is csak azokban az esetekben vonhatók a Btk. hatókörébe, amikor a háttérjogszabály tartalma megfeleltethető az itt felsorolt elkövetési magatartásoknak. Előáll az a képtelen eredmény is, hogy a Btk.-ban meghatározott cselekmények miatt gyakorlatilag csak azon elkövetőkkel szemben folytatható az eljárás, akiket a kormányrendeletekben meghatározott engedélykérési kötelezettség terhel és azt elmulasztják, míg mások az ilyen típusú magatartás esetén is mentesülnek a felelősségre vonás alól.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy egyes, a Btké.-ben is meghatározott kábítószerfajták mindenféle legális felhasználási módja ideértve a gyógyászati jellegű alkalmazást is, a nemzetközi szerződések alapján eleve kizárt (kivéve a tudományos kutatást pl. heroin, kokain). Ennek megfelelően nincsenek az ezekkel folytatható tevékenységre vonatkozó szabályok a kormányrendeletekben (és más jogszabályokban) sem. Ilyen módon azonban ellentmondás alakul ki a büntető törvénynek az elkövetési magatartásokra és az elkövetési tárgyakra vonatkozó rendelkezései között, s létrejön a Btk. kollíziója azokkal a nemzetközi szerződésekkel is, amelyekre maga a büntető törvény hivatkozik.

A hatósági engedély, mint tényállási elem megkövetelése folytán tartalom nélkülivé válnak a Btk.-nak a gyermekek, valamint a minősített intézmények védelmére vonatkozó rendelkezései és funkciójukat veszítik a mentesülés szabályai. Nyilvánvaló, hogy a Btk. 282/B. §-a - jelenlegi formájában - éppen azzal szemben kíván védelmet nyújtani, hogy a kiskorúak illegális keretek között és módon bármiféle kábító hatású anyaghoz vagy pszichotróp szerhez jussanak. A gyógykezelésen kívül, amelynek szabályait az egészségügyi normák rendelkezései rögzítik, nem képzelhető el olyan helyzet, hogy a kiskorúak kábítószerrel birtokoljanak, még kevésbé, hogy az ő felhasználásukkal kerüljön sor ezen anyagok forgalmazására. Ilyen tevékenységhez fogalmi képtelenség a hatósági engedély kívánalma.

3. Nem határozható meg az sem, hogy mit takar a hatóság fogalma. A kormányrendeletek számos szervet felsorolnak ugyan, de kérdéses, hogy ezek mindegyike rendelkezik-e közhatalom megtestesítését jelentő hatósági jellegű kompetenciával.

Az Alkotmánybíróság már a 30/1992. (V. 26.) AB határozatában kimondta, majd többek között, a jelenlegihez hasonló típusú problémakört vizsgáló - a teljesítményfokozó szerrel

vagy módszerrel visszaélés bűncselekményének alkotmányossági kontrollja során - a 47/2000. (XII. 14.) AB határozatában megerősítette: „Az alkotmányos büntetőjog követelményei szerint a büntetőjogi szankció kilátásba helyezésével tilalmazott magatartást leíró diszpozíciónak határozottnak, körülhatároltnak, világosan megfogalmazottnak kell lennie. Alkotmányossági követelmény a védett jogtárgyra és az elkövetési magatartásra vonatkozó törvényhozói akarat világos kifejezésre juttatása. Egyértelmű üzenetet kell tartalmaznia, hogy az egyén mikor követ el büntetőjogilag szankcionált jogsértést. Ugyanakkor korlátoznia kell az önkényes jogértelmezés lehetőségét a jogalkalmazók részéről. Vizsgálni kell tehát, hogy a tényállás a büntetendő magatartások körét nem túl szélesen jelöli-e ki és elég határozott-e. (ABH 1992. 167, 176.)” Az utóbbi döntés kitért arra is, hogy a Btk. rendszerében megengedhetetlen az olyan bizonytalan fogalmak használata, amelyek a büntetőjogi felelősséget úgy alapozzák meg, hogy a fogalom értelmezése során számításba jöhető jogszabályok köre túlságosan tág. Ez nem egyeztethető össze a jogállamiság követelményével. A hatóság - közelebbi körülírás nélkül - bizonytalan jogfogalom, s annak közvetlenül a Btk.-ból kell kitűnnie, hogy a jogalkotó a törvény alkalmazása szempontjából pontosan mely hatóságokra gondol (ABH 2000, 377, 380-381.).

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa hatásköri kérdéseit vizsgáló 7/2001. (III. 14.) AB határozat ugyancsak az alkotmányellenesség feltételei között említette, hogy az Alkotmány semmiféle hatóság fogalmat nem ad, a vonatkozó jogszabályok és indokolásaik pedig ezt a meghatározást nem egyértelműen használják. „A szóhasználatból fakadó bizonytalanság [pedig önmagában is] sérti az alkotmányos szervek működésének kiszámíthatóságához, a feladat- és hatásköri összeütközés kiküszöböléséhez fűződő alkotmányos érdeket.” (ABH 2001, 114, 118.)

Minderre figyelemmel jelen esetben az állapítható meg, hogy a Btk. és a keretkitöltő jogszabályok vonatkozásában a hatósági engedély hiánya, mint büntetethetőségi feltétel tekintetében kialakult helyzet sérti az alkotmányos büntetőjog fentebb megfogalmazott követelményeit. Az Alkotmánybíróság ezúttal is hangsúlyozza: a jogbiztonság alkotmányi követelményének minimuma, hogy a jogrend világosan tükrözze az intézményes büntetőjogi beavatkozás kiváltó okait és feltételeit. Nem teremthető olyan helyzet, hogy a szükségképpen a szabadságjogokba történő erőteljes beavatkozás lehetőségét megteremtő büntető anyagi jog szabályainak eltérő és esetleges értelmezése, fogalmi zavarai és tartalmi kiszámíthatatlansága folytán a jogalanyoknak ne azonos mértékben legyen módja a célszerű és tudatos cselekvésre. Ez közvetlenül is a jogállami garanciák sérelmét idézi elő.

A fentiekben kifejtettek szerint a Btk. támadott szabályaiban szereplő „hatósági engedély” fogalom alkotmányellenes, mert jogbizonytalanságot előidéző volta miatt sérti

az Alkotmány 2. § (1) bekezdését. Ezért a Btk. támadott rendelkezéseinek az ezen kitélt tartalmazó szövegrészeit az Alkotmánybíróság azonnali hatállyal megsemmisítette.

4. Az Alkotmánybíróság - hivatalból eljárva - megállapította továbbá, hogy a hatósági engedélyre vonatkozó jogszabályok és a Btk. 282-283/A. §-ainak az elkövetési magatartásokra vonatkozó rendelkezései közötti összhang hiánya önmagában is az Alkotmány 2. § (1) bekezdését sértő, mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzetet idézett elő.

Az Alkotmánybíróság a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet bárki indítványára, vagy hivatalból állapíthatja meg [Abtv. 49. § (1) bekezdés; részletesen: pl. 32/2004. (IX. 14.) AB határozat, ABK 2004, augusztus-szeptember, 638, 640.].

Az Alkotmánybíróság mulasztást abban az esetben állapít meg, ha az adott tárgykörre vonatkozóan semmilyen jogszabály nincs, vagy van ugyan szabályozás, de az Alkotmányból következő jogszabályi rendelkezés hiányzik, s ennek folytán alkotmányellenes helyzet áll elő [Pl. 22/1990. (X. 16.) AB határozat, ABH 1990, 83, 86.; 54/2001. (XI. 24.) AB határozat, ABH 2001, 421, 436.; 49/2001. (XI. 22.) AB határozat, ABH 2001, 351, 355.]. „A jogalkotó szerv tehát a jogalkotási kötelezettségének konkrét jogszabályi felhatalmazás nélkül is köteles eleget tenni, ha azt észleli, hogy a hatás- és feladatkörébe tartozó területen jogszabályi rendezést igénylő kérdés merült fel, feltéve, hogy a szabályozást valamely alkotmányos jog érvényesülése vagy biztosítása kényszerítően megköveteli [22/1990. (X. 16.) AB határozat, ABH 1990, 83, 86.]. Az állam jogalkotói kötelezettsége - ahogy erre az Alkotmánybíróság a 37/1992. (VI. 10.) AB határozatában (ABH 1992, 227, 231.) rámutatott - következhet az Alkotmányból kifejezett rendelkezés nélkül is, ha valamely alkotmányos alapjog biztosítása ezt feltétlenül szükségessé teszi. (1395/E/1996. AB határozat, ABH 1998, 667, 669.)” [12/2004. (IV. 7.) AB határozat, ABK 2004. április, 291., 295.]

Az 59/2003. (XI. 26.) AB határozat összefoglalóan fejtette ki, hogy az „Alkotmánybíróság [...] mulasztásban megnyilvánuló alkotmánysértést nemcsak akkor állapít meg, ha az adott tárgykörre vonatkozóan semmilyen szabály nincs [35/1992. (VI. 10.) AB határozat ABH 1992, 204.], hanem akkor is, ha az adott szabályozási koncepción belül az Alkotmányból levezethető tartalmú jogszabályi rendelkezés hiányzik. [22/1995. (III. 31.) AB határozat ABH 1995, 108, 113.; 29/1997. (IV. 29.) AB határozat ABH 1997, 122, 128; 15/1998. (V. 8.) AB határozat ABK 1998. május 222, 225.] A szabályozás tartalmának hiányos voltából eredő alkotmánysértő mulasztás megállapítása esetében is a mulasztás vagy a kifejezett jogszabályi felhatalmazáson nyugvó, vagy ennek hiányában, a feltétlen jogszabályi rendezést igénylő jogalkotói kötelezettség elmulasztásán alapul.’ [4/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 52, 56-57.] „Az Alkotmánybíróság gyakorlata tehát lehetővé teszi mulasztásban megnyilvánuló

alkotmányértés megállapítását akkor is, ha a jogalkotó a jogszabályi felhatalmazásból származó jogalkotói feladatát teljesítette ugyan, ennek során azonban olyan szabályozási hiányosságok következtek be, amelyek alkotmányellenes helyzetet idéztek elő.” (ABH 2003, 607, 614.)

A korábbiakban kifejtettek szerint a nyilvánvalóan nem büntetőjogi szempontú kormányrendeletek alapján engedéllyel jogszerűen folytatható tevékenységek meghatározása és a büntető törvény fogalomköre nem fedik egymást. A kormányrendeletekből adódó bizonytalanság a büntetőjog alkalmazása során lehetőséget ad az önkényes jogértelmezésre. Ezért az Alkotmánybíróság e tekintetben is felhívta a jogalkotót a mulasztás pótlására.

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozza: a kábítószerekre és pszichotróp anyagokra vonatkozó szabályozás során - már csak a nemzetközi szerződések rendelkezéseire és a kötelező érvényű uniós szabályokra is figyelemmel - a jelen határozat következtében kialakult új helyzetben is szükséges a nemzetközi egyezmények által szabott iránymutatásokat és törekvéseket figyelembe véve az engedélyezési eljárás kidolgozása. A kábítószeres és kábító hatású anyagok nemzetközi forgalmazása és a hazai tudományos, illetve egészségügyi célú felhasználása ugyanis egyaránt kötelező (nemzetközi) ellenőrzés alá tartozik. Ezzel összefüggésben utal az Alkotmánybíróság arra is, hogy az Európai Unió Tanácsának a 2004. november 11-én kihirdetett, „a tiltott kábítószer-kereskedelem területén a bűncselekmények tényállási elemeire és a büntetésekre vonatkozó minimum szabályok megállapításáról” szóló 2004/757/IB kerethatározata e tekintetben új feladatokat is szab a nemzeti jogalkotás számára. (A kerethatározatból adódó feladatok teljesítésének határideje: 2006. május 12.)

Az engedélyezési eljárás rendjét azonban olyan módon kell kialakítani és a Btk. kábítószerrel visszaéléssel kapcsolatos rendelkezéseivel összhangba hozni, hogy a büntetőjog által tiltott magatartások köre közvetlenül az anyagi jogi jogszabályból levezethető legyen. A normavilágosság követelménye vonatkozik a büntetőjogi keretrendelkezésekre is. A keretkitöltő szabályok létezése csak jogi technikaként szolgálhat és nem idézhet elő zavarokat a büntetőjog működése során, illetve a jogalanyok számára nem teremthet kiszámíthatatlan és követhetetlen állapotot.

VI.

A továbbiakban az Alkotmánybíróság a támadott rendelkezéseket a nemzetközi szerződésbe ütközéssel összefüggésben vizsgálta.

1. Az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény preambuluma leszögezi, hogy a szerződő államok az emberiség jövőjéről, jólétéről, egészségük és

szociális helyzetük megóvásáról kívánnak gondoskodni azzal, hogy az Egyezmények hatálya alá eső anyagok, készítmények, szerek visszaélészerű használata ellen közös erővel lépnek fel. Az ENSZ Egyezmény preambuluma arra is utal, hogy a kábítószer-fogyasztóvá válás veszélye a gyermekeket fenyegeti a legjobban, akiket más társadalmi csoportoknál gyakrabban használnak fel a visszaélészerű magatartások elkövetéséhez. Különösen súlyosnak nyilvánítja ezért a kábítószerrel visszaélés azon eseteit, amikor annak sértettje kiskorú, vagy az elkövetéshez kiskorút használtak fel, s a bűncselekmény értékelésére nyomatékosan kiható körülménynek tekinti a cselekménynek az ún. minősített intézményben (pl. iskola, gyermekek számára szociális ellátást nyújtó intézmények stb.) történő elkövetését (3. cikk 5. pontjának *f*), *g*) alpontjai). Kiemeli továbbá, hogy az aláíró feleknek kötelességük a büntetőeljárás során biztosítani az említett cselekmények esetén a maximális hatékonyságot és visszatartó erőt jelentő intézkedéseket, s az ismertetett körülményeknek még a bűncselekmény „miatt elítélt személyek kedvezményrel történő szabadítása és feltételes szabadlábra helyezése mérlegelésekor” is különös súlyt kell kapniuk (3. cikk 6-7. pontjai).

Az ENSZ Egyezmény hivatkozott rendelkezéseivel, valamint 3. cikk 4. pontja *a*) pontjával összhangban az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény kimondja: minden szerződő fél biztosítja a szándékos és súlyos cselekmények esetén, hogy azok megfelelő büntetéseket, „nevezetesen börtönbüntetést vagy egyéb szabadságvesztést” vonjanak maguk után (Egységes Kábítószer Egyezmény 36. cikk 1. pont *a*) alpontja, Pszichotróp Egyezmény 22. cikk 1. pont *a*) alpontja).

A Gyermek Egyezmény preambuluma kifejezésre juttatja, hogy a „gyermekkor különleges segítséghez és támogatáshoz”, illetve védelemhez ad jogot. Ez nem általában „a gyermek harmonikus személyiségének kibontakozásához szükséges” léghőbiztosítására vonatkozik, hanem annak elismerésére, hogy a kiskorúnak „joga van a felkészítésre az önálló életvitelre az emberi méltóság” jegyében. Ennek érdekében „a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettsége hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre [...]” Rögzíti azt is, hogy gyermeknek a 18. életévét be nem töltött személyt kell tekinteni (1. cikk), ekként konkretizálva a rendelkezései által védelemben részesített csoportot. A 4. cikk az államok törvényhozását kötelezi aktív cselekvésre annak érdekében, hogy az Egyezményben biztosított jogok valamennyi 18 év alatti gyermek tekintetében érvényesüljenek. A kábítószerrel visszaéléssel összefüggésben a 33. cikk rögzíti, hogy a részes államok megtesznek minden - többek között törvényhozási - intézkedést annak érdekében, hogy megvédjék a gyermekeket „az erre vonatkozó nemzetközi egyezményekben meghatározott kábító- és pszichotróp szerek tiltott fogyasztásától, és hogy megakadályozzák a gyermekeknek e szerek tiltott előállításában és kereskedelmében

való felhasználását.” A 24. cikk 3. pontjában az államok azt vállalták, hogy „a gyermekek egészségére káros szokás[ainak]” megszüntetése érdekében „alkalmas és hatékony” intézkedéseket vezetnek be.

A négy nemzetközi szerződés szabályrendszerének összevetéséből tehát az a következtetés vonható le, hogy a 18 év alatti személyek sérelmére, vagy a felhasználásukkal elkövetett kábítószerrel visszaélés súlyos megítélés alá esik, s ilyen esetekben az aláíró felek jogrendjének biztosítani kell az elkövetőkkel szemben a szabadságvesztés alkalmazásának lehetőségét is. Az Egyezmények idevonatkozó rendelkezései pedig olyan kötelezettségeket állapítanak meg az államok számára, amelyek jogalkotói aktivitást is követelnek.

Kétségtelen, hogy az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény feljogosítja az államokat arra, hogy a büntetés alternatívájaként, vagy a mellett a kábítószerrel visszaélőkkel szemben az Egyezményekben meghatározott kezelő, gyógyító intézkedéseket alkalmazzanak. Az ENSZ Egyezmény 3. cikk 4. pont c) alpontja azonban már szűkíti a diszkrecionális jogkör határait, mert csak kisebb súlyú bűncselekmények elkövetői esetén ad módot erre. Az 5. pont pedig annak kifejezésre juttatásával, hogy a gyermekek sérelmére, vagy az ő felhasználásukkal, illetve a minősített intézmények területén elkövetett cselekményeket súlyosnak tekinti, jelentős mértékben korlátozza az alternatív lehetőségek biztosítását a bűncselekmények elkövetőivel szemben. Mindez nem jelent semmiféle ellentmondást a nemzetközi szerződések között. Az ENSZ Egyezmény preambuluma ugyanis kiemeli, hogy a szerződő államoknak - az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény vezérelveinek elismerése mellett - kifejezetten szándékában állt „mélyíteni” a tiltott forgalmazás és az ebből adódó súlyos következmények elleni intézkedéseket.

Az ENSZ Egyezmény ezért a súlyos bűncselekmények körére vonatkozó fogalomalkotással, a kedvezőbb jogkövetkezmények alkalmazási körének szűkítésével az aláíró országok számára nemcsak szabályozási célt, hanem módot is meghatározott. A 3. cikk 5. pontjának megfogalmazásából világosan következik, hogy a minősített esetek következményeit illetően a szerződés nem pusztán opcionális listát kínál fel, hanem követelményrendszert határoz meg az államok belső szabályozásával szemben. Mindezzel összhangban áll a Gyermek Egyezmény 33. cikkének azon része, amely a kábítószerrel visszaélőkkel szemben, a konkrét elkövetési magatartásokat is nevesítve a gyermekek védelmének törvényhozási úton történő teljesítésére külön is felhívja a szerződő feleket.

2. Az Alkotmánybíróság - más összefüggésben - már korábban is értelmezte a Gyermek Egyezmény és az Alkotmány összefüggéseit, rámutatva a büntetőjogi szabályozás által is követendő elvekre. A 995/B/1990. AB határozatban hangsúlyozta,

hogy a gyermeket megilletik az alapvető alkotmányos jogok, ám ahhoz, hogy „a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt felnőtté válásához”. A Gyermek Egyezményt aláíró magyar állam számára az Alkotmányból közvetlenül levezethető követelmény, hogy a jogi szabályozás minden területén a gyermek mindenképp felett álló érdekét vegye figyelembe. „[A] gyermek védelme és a róla való gondoskodás nemcsak a család alkotmányos kötelessége, hanem az államé, a társadalomé is.” Ennek kiteljesítése érdekében a büntetőjog eszközeit is maradéktalanul igénybe kell venni (ABH 1993, 515, 524, 526, 527, 528.).

A jogalkotót cselekvésre kötelező vállalt nemzetközi kötelezettségek szintén nem hagynak kétséget a felől, hogy a gyermekvédelem és a kábítószerrel visszaélésben rejlő, a gyermekeket fenyegető veszélyek elhárításában, a tudatmódosító és egészségkárosító szerek gyermekektől történő távoltartásában a büntetőjog eszközei is alkalmazandók. Az így kialakítandó büntetőjogi szabályozásnak pedig a gyermekeket és fiatalkorúakat érintő absztrakt veszélyeztetés esetén maradéktalanul ki kell elégítenie az Alkotmány 16. §-ából fakadó állami intézményvédelmi kötelezettség követelményeit is.

A Btk. a kábítószerrel visszaélés szabályozása körében tartalmaz a kiskorúak fokozott védelmét célként elismerő szabályokat. A szabályozás eredménye, azaz a védelem szintje azonban jogbizonytalansági tényezők és „egyezménykonformitási” hiányok következtében nem minden tekintetben áll összhangban a nemzetközi szerződések céljaival és követelményeivel, s így az Alkotmány 7. § (1) bekezdésébe ütközik. Ennek elsődleges oka, hogy a kiskorúak veszélyeztetése szempontjából a büntetőjogi dogmatikailag egyébként ésszerű fogyasztói és forgalmazói magatartás közötti különbségtétel alkotmányossági szempontból erőteljesen relativizálódik. Ez a megközelítés ugyanis csak korlátozottan biztosítja azt az átfogó intézményes védelmet, amelyet az ENSZ Egyezmény és a Gyermek Egyezmény megkíván, s amely az Alkotmánnyal is összhangban áll.

2.1. A Btk. önálló és mennyiségtől függően is súlyosabban büntetendő fordulatokat alakított ki mind a forgalmazói, mind a fogyasztói magatartások tekintetében azon esetekre, ha a cselekményt 18. életévét meg nem haladó személy sérelmére, vagy felhasználásával követik el, illetve ha arra minősített intézmény területén kerül sor. Ezek a rendelkezések azonban mind a kábítószerhez és az azzal egyenértékű pszichotróp anyagokhoz történő hozzáférés lehetővé tétele, mind a rendelkezésekkel érintett személyi kör és a minősített intézmények fokozott védelme terén, továbbá az elterelést lehetővé tevő normák következetlenségei folytán olyan fokban hiányosak, hogy lerontják az 1. pontban hivatkozott nemzetközi szerződések elveinek és tételes szabályainak érvényesülését.

2.1.1. A Gyermekek Egyezmény célként és jogalkotást is megkívánó feladatként határozza meg, hogy a kiskorúakat - megfelelő szellemi, erkölcsi fejlődésük érdekében - a „szellemi érettség hiányára” figyelemmel, továbbá az ezen anyagok okozta veszélyhelyzetek miatt egészében véve távol kell tartani a kábítószerektől és a pszichotróp anyagoktól. Az Egyezmény 33. cikke által deklarált, a tiltott fogyasztásra vonatkozó védelmi kötelezettség megteremtése és a 24. cikkben rögzített káros szokásoktól való távoltartás olyan helyzet kialakítását feltételezi, amelynek során a gyermekkorúak közelébe sem kerülhetnek (még pl. munkaerőként sem) az ilyen anyagoknak és szereknek. E két rendelkezésben, továbbá a preambulumban éppen az jut kifejezésre, hogy a gyermek helyes irányú szellemi, erkölcsi fejlődéséhez, saját sorsát illetően érett döntéshozóvá válásához nem elegendő a védelemnek az a szintje, amely a felnőtt korú esetében általában véve megfelelő.

A Btk. a 282/B. § (2) bekezdés *b)* pontján keresztül a minősített intézmények fokozott védelme érdekében csak a forgalmazói típusú (kínál, átad, forgalomba hoz, kereskedik) magatartásokat vonta a súlyosabb minősítés hatókörébe. A jogalkotó itt figyelmen kívül hagyta, hogy egyes fogyasztói típusú magatartások (pl. termeszt, tart) a hozzájutás és felhasználás lehetőségének a kiskorúak számára történő megteremtésével éppen úgy alkalmasak a kiskorúak fokozott veszélyeztetésére, mint a forgalmazói jellegű magatartások. A két típus közötti általános különbségtételnek így nincs semmiféle a törvényből kitűnő ésszerű indoka, tekintve, hogy ez önmagában még nem tükrözi vissza az egyes elkövetési magatartásokban a kiskorúak szempontjából ténylegesen megtestesülő veszélyeket.

2.1.2. A hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként történő elkövetés mint minősítő körülmény [282/B. § (3) bekezdés *b)* pont második fordulata] szintén csak a forgalmazói magatartásokra terjed ki. Az intézményes védelmi szint elégséges megteremtésére azonban a személyhez kötött minősítés megint csak korlátozottan alkalmas.

E fordulat alá csak a Btk. 137. § 1. pont *a)-k)* alpontjaiban, illetve a Btk. 137. § 2. pontjában taxatív felsorolt személyek tartoznak. A közmegbízásokhoz, speciális hivatásokhoz, vagy feladatokhoz kapcsolódó hivatalos személy, illetve a közfeladatot ellátó személy meghatározást tartalmilag kitöltő, a közoktatásról szóló 1993. évi LXXXIX. törvény 16. § (3) bekezdése, továbbá a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 15. § (7) bekezdése szerinti fogalom nem öleli fel teljes egészében azoknak a körét, akik a minősített intézményekben akár időszakosan, akár állandó jelleggel foglalkoztathatók, vagy akiknek a jelenléte ott elkerülhetetlen (pl. fizikai dolgozók, adminisztratív állomány, megbízott oktatók, felkért előadók stb.). Mindemellett a hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyekre vonatkozó súlyosabb megítélés nem terjed ki a Btk. 282/B. § (1) bekezdésében foglalt esetkörökre. Így a

kiskorú felhasználásával - nem minősített intézmények területén, de a jelzett „státus” felhasználásával elkövetett - fogyasztói típusú magatartásokra sem. Az ekként kialakult helyzet pedig nem alkalmas olyan hatékony védelem nyújtására, amelyet a hivatkozott nemzetközi egyezmények megkívánnak.

2.2. Nem felelnek meg a kiskorúakat a nemzetközi szerződések alapján megillető védelmi szint követelményeinek a Btk. 282/C. §-ának a függő fogyasztókra vonatkozó - privilegizált megítélést tartalmazó -, illetve a 283. §-nak a büntetőjogi jogkövetkezmények alóli mentesülést biztosító egyes rendelkezései sem.

Ahogy a 282/B. § önállóan és egységes tényállásban vonta szabályozási körébe a 18 év alatti személyek fokozott veszélyeztetésének szankcionálni kívánt esetköreit, úgy a 282/C. § egységes tényállásban szabályozta a függő fogyasztók valamennyi magatartását. Ez utóbbi körben azonban a kiskorúak fokozott védelmét biztosító külön szabályok nem jelennek meg. A függő fogyasztó cselekményének megítélése az alapesetnél [282. § (1) bekezdés] enyhébben minősül akkor is, ha magatartásával összefüggésben kiskorú jut kábítószerhez, vagy az ő felhasználásával kerül sor a visszaélészerű magatartás tanúsítására.

A függő fogyasztókra vonatkozó privilegizált szabályozás önmagában nem ütközik az egyezményekbe. A helyzetük (állapotuk) büntetőjogi értékelése tekintetében végrehajtott megkülönböztetés pusztán ténye alkotmányossági szempontból sem kifogásolható mindaddig, amíg a szabályozás módja az Alkotmány valamely konkrét rendelkezésével, vagy pedig - mint jelen esetben - az Alkotmány alapján közvetlen és kifejezett védelemben részesülő társadalmi csoport, a gyermekek jogaival és érdekeivel nem ellentétes.

Az Alkotmánybíróság eddigi határozataiból kiviláglik, hogy a gyermekek fejlődésének kockázatoktól történő megóvását olyan értéknek tekinti, amely még a klasszikus alapjogokkal szemben is elsőbbséget élvezhet. Az Alkotmány 67. §-a „az állam kötelességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére”. A gyermeki jogállás az államra azt a közvetlen kötelezettséget rója, hogy a „gyermeket az olyan kockázatvállalásoktól is meg kell óvnia, amelyekkel kapcsolatban életkoránál (az ettől függően feltételezett testi, szellemi, erkölcsi és társadalmi érettségénél) fogva nem képes megismerni és értékelni sem a választható lehetőségeket, sem pedig választása következményeit saját személyiségére, illetve későbbi életére és társadalmi beilleszkedésére nézve. [...] Különösen megnöveli a kockázatot, ha olyan kérdésekben való nyilvános elköteleződésről van szó, amelyek megítélése a társadalomban kifejezetten ellentmondásos abban az értelemben, hogy széles körben negatív megítélés alá esik.” [21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74, 75, 77-78, 80.]

Az 1233/B/1995. AB határozat az elkövetők és sértettek közötti büntetőjogi differenciálás körében rámutatott arra, hogy a büntetőjog által védett jogi tárgyak különbözőségéből fakadóan egyes sértetti vagy elkövetői kategóriák eltérő szabályozás alá vonása nem alkotmányellenes (ABH 2000, 619, 622-623.). Ez azonban a kábítószerrel visszaélés keretében nemcsak abban az értelemben igaz, hogy a függő fogyasztók cselekményének megítélését teheti a törvény kedvezőbbé, de a tekintetben is, hogy a másik oldalon a gyermekek, mint fokozottan védendő kör sérelmére elkövetett magatartásokat súlyosabban szankcionálja. Akkor pedig, amikor e két kategória között kell a büntetőjogi differenciálást végrehajtani, csak az döntheti el a kérdést, hogy a gyermekeknek az Alkotmányban kifejezetten deklarált joga van a különleges védelemre, míg a függő fogyasztók Btk. szerinti megkülönböztetése nem alapul alkotmányi jogokon.

Hasonló eredményre jutunk a nemzetközi egyezményekből származó kötelezettségek összevetése esetén is. A már korábban kifejtettek szerint a kábítószerrel visszaéléssel kapcsolatos cselekményekkel összefüggésben a gyermekek védelmét (több) nemzetközi szerződés kötelező szabályként részletesen tartalmazza, míg a függő fogyasztók kedvezőbb megítélését biztosító intézkedések meghozatalát csak lehetőségként ajánlja a szerződő államok számára. A törvényhozó a szabályozás megengedhető differenciálása során ezt az alapvető különbséget az alább kifejtendők szerint nem vette kellő súllyal figyelembe.

2.2.1. A Btk. 283. §-a tartalmazza azokat az eseteket, amikor önkéntes gyógyító, illetve megelőző kezelést vállaló terhelt ellen az eljárás megszüntethető. Csekély mennyiségű kábítószer esetén a mentesülés lehetősége általános jellegű, kivéve a saját használattal összefüggő fogyasztói típusú magatartások közül a tranzit jellegűeket, a forgalmazói magatartások közül pedig a kereskedelmi típusú cselekményeket. A fogyasztás körében kibővül mindez az együttes fogyasztás egyes eseteivel, függő fogyasztók tekintetében pedig azzal, hogy már nemcsak csekély mennyiség, hanem alapegység esetén is és a tranzitálással összefüggő magatartások körében szintén választható ez a megoldás.

Az eljárás megszüntetésének lehetséges okai - jórészt még ismételt elkövetés esetén is - kiterjednek a Btk. 282/B. §-ban foglalt azon cselekményekre is, amikor 18. életévét betöltött személy 18. életévét be nem töltött személy felhasználásával követ el egyes fogyasztói vagy forgalmazói típusú cselekményeket, illetve ha ezekre minősített intézmény területén vagy környezetében kerül sor. A törvény tovább tágítja a kedvezményre jogosult személyi kört azzal, hogy - a Btk. rendszerében egyébként sehol máshol nem szereplő módon - a 21. életévét be nem töltött elkövetőket részben a kiskorúakkal vonja egy kategóriába azokban az esetekben is, ha 18 (illetve másik 21) év alattival együtt, vagy annak felhasználásával, illetve minősített intézmény területén követnek el fogyasztói típusú cselekményeket. Minthogy a függő fogyasztókra - a

korábban kifejtettek szerint - egyébként sem vonatkoznak a Btk.-nak a gyermekkorúak fokozott védelmét biztosító szabályai, esetükben az elterelésre még további lehetőségek is vannak. A törvény a kedvezmény lehetőségét számukra életkori határ nélkül, akár ismételten is biztosítja, s ez alól a minősített intézményekben, illetve annak környékén történő együttes fogyasztáshoz kapcsolódó kínálást és átadást sem veszi ki.

A Btk. nem állít fel a kedvezmény igénybevételével kapcsolatos korlátokat az olyan, nem függő felnőtt korúval szemben sem, aki 18. életét be nem töltött személy felhasználásával követ el bűncselekményt. Nem rendezi továbbá megfelelően a saját használatra vonatkozó mentesülési esetkörök egyes fordulataiban annak a fiatakorúnak a helyzetét, akit a mentesülésben részesülő elkövető saját érdekében fogyasztói típusú magatartáshoz használt fel. Adott ügyben így éppen a cselekményben részt vevő fiatakorú lehet az egyetlen, aki a felelősségre vonást nem kerül el [282. § (6) bekezdés]. Ezzel összefüggésben nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a határozat IV. fejezetében kifejtettek szerint a mentesülés esetköreiben használt - egyes - bizonytalan jogfogalmak már önmagukban a fiatakorúak érdekeinek érvényesülése ellen hatnak, mi több, egyenesen helyzetük súlyosbodását idézik elő. A rosszul érvényesített kriminálpolitikai megfontolások így sértik az Alkotmánynak a kiskorúak intézményes védelmét garantáló 16. §-át, s végeredményben a Gyermek Egyezménynek a törvényhozó feladatkörét behatároló védelmi kötelezettségeivel ütköznek.

2.2.2. Az előző pontban jelzett helyzetet tovább rontja, hogy a törvényszerkesztés sajátosságai folytán néhány esetben szinte megállapíthatatlanná, de legalábbis eseti jogalkalmazói értékeléstől függővé válik a felelősségre vonás alóli mentesülés érvényesülésének tényleges hatóköre. A Btk. 283. §-a az egyes fordulatok esetében csupán utaló szabályok útján állapítja meg az eljárás megszüntetésének alapjául szolgáló bűncselekményi alakzatokat. Az egyes pontokhoz fűzött visszautalások azonban olyan törvényhelyeket jelölnek meg, amelyek - valamennyi esetben - már maguk is visszautalást tartalmaznak. Ennek eredményeképpen azonban jogértelmezés következtében a Btk. 283. § egyes pontjaiban nem nevesített magatartások esetére is kitérhető a mentesülés alkalmazhatósági köre, méghozzá a kiskorúak védelmét sértő módon.

Az Alkotmánybíróság többször kifejtett álláspontja szerint a „visszautalási jogalkotói technika” ugyan nem alkotmányellenes, azonban jogbizonytalanságot, értelmezési zavarokat nem idézhet elő, s korlátlanul nem tágíthatja ki a jogalkalmazó értelmezési lehetőségeit sem. Ez ugyanis már önmagában az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének sérelmét idézi elő [pl. 31/2002. (VII. 2.) AB határozat, ABH 2002, 567, 574.].

2.3. A 2.2. pontban kifejtettek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy eredményét tekintve a Btk. 283. §-ának a fentebb részletezett szabályozása, illetve annak hiányosságai és ellentmondásosságai már önmagukban is jelentős mértékben lerontják

azt a fokozott - ám a 2.1. pontban kifejtettek szerint egyébként sem elégséges, az indokolás IV. fejezet 10.3.1. és 10.3.2. pontjában foglaltak szerint jogbiztonsági szempontból is kritikus szinten álló - védelmet, amelyet a 282/B. § a kiskorúak tekintetében létrehoz.

A 2.2.1. pontból kitűnik, hogy az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény ugyan megengedi, de nem általános jelleggel a büntetés helyett a gyógykezelés alkalmazását. Az idevonatkozó szabályokat összhangban kell értelmezni e két Egyezmény, továbbá az ENSZ Egyezmény és a Gyermekek Egyezmény rendelkezéseivel. Ezek - a már korábbiakban kifejtettek szerint - a kiskorúak felhasználását, a kábítószerrel kapcsolatos cselekmények világába történő „beavatását” olyan súlyos cselekménynek tekintik, amely indokoltá teszi, hogy a bíróságok szabadságvesztés-büntetést is kiszabhassanak miatta.

Az Egységes Kábítószer Egyezmény kimondja, hogy a kábítószerrel kapcsolatos szándékos, súlyos jogsértések szabadságelvonással büntetendők (36. cikk 1. pont *a*) alpont). Ezeket a szerződő államok egységesen olyan fokozott veszélyt jelentő magatartásoknak ítélték, amelyek elkövetése esetén még a köztük lévő külön kiadatási egyezmény hiányában is kiadatás alapjául ismerendők el (2. pont *b*), *i*), *ii*) alpontjai). A Pszichotróp Egyezmény 22. cikk 1. pont *a*) alpontja és 2. pontjának *b*) alpontja hasonlóképpen rendelkezik. Az ENSZ Egyezmény a preambulumban határozottan kinyilvánítja, hogy a két korábbi Egyezmény intézkedéseit a kábítószeres tiltott forgalmazásának csökkentése céljából ki kell egészíteni, s a nemzetközi közösségnek is fokozottan kell gondoskodnia a gyermekek védelméről. Ennek érdekében - a 2.1. pontban már kifejtett módon - éppen a bűncselekményekre és a büntetésekre vonatkozóan kifejezetten szűkíti azt az esetkört, amikor a kábítószerrel visszaélés nem minősül súlyos jogsértésnek (3. cikk 4. és 5. pont). Ez alapján sem a kiskorúak felhasználása, sem a minősített intézmények területén elkövetett cselekmények nem kerülhetnek ki a tényleges felelősségre vonással fenyegetett körből, s nem tartoznak abba a kategóriába, amelyre az elterelés intézménye alkalmazható. Mindezt a Gyermekek Egyezmény 24. cikk 3. pontja áttételesen, a 33. cikke pedig közvetlenül is megerősíti.

Az Alkotmány 7. §-ának (1) bekezdéséből az következik, hogy az állam nem csak formálisan köteles eleget tenni a nemzetközi szerződésben vállalt kötelezettségeinek. Ennél fogva a nemzetközi jog szabályainak pusztán kihirdetése egyfelől nem elegendő, másfelől pedig az állam sem a kihirdetéssel összefüggő jogalkotás során, sem azt követően a belső jogba történő transzformálás alkalmával sem tehet olyan intézkedéseket, amelyek a nemzetközi szerződésekben foglalt elvek és követelmények hatályosulását lerontják, vagy azok normatív szabályok által körülhatárolt tartalmának érvényre jutásában torzulásokat okoznak. Az államnak figyelembe kell továbbá vennie a

nemzetközi jog minden olyan rendelkezését, amelyeknek célja a szerződő felek diszkrecionális jogkörének korlátozása, illetve az ilyen korlátozó intézkedés hatálya alá tartozó személyek jogvédelmének biztosítása. A kábítószerrel visszaélés büntetőjogi szabályozása kapcsán mindez azt is jelenti, hogy a gyermekeket illetően a Btk. szankciórendszerének eredményében és nem névlegesen kell az egyezményekből fakadó kötelezettségeknek megfelelnie.

A 2. pontban kifejtettekből eredően azonban a kiskorúak fokozott biztonságának büntetőjogi oltalmazását támogató azon rendelkezések, amelyekkel a Gyermek Egyezmény elsődlegesen a törvényhozó kötelességévé teszi a védelem magas szintjének megteremtését, a Btk. vizsgált szabályainak rendszerében - hiányos szabályozás folytán - nem jutnak érvényre. Az ENSZ Egyezmény 6. cikkében rögzített maximális hatékonyságot és visszatartó erőt jelentő büntetőjogi intézkedések pedig - éppen a minősített intézményekkel összefüggésben és a gyermek neveléséért fokozott felelősséggel tartozó személyek esetében - csupán korlátozottan hatályosulnak.

A belső jogalkotás a 2.2. pontban már kifejtett módon nem rendezte a függő fogyasztók és a kiskorúak - mint elhatárolható és eltérő büntetőjogi értékelést kívánó csoportok - egymás közötti helyzetét, s a Btk. 282/B. és 282/C. §-okban kellő körültekintés nélkül jelölte ki a viszonyukat meghatározó, az Alkotmányból és a nemzetközi szerződésekől közvetlenül levezethető prioritásokat. Ezzel egyidejűleg azok a szembeötlő aránytalanságok, amelyek az egyes elkövetési magatartásoknak az alapesetek és a kiskorúak számára fokozott védelmet megteremteni hivatott 282/B. § között, továbbá ez utóbbin belül, illetve a 283/C. § esetében tapasztalhatók, az Alkotmány 16. §-ának sérelmét idézik elő. Ez az alkotmányi rendelkezés az államtól ugyanazon aktivitást várja el az intézményvédelmi kötelezettség körében, mint amelyet a Gyermek Egyezmény a jogalkotótól megkíván.

A Btk. 283. §-ban tapasztalható tartalmi és formai koherenciazavar önmagában képes előidézni a kiskorúak fokozott védelmét szolgáló 282/B. §-ának kiüresedését. A jogvédelem az elterelés lehetőségének következtében esetenként nem csak felolvad, de előáll az a képtelen eredmény is, hogy a helyzet egyedüli vesztese a fiatalkorú lesz, miközben az őt veszélyeztető felnőttkorúak mentesülnek a következmények alól. A mentesülés filozófiájából csakúgy, mint a Btk.-nak a fiatalkorúakra vonatkozó - a büntetőjog eszközeinek mérsékelt és fokozatos alkalmazására intő külön - szabályaiból pedig éppen az következik, hogy a kiskorúakat a kábítószer áldozataiként kezelje a jog és ezen státusukat - ahol lehet - ne fokozza a büntetőjogi jogkövetkezményekből fakadó ártalmak alkalmazásával. Amiatt viszont, hogy a Btk. által létrehozott „eredmény” sérti az Alkotmány 16. §-ában foglalt követelményeket, a kiskorúak védelme olyan hiányossá válik, amely a csekély mennyiségű kábítószernek a saját használatra szóló természet,

előállítás, megszerzés és tartás elkövetési magatartások kivételével az ebben foglalt rendelkezések azonnali hatályú megsemmisítését is indokolja.

Az Alkotmánybíróság az 1091/B/1999. AB határozatában rámutatott: az Alkotmány 67. §-a és 16. §-a együttesen értelmezendő, melyből az következik, hogy „a gyermekekről való gondoskodás komplex feladat”. Ennek megvalósításában az államnak a 16. § alapján jelentős kötelezettségei vannak. Az ifjúságról való gondoskodás olyan államcél, amely folyamatosan megkívánja az ifjúság létbiztonságára és érdekeire irányuló fokozott figyelmet. Az „állam a gyermekek 67. § (1) bekezdésében biztosított jogainak érvényesülését a 16. §-ban előírt kötelezettségeinek teljesítésével tudja hatékonyan szolgálni. Az állam oldalán a gyermeki jogok érvényesítése jogi aktivizmust kíván meg [...]. [Az] Alkotmányban megfogalmazott elvek mentén mindenekelőtt a jogalkotó feladata az egyes jogágak intézmény- és eszközrendszerének olyan alakítása, amely lehetővé teszi a fent megjelölt államcél és a jogok biztosításának összehangolását.” Kimondta továbbá azt is, hogy a büntetőjog esetében a büntethetőséget megszüntető okoknak, a felelősség alóli mentesülés szabályainak is összhangban kell állnia az Alkotmány 16. §-ában rögzített államcélal és a 67. § (1) bekezdéséből következő gyermeki jogokkal. (ABH 2002, 1081, 1085, 1086-1087.)

A gyermeki jogok sajátossága, hogy nemcsak ott keletkeznek, ahol ezt a törvények külön előírják, hanem mindazon kötelezettségek folytán is, amelyeket a jogszabályok a felnőtt társadalomra rónak. Ezért az Alkotmánybíróság a büntetőjogi rendelkezések és a szankciórendszer alkotmányossági kontrollja során sem mellőzheti azon követelmény hatályosulásának vizsgálatát, hogy a gyermeki „státus” olyan különleges érték, amelyből a gyermeknek a védelem (büntetőjogi) módszereivel szemben is többletigényei keletkeznek. Jelen esetben e többletigény érvényesítésének kötelezettségét és annak terjedelmét a Gyermek Egyezmény, az Egységes Kábítószer Egyezmény, valamint az ENSZ Egyezmény korábbiakban ismertetett részletszabályai - az Alkotmány 16. §-ával és 67. §-ával összhangban - közvetlenül is meghatározzák.

Ennek fényében az Alkotmánybíróság a gyermeki minőségből származó, az Alkotmány 16. §-ának abszolút védelme alatt álló jogok, a nemzetközi szerződések hivatkozott rendelkezései, valamint a Btk. vizsgált szabályai között olyan feloldhatatlan ellentmondásokat és hiányosságokat állapított meg, amelyek kiküszöbölése elsődlegesen csak a megsemmisített rendelkezések újrakodifikálásával és ennek során a nemzetközi szerződéssel összefüggésben megállapított mulasztás megszüntetésével együttesen lehetséges.

3. Az Alkotmánybíróság ezúttal is hangsúlyozza, hogy a bűncselekmények megállapítását, a felelősség alóli mentesülés szabályainak meghatározását törvényhozói kompetenciának tekinti, amelyek fölött csak kivételesen érvényesülhet alkotmánybírósi

kontroll. Akkor azonban, amikor a jogszabályban testet öltött kriminálpolitikai és célszerűségi megfontolások sértik az Alkotmány valamely rendelkezését, az Alkotmánybíróságnak alkotmányvédő feladatából következő „legitim jogosítványa” ezekről dönteni [részletesen: pl. 1214/B/1990. AB határozat, ABH 1995, 571, 575-576.; 21/1996. (V. 17.) AB határozat, ABH 1996, 74, 86-87.]. A 20/1999. (VI. 25.) AB határozatban döntött az ilyen esetekre irányadó alkotmánybírói kontroll módjáról is, kimondván, hogy „köteles [...] az alkotmányellenesnek minősülő jogszabályt megsemmisíteni.” (ABH, 1999, 159, 162, 163.)

Az 1214/B/1990. AB határozat azt is kifejtette, hogy a büntetőpolitika alkotmányos korlátainak megállapítása során az Alkotmánybíróság egyaránt figyelemmel van az Alkotmány és a Btk. „normatív és intézményes összefüggéseire”. Az alkotmányossági vizsgálat eredményét pedig a büntetőjogi felelősséget, a büntetőjogi felelősségre vonást, valamint az elkövetők személyéhez kapcsolódó, a büntethetőséget és a büntetés mértékét befolyásoló körülményeket koherens egésznek tekintve állapítja meg (részletesen: ABH 1995, 571, 574-576.). Az 1233/B/1995. AB határozatban pedig kiemelte, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás alóli mentesülés esetén az elkövetők személyi köre közötti különbségtétel nem lehet sem önkényes, sem ésszerűtlen (ABH, 2000, 619, 620.).

Az Alkotmánybíróság jelen esetben is irányadónak tekintette korábbi álláspontját. A hivatkozott rendelkezések részleges megsemmisítése nem érinti a kábítószerrel visszaélés bűncselekménnyé nyilvánításában megtestesülő jogalkotói álláspontot, s „dekriminalizálást” sem jelent. A jogalkotónak a megsemmisítés folytán módjában áll a mentesülés esetköreinek újraszabályozása olyan feltételek mellett, amelyek megfelelnek az Alkotmány rendelkezéseinek és a nemzetközi szerződések normatív szabályainak, lehetőséget nyújtanak az egyezményekben a kiskorúak védelme érdekében előírt gondosan megfogalmazott mércék és kivételt teremtő „esetkörök” figyelembevételére.

Az Alkotmánybíróság mindazonáltal még a megsemmisítés során is tekintettel volt a jogszabályok kíméletének elvére és a függő fogyasztóknak a nemzetközi jog által is ésszerűnek minősített érdekeire. Határozatában nem érintette azon jogalkotói mérlegelés kereteit sem, amelyek az alkalmi fogyasztók helyzetének, az esetükben irányadó egyes elkövetési magatartásoknak és a minősítéssel szoros összefüggésben lévő mennyiségi határoknak a büntetőjogi megítélését tükrözik. Következésképpen ugyancsak nem érintette a rájuk vonatkozó - a jogtechnikailag ugyan a megsemmisített rendelkezésekkel azonos paragrafusban elhelyezkedő - de teljesen önállóan szabályozott és minden más esettől függetlenül alkalmazható mentesülési esetköröket.

A jogszabály részleges megsemmisítése az Abtv. 40. §-a alapján biztosított jog, s az Alkotmánybíróság által kezdetektől fogva követett gyakorlat. Idevonatkozó álláspontját

legutóbb a jövedéki adókról szóló 33/2002. (VII. 4.) AB határozatban összegezte. Megállapította, hogy minden olyan esetben, amikor az alkotmányellenesség izolálható és a normavilágosság követelményeinek is megfelelő, a gyakorlatban önállóan alkalmazható jogszabályszöveg megállapítható, a norma részleges megsemmisítése a követendő eljárás. Mindazonáltal ez a módszer a jogalkotó számára is kellő eligazítással szolgál az alkotmányellenesség terjedelmét illetően. (ABH, 2002, 173, 186-189.)

4.1. Megalapozatlan az az indítvány, amely azt állítja, hogy az Egységes Kábítószer Egyezmény csak és kizárólag függő fogyasztók esetében engedi meg az elterelés intézményének alkalmazását.

Az Egységes Kábítószer Egyezmény hivatalos magyar fordításában az erre vonatkozó 36. cikk 1. pontjának *b*) alpontja ugyan nehezen értelmezhető és homályos, a kihirdetés alapjául szolgáló eredeti angol nyelvű szöveg azonban semmiféle félreértésre nem ad okot e tekintetben. („Notwithstanding the preceding subparagraph, when abusers of drugs have committed such offences, the Parties may provide, either as an alternative to conviction or punishment or in addition to conviction or punishment, that such abusers shall undergo measures of treatment, education, after-care, rehabilitation and social reintegration in conformity with paragraph 1 of article 38.”). E szövegben a függésre utaló kitétel nem szerepel, s így a szerződő felek abban szabadon dönthetnek, hogy a 38. cikk rendelkezéseit (rehabilitáció, kezelés stb.) a büntetés helyett vagy mellett alkalmazzák-e. Ugyanezt tartalmazza a Pszichotróp Egyezmény 22. cikk 1. pontjának *b*) alpontja is, s e tekintetben akadályokat a további egyezmények sem állítanak. A jogalkalmazás során azon korlátokat kell figyelembe venni, amelyek a nemzetközi egyezmények más rendelkezéseiből és a nemzeti alaptörvényekből levezethetők.

Nyilvánvalóan nem állna összhangban az elterelés intézményének alapfilozófiájával az a megoldás, hogy a már jóval „aktívabb”, többször ismétlődően kábítószerrel visszaélést elkövető személyek esetében lehetőség legyen a büntető intézkedések alóli mentesülésre, míg az egyszeri alkalommal, csekély mennyiséget fogyasztó, a szer hatásával csak „ismerkedő” jogalanyokkal szemben mindenkor kötelezően kerüljön sor a büntetés kiszabására. Az elterelésnek egyetlen elfogadható célja van: annak megakadályozása, hogy valaki véglegesen a kábítószer rabjává váljék és másokat is „fertőzve” folytassa önpusztító magatartását. Nem lehet lemondani azokról a - többnyire fiatal - elkövetőkről, akik még viszonylag könnyen, hatásosan, véglegesen eltéríthetők a káros szokásoktól, és akiknek társadalmi marginalizálódása ezen keresztül megakadályozható. Gyermekes esetében ez a megoldás egyébiránt éppen úgy a Gyermek Egyezmény rendelkezéseit is sértené (24. cikk 3. pont), mint ahogyan az előző pontban kifejtettek szerint sérti azt a veszélyeztetettségük elleni hatékony fellépés lehetőségének a hiánya.

4.2. Megalapozatlan az az indítvány is, amely szerint az elterelés lehetőségének biztosítása általában véve és minden esetben sérti az ENSZ Egyezmény azon rendelkezéseit, amelyek alapján biztosítani kell, hogy a kiskorúak felhasználásával, sérelmére, vagy a minősített intézmények területén elkövetett kábítószerrel visszaélés esetén e körülményeket a nemzeti bíróságok „kellő súllyal” értékelhessék.

E jogintézmény megteremtését az Egységes Kábítószer Egyezmény, a Pszichotróp Egyezmény és az ENSZ Egyezmény egyformán szorgalmazza, s így ennek helye lehet a nemzeti jogrendben is. Így tehát az Egyezményekből is az következik, hogy lennie kell olyan szabályozási módnak, amellyel az állam a kiskorúak védelmére irányuló kötelezettségének az elterelés lehetőségének biztosításával egyidejűleg tud eleget tenni.

A bíróságok kompetenciáját önmagában az elterelés lehetőségének zárt rendszerben, előre meghatározott szempontok alapján történő biztosítása nem érinti. A kábítószerrel visszaélés büntetőjogi szabályozása során is össze kell egyeztetni a társadalom, a közegészség, a közbiztonság, a gyermekek jogainak, mint alkotmányos értékeknek a védelmét a Btk. 37. §-a által a büntetés céljaként is megkövetelt hatékony generális és speciális prevencióval. Az elterelés intézményének az Alkotmány, valamint az egyezmények keretei között történő fenntartása ésszerű, az alkotmányos értékek védelme érdekében szükséges, a bűncselekmény absztrakt súlyát is megfelelően kifejezésre juttató büntetési tételkereteket biztosítása mellett továbbra is lehetséges.

A nemzetközi egyezmények sérelme jelen esetben sem az elterelés jogintézményének fenntartása által következik be, hanem azért, mert az igénybevétel biztosítása a jelen szabályozási mód mellett nem szolgálja kellőképpen az Alkotmány 16. §-ának rendelkezéseit, továbbá a Gyermekek Egyezmény és az ENSZ Egyezmény fentiekben kifejtett előírásait. Az egyensúly azonban a 4.1. pontban részletesen kifejtett - az Egyezményekben megszabott iránymutatások figyelembevételével végrehajtott - mulasztások megszüntetése mellett és az elterelés intézményének részbeni újrakodifikálása során megteremthető.

Ezért az Alkotmánybíróság az erre vonatkozó indítványokat elutasította.

VII.

Az indítványok elbírálása során az Alkotmánybíróság a kábítószerrel visszaélés büntetőjogi szabályozásával összefüggésben a nemzetközi egyezményekkel kapcsolatos - az indítványokkal nem érintett - további mulasztásokat is észlelt.

1.1. Az Egységes Kábítószer Egyezményt a Magyar Népköztársaság az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel (a továbbiakban: tvr.1.) csak részlegesen hirdette ki. A tvr.1. nem tartalmazta az Egyezmény részét képező, az ellenőrzés alá vont anyagok jegyzékét

tartalmazó listák (I-IV-ig) egyikét sem. Utóbb a tvr.1. végrehajtására kiadott, a New Yorkban 1961. március 30-án kelt és a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1965. évi 4. törvényerejű rendeletével kihirdetett „Egységes Kábítószer Egyezmény” végrehajtásával kapcsolatos feladatok ellátásáról szóló 8/1968. (II. 9.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. R.4.) sem tartotta szükségesnek ezek közzétételét. Végül csak mintegy három évvel később, a Korm. R.4. további végrehajtásaként kibocsátott, a kábítószer termelésének, gyártásának, feldolgozásának, forgalomba hozatalának, raktározásának és használatának szabályozásáról szóló 1/1968. (V. 12.) BM-EüM együttes rendelet (a továbbiakban: együttes rendelet1.) mellékleteként került sor listák közzétételére, ám ezek az eredetiektől eltértek. Az együttes rendelet1. ugyanis az elkülönítést mellőzve, egy, a nemzetközi és a nemzeti listát, valamint a kábítószert tartalmazó gyógyszerkészítményeket is magában foglaló vegyes rendszert hozott létre, melyet a jogalkotás lényegében mind a mai napig megtartott.

1.2. A Pszichotróp Egyezménnyel kapcsolatban ugyanez a helyzet alakult ki. Az Egyezményt kihirdető 1979. évi 25. törvényerejű rendeletben (a továbbiakban: tvr.2.) sem jelentek meg az ahhoz fűzött listák. A közzétételre csak a pszichotróp anyagok gyártásáról, feldolgozásáról, forgalomba hozataláról, behozataláról, kiviteléről, raktározásáról és használatáról szóló 4/1980. (VI. 24.) EüM-BM együttes rendelet (a továbbiakban: együttes rendelet2.) 1980. június 24-i kihirdetésével került sor, hasonló körülmények között és módon, mint ahogyan az az együttes rendeletl. esetében történt.

1.3. Az együttes rendelet1.-t és az együttes rendelet2.-t - az egyes rendelkezései kivételével - a 2004. május 1-jén hatályba lépett, Korm. R.1. hatályon kívül helyezte. Mellékletében K1-K3. alatt közzétett egy kábítószer, illetve P1-P4. alatt egy pszichotróp listát. Ezek azonban csupán utalást tartalmaznak arra, hogy a Korm. R.1. a nemzetközi egyezmények „aktualizált” - de megfelelő szintű jogszabályban ugyancsak ki nem hirdetett, magyar nyelven hivatalosan még csak el sem érhető - listáit is magában foglalja, de továbbra is megtartották a nemzetközi és nemzeti szabályozás kevert rendszerét, vegyítve azt most már az uniós joganyaggal is.

2. A kihirdetéssel kapcsolatos jogi megoldásnak jogbizonytalanságot eredményező büntetőjogi következményei vannak. Az elmúlt évtizedekben az együttes rendeleteket számos alkalommal módosították, ám az csak az Egységes Kábítószer Egyezmény, valamint a Pszichotróp Egyezmény idegen nyelvű szövegének a két együttes rendelet, illetve a Korm. R.1. szabályaival történő részletes összehasonlító elemzéséből és csak kétes biztonsággal állapítható meg, hogy a módosítás mely esetekben függött össze a nemzetközi Egyezmények tartalmának változásával, s mikor jelentett kizárólag belső jogalkotást. Minthogy az eredeti listák „kihirdetése” nem a megfelelő szintű jogszabályban és nem a nemzeti jogszabályoktól elkülönítve történt meg, az egyezmények változásai

törvényben nem, a már hivatkozott jogszabályokban pedig csak részlegesen és utalásszerűen jelentek meg.

Az Nktvr. 1. § g) pontja szerint a nemzetközi szerződés kihirdetése a nemzetközi szerződésnek jogszabályba foglalását jelenti. A 9. § a) pontjának (a szerződés megerősítése) és a 13. §-nak az egybevetéséből az következik, hogy az Országgyűlés és az akkor még létező Elnöki Tanács által megerősített nemzetközi szerződéseket törvénnyel, illetőleg törvényerejű rendelettel kellett kihirdetni. A 14. § azt tartalmazza, hogy a kihirdető jogszabálynak magába kell foglalnia a szerződés szövegének hiteles magyar nyelvű fordítását. Sem ez a rendelkezés, sem az Nktvr. más szabálya nem teszi lehetővé, hogy a szerződés szövegének csak részleges kihirdetésére kerüljön sor. A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 1982. évi 27. törvényerejű rendelet végrehajtásáról szóló 2032/1982. (XI. 26.) MT határozat (a továbbiakban: MT határozat) pedig kifejezetten a „válogatott közzététel” ellen és a teljes körű nyilvánossá tétel mellett lép fel. Az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény kihirdetéséről szóló törvényerejű rendeletek e követelményeknek nem felelnek meg. Ugyancsak sértik továbbá a Jat. azon rendelkezését is, amely szerint az általánosan kötelező magatartási szabályt tartalmazó nemzetközi szerződést a tartalmának megfelelő szintű jogszabályba foglalva kell kihirdetni [16. § (1) bekezdés].

A már többször hivatkozott, a doppingra vonatkozó, 47/2000. (XII. 14.) AB határozatában pedig az Alkotmánybíróság megállapította, hogy éppen a Jat. ezen rendelkezésére figyelemmel a közzé nem tett nemzetközi szerződés „előírásainak megszegése nem alapozhat [...] meg büntetőjogi felelősséget.” (ABH, 2000, 377, 380-381.)

Mindezek a mulasztások önmagukban „csak” törvénysértést jelentenek. Az alábbiakban kifejtettek szerint azonban a törvénysértések együttes eredménye a jogalkotásra, a jogalkalmazásra s a jogalanyokra egyaránt kiterjedő olyan jogbizonytalanság, amely közvetlenül az Alkotmány 7. § (1) bekezdésének sérelmét idézi elő.

Az Alkotmány 7. § (1) bekezdésében foglalt azon követelmény érvényesülését, amely a nemzetközi szerződés és belső jog összhangját kívánja meg, a nemzetközi szerződés kihirdetése teszi lehetővé. Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése tartalmilag azt jelenti, hogy az Alkotmány összes további rendelkezésének betartásával kell az államnak azt a jogi környezetet megteremtenie, amely a nemzetközi szerződés szigorú szabályainak megfelelő gyakorlat kialakítására alkalmas.

A nemzetközi szerződéseknek az állam általi elfogadása a nemzetközi jog által védett értékek elismerését jelenti. Az államot ezeknek a határain belül illeti meg széles mérlegelési jog a tekintetben, hogy a belőlük fakadó jogok és kötelezettségek

megsértésére vonatkozó tilalmakat az alaptörvény szabályainak figyelembevételével jogrendjén belül miként érvényesíti.

Az Egységes Kábítószer Egyezményben, a Pszichotróp Egyezményben és az ENSZ Egyezményben a szerződő felek nem pusztán általános értékítéletet mondtak a nemzetek közösségének együttes fellépésével üldözendő magatartásformákról. Az együttműködés kimagasló szintjét megvalósítva kivételt nem tűrő módon nevesítették azon „tiltott” anyagok, szerek, készítmények körét, amelyeknek még az Egyezményekben meghatározott célokból történő legális felhasználást is szigorú feltételek mellett lehet engedélyezni. A ratifikációval a szerződésekben megjelölt anyagok illegális felhasználását pedig az államok a nemzeti büntetőjog által is üldözendő cselekmények elkövetési tárgyaiként ismerték el. Elfogadták továbbá azokat a büntetőjogi természetű rendelkezéseket is, amelyekben az Egyezmények azt juttatják kifejezésre, hogy az ezen anyagokkal visszaélőkkel szemben a nemzeti büntetőjog eszközeinek igénybevétele - milyen szinten - kötelezettség, a nemzetközi bűnügyi együttműködés (kiadatás) pedig az egyezmény hatályánál fogva más jogi normák hiányában is fennáll.

Az állam számára mindez azt a feladatot szabja, hogy a nemzetközi jog és a belső jog szabályait a jogalanyok számára összetartozó, ellentmondásmentes egységgé kovácsolja. Ebbe a rendszerbe a nemzetközi szerződés szelektív kihirdetése nem illeszthető be. Amennyiben a nemzetközi szerződések teljes tartalma nem válik hozzáférhetővé és kihirdetés folytán kötelező érvényűvé, a jogalkotás és a jogalkalmazás során nincs is mihez mérni a harmónia meglétét. Az összhangra vonatkozó alkotmányi követelményt mindenekelőtt a belső jogalkotás számára előírásokat és korlátokat állító megismerhetőség teszi élővé, az állampolgárok számára pedig ez teszi lehetővé a jogkövető magatartás kialakítását, azaz végső soron ez garantálja a jogbiztonság követelményének megvalósulását.

A listák az Egyezmények szövege szerint is azok szerves részét képezik. Hiányuk az Egyezmények mindazon konkrét cikkeit kiüresítik vagy vonatkoztatási alap híján értelmezhetetlenné teszik, amelyek a jegyzékekre hivatkoznak. Csak e lajstromokból ismerhető meg, hogy az Egyezmények mely anyagokat tekintik kábítószernek, vagy pszichotróp anyagnak, konkrétan milyen szerek, készítmények esetében mely rendelkezéseiket kell alkalmazni. Mellőzésük ezért - függetlenül az Alkotmány 7. § (1) bekezdésétől - közvetlenül sérti az Alkotmány 2. § (1) bekezdésének részét képező normavilágosság követelményét.

Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a Btk.-nak a kábítószerrel visszaélést meghatározó tényállásai szempontjából mindazon külön jogszabályok, amelyek egyes anyagokat kábítószernek vagy pszichotróp anyagnak minősítenek, a tényállások tartalmát adó rendelkezések. Egységes (büntetőjogi) definíció hiányában (l.: a III/A. 1. pontban

kifejtettek) az eljárás megindításának és lefolytatásának alapjául csak azon további jogi rendelkezések szolgálhatnak, amelyek az általános „kábitószert és pszichotróp anyag meghatározást” konkretizálják. Mivel ezeket elsődlegesen a két nemzetközi egyezmény tartalmazza, amelyekkel a belső jogszabály nem lehet ellentétes, az Alkotmány 7. § (1) bekezdésének érvényre jutását érintő elsődleges jogbiztonsági kérdés, hogy a hozzájuk kapcsolt listák mind a jogalkalmazók, mind pedig bárki más által megismerhetők legyenek.

Ezzel összefüggésben az Alkotmánybíróság rámutat: a nemzetközi egyezmények nem megfelelő kihirdetése közvetlenül is negatív következményekkel járhat a magyar állampolgárok számára. Függetlenül ugyanis a hazai jogban meglévő mulasztástól, a szerződő államok az ezekben tilalmazott magatartások és anyagok vonatkozásában a magyar állampolgárokkal szemben is jogosultak saját jogrendjük szerint a nemzetközi szerződésben elismert módon büntetőjogi igényt érvényesíteni. Az előzőekben kifejtettek szerint ennek támogatására ugyanezen egyezmények a magyar államot kötelezik is. A jogbiztonság jogállami értelmezésébe a jog megismerhetőségének pedig az a szintje is beletartozik, hogy az állampolgárok a nemzetközi közösség által elismert jogi kötelezettségek, tilalmak tartalmával a jogkövető magatartásnak az állam határain túl megkövetelt minőségével is tisztában legyenek. Az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt ezen követelmény érvényesülése a polgárok büntetőjogi felelősségének megállapítását közvetlenül is megalapozó szabályok esetében - az Nktvr. és a Jat. már hivatkozott rendelkezéseiből is következően - csak a szerződések teljes körű hozzáférhetővé tétele útján lehetséges.

Az Alkotmánybíróság már több ízben kiemelte, hogy a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabály alapvetően ugyanazon szempontok alapján válhat alkotmányossági vizsgálat tárgyává, mint bármely más jogszabály, vagy az állami irányítás egyéb jogi eszköze. A 4/1997. (I. 22.) AB határozat rendelkező részében is kifejtette, hogy amennyiben az Alkotmánybíróság a nemzetközi szerződést kihirdető jogszabály alkotmányellenességét állapítja meg, ezt alkotmányellenesnek minősíti. Az Alkotmány 7. § (1) bekezdéséből az következik, hogy a vállalt nemzetközi kötelezettség és a belső jog összhangját mindenképpen biztosítani kell (ABH 1997, 41, 48.).

Jelen esetben a kihirdető törvényerejű rendeletek részét képező „nemzetközi szerződések rendelkezéseinek alkotmányellenessége” fel sem merül. Az alkotmányossági problémát az jelenti, hogy ezek kihirdetéseivel összefüggésben terheli többszörös mulasztás a jogalkotót. Az Alkotmánybíróság a 30/1998. (VI. 25.) AB határozatában - a 4/1997. (I. 22.) AB határozatban (ABH 1997, 41, 42.) foglalt álláspontját megerősítve - leszögezte, hogy nemzetközi szerződést kihirdető jogszabály alkotmányossági vizsgálata körébe a kihirdető jogszabály megalkotásához vezető út

eljárási kérdései is beletartoznak. Összességében pedig kimondta, hogy „az általánosan kötelező tartalmú nemzetközi szerződést belső jogforrásban - általános szabályként - ki kell hirdetni, hogy a szerződésbe foglalt jogi norma a magyar jogalanyok felé is érvényesüljön” (ABH 1998, 220, 232, 233.).

A kihirdetésre az Nktvr. szabályai formalizált eljárást és megfelelő jogszabályi szintet írnak elő, s csak ezen garanciák betartása mellett biztosítható, hogy a nemzetközi szerződés egészében váljon részévé a hazai jogrendszernek. A szerződések eredeti tartalmának és szövegének megismerhetővé tétele - a szabadságjogokba minden esetben erőteljes beavatkozást engedő - büntetőjog területén már számos alkalommal alapvető alkotmányi követelményként megfogalmazott jogbiztonság és normavilágosság biztosításának kívánalmából fakadóan nem kerülhető meg az ezek ellen ható jogi technikák igénybevétele.

Ezért az 1-2. pontban kifejtettek szerint az Alkotmánybíróság az Abtv. 47. §-ára figyelemmel - a mulasztás tényét az Abtv. 21. § (7) bekezdésében kapott felhatalmazás alapján hivatalból észlelve - a jogalkotót a megfelelő szintű kihirdetés elmaradásából következő mulasztások pótlására hívta fel.

3. A kábítószer és pszichotróp anyag fogalom hiánya, az egyezményekkel kapcsolatos az előzőekben kifejtett jogalkotási mulasztás ténye, valamint a jogalkotó által a büntető anyagi jogban választott szabályozási mód a büntetőjogi felelősségre vonás határai szempontjából is - úgy az elkövetési tárgy, mint az elkövetési magatartás tekintetében - a jogbiztonsággal kapcsolatos kérdéseket vet fel.

3.1. A Btk. az értelmező rendelkezések között a 286/A. § (2) bekezdésében - konkrét joganyag megjelölése nélkül - azt rögzíti, hogy a Btk. 282-283. §-ai szempontjából az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény végrehajtására kiadott jogszabályokban meghatározott anyagok minősülnek tilalmazott anyagoknak. A Btk. 286/A. § (3) bekezdése a prekursorok esetében az ENSZ Egyezmény végrehajtására kiadott szabályokat tekinti a 283/A. § vonatkozásában keretkitöltőnek.

A Btk. az egyezmények fogalmi meghatározásairól, a nemzetközi, illetve nemzeti listák tartalmi különállásáról, illetve a mindezeket kiegészítő uniós joganyag létezéséről nem tesz említést. Miután az egyezményeket hivatkozási alapul valójában meg sem jelöli, az azok szövegében (a listákon túlmenően egyes esetekben) nevesítetten is meghatározott anyagokra vonatkozó (pl. mákszalma, kokalevél, kannabisz) az értelmezés szempontjából fontos szabályokat sem illesztette be a büntetőjog rendszerébe. Elmaradt továbbá annak a büntetőjogi jogkövetkezmények kiváltása körében releváns ténynek a rögzítése is, hogy az anyagi jog érvényesülése szempontjából a pszichotróp listák nem mindegyike egyenértékű. Erre pusztán a legutóbbi, a Btk. módosítás². alkalmával a Btk. 286/A. § (2)

bekezdés b) pontjába beiktatott - a jogbiztonság sérelmét előidéző homályos és pontatlan - „a visszaélés szempontjából veszélyes pszichotróp anyagokat kell érteni” kitétel utal.

3.1.1. A listán szereplő pszichotróp anyagok mindegyike „veszélyes” lehet a visszaélés szempontjából, s ha nem megengedett célra, vagy nem megfelelő mennyiségben és nem megfelelő alkalmazási szabályok betartása mellett kerül felhasználásra, annak is bizonyul. Ezeket már a Pszichotróp Egyezmény is ezért vette fel a jegyzékre, s egyébként nem lenne semmiféle alapja annak sem, hogy a Korm. R.1. említést tesz róluk.

Az értelmező rendelkezésekben a „végrehajtására kiadott szabályok” kitéttel jelölt joganyagra történő hivatkozás ezen túlmenően is bizonytalan jogfogalom. A jogbizonytalanság tényét tovább mélyíti a magukat végrehajtási szabályként definiáló joganyagok közötti, illetve ezek és az anyagi jogi (Btk., Btké.) szabályok, valamint a nemzetközi szerződések közötti harmónia hiánya.

3.1.2. A Korm. R.1. mindhárom nemzetközi egyezmény tekintetében végrehajtási szabályként határozza meg magát. Nem tartalmazza azonban a nemzetközi egyezményeknek a nemzeti jogra vonatkoztatott fogalommeghatározásait, ezekre nem is hivatkozik, sőt éppen a Btk. alkalmazásánál számba jöhető meghatározások esetében széles körben tovább utal más jogszabályokra (pl. az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény). A kábítószer- és pszichotróp listák csoportosításában a büntetőjogi szempontok semmilyen szinten nem tükröződnek. A kizárólag csak visszaélésre használatos szereket éppen úgy tartalmazzák, mint a széles értelemben vett gyógyszereket és gyógyászati készítményeket, s a visszaélés „módozatait” is lényegében ez utóbbiak fogalmköréhez igazítják. Mindezen túl a K3. lista eleve olyan speciális összetételű gyógyszereket, ún. „kábítószer-tartalmú kivételeket” tartalmaz, amelyek az 1. § 18. pontja szerint nem is tekintendők kábítószernek, noha a Btk. értelmező rendelkezéseinek megfogalmazási módja következtében a listákon felsorolt anyagok egységesen elkövetési tárgynak minősülnek. Így azonban a Btk. alkalmazhatósági köre kábítószernek nem minősülő anyagokra is kiterjed. A kábítószerrel visszaélést büntető rendelkezések ugyanis nem adnak felhatalmazást a büntetőügyben eljáró hatóságoknak arra, hogy a listák hatálya alól kivonjanak egyes készítményeket, de nem teheti ezt meg a törvénynél alacsonyabb szintű jogszabály (maga a Korm. R.1.) sem.

3.1.3. Egyes anyagokkal, így pl. a kannabisszal kapcsolatos visszaélések esetében a Korm. R.1. újabb problémákat generál. A Btké. 23. § (2) bekezdése ugyanis a kannabisz esetében a növényegyed bármely részét a bűncselekmény elkövetési tárgyának tekinti (pl. a gyökerek), anélkül, hogy a Korm. R.1. szerint különbséget tenne az alacsony THC tartalmú kender, egyáltalán a kannabisz és kannabisz növény fogalma között. E körülménynek éppen az engedélyhez kötöttség, s így a legális felhasználás tekintetében lehet lényeges szerepe. Az alacsony THC tartalmú kender fogalmát ugyanakkor a Korm.

R.1. sem határozza meg, hanem a Korm. R.2. idevonatkozó definíciójára utal. Ily módon azonban a Btk. alkalmazásra közvetlenül kiható ellentmondások mutatkoznak a Btké. a Korm. R.1, a Korm. R.2. és az Egységes Kábítószer Egyezmény között.

Túl a belső jogi megítélés bizonytalanságán, ez a koherenciazavar - az Egységes Kábítószer Egyezmény és a Pszichotróp Egyezmény kiadatási szabályait is figyelembe véve - olyan jogalkalmazási eredményhez is vezethet, amely ellentétes az egyezményeket létrehívó nemzetközi közösség szándékaival és elhatározásával. E szándékok és elhatározások ugyanis - a fentebb részletesen kifejtettek szerint - az egyezmények rendelkezéseiben a visszaélést gátló belső szabályok megalkotása és azok tartalma tekintetében is konkrét kötelezettségeket hárítanak a nemzeti jogalkotásra és jogalkalmazásra.

3.1.4. A Korm. R. úgy rendelkezik, hogy mind a négy mellékletében felsorolt természetes vagy szintetikus anyagok pszichotróp anyagnak tekintendők (1. § 28. pont). Utóbb azonban - „értelmezve” a Btk. azon értelmező rendelkezéseit, amelyek keretkitöltő szabályként éppen e Korm. R. listáit jelölték meg - azt rögzíti, hogy a Btk. 282-283. §-ai szempontjából csak a P1 és P2 jegyzéken felsorolt anyagok jönnek számításba. A törvényrontó, s így formailag is kifogásolható megoldás azonban még a Btk. szabályaival együtt sem ad a jogbiztonság szempontjából kielégítő választ arra, hogy a Btk. 282/B. § (5) bekezdése szerinti, speciális elkövetői kört és elkövetési tárgyat feltételező „kábitó hatású anyag, szer kóros élvezetű segítségnyújtás, rábírní törekvés büntette” szempontjából pontosan mely anyagok szerepelhetnek elkövetési tárgyként. Ez a körülmény pedig mind az elkövetők körének meghatározására, mind - a cselekmény minősítése következtében - az alkalmazható jogkövetkezményre közvetlenül kihat.

Mindezt figyelembe véve előáll az a helyzet, hogy az elkövetési tárgyak pontatlan meghatározása folytán a rendszer kezdetén meglévő, önmagukban akár nem is kiemelkedő hiányosságok és eltérések az esetlegessé váló jogalkalmazás és jogértelmezés következtében a „végkimenetelnél” az elkövetők helyzetét súlyosan érintő különbségeket hoznak létre.

3.1.5. A már hivatkozott - és a Korm. R.1. esetében több ízben „szabálypótló” alapot képező - Korm. R.2. ugyancsak végrehajtási szabályként került kibocsátásra, az Egységes Kábítószer Egyezmény és az ENSZ Egyezmény tekintetében. Ez az engedélyköteles tevékenységek szempontjából különbséget tesz ipari mák, étkezési mák és díszítő mák között is. Mindez azonban a Btké. rendelkezéseiben nem tükröződik.

Az Egységes Kábítószer Egyezmény a Korm. R.2. szerinti különbségtétel nélkül meghatározza az ópiummák, az ópium és a mákszalma fogalmát, de a 25. cikk alapján nem kizárt a természetés engedélyezése a mákszalmára vonatkozó fokozott ellenőrzési intézkedések mellett. Ilyen módon a bűncselekménnyé minősítésre, továbbá a

jogkövetkezmények jellegének és mértékének alkalmazására kiható hatóanyag-tartalom értékelése szempontjából a nemzetközi egyezményrel összeférő szabályozás kialakítása nem kizárt, de ennek büntetőjogi következményeit (vagy azok hiányát) előzetesen világosan tisztázni kell. Ez pedig a belső jogban a jogbiztonság igényét kielégítő módon szintén nem történt meg.

3.1.6. A Korm. R.3. az ENSZ Egyezményben felsorolt anyagok mellett részben az Európai Unió Tanácsa rendeleteiben megjelölt, az eltérítés (azaz: a kábítószernek vagy pszichotróp anyagnak az engedélyezett forgalomból az engedély nélküli forgalomba történő átirányítása) megakadályozása szempontjából jelentős újabb szereket is magában foglalja. Ugyanakkor a Korm. R.1. az ENSZ Egyezmény végrehajtási szabályként is megjelenik, ám az azzal összefüggő - a kábítószerektől és a pszichotróp anyagoktól elkülönülő - nemzetközi, nemzeti, illetve uniós listát nem jelöli meg, a Korm. R.3-ra pedig nem is utal. A párhuzamos szabályozás ennél fogva a Btk. 283/A. § szempontjából jogértelmezési zavarok előidézésére alkalmas az elkövetési tárgyak és magatartások körének megállapítása során.

3.2. A Korm. R.1. 1. § 32. pontja, 2. § (1) bekezdés c) pontja és a 27. §-a a rendelet hatályát kiterjeszti a listákon szereplő kábítószereken és pszichotróp anyagokon kívül a „visszaélés szempontjából veszélyes új szerek jegyzékbe vételi eljárására”, azaz a lajstromok bővítésére is. Az azonban sem a rendeletből, sem más jogszabályból nem ismerhető meg, hogy milyen eljárásban, milyen minősítési rendszerben és mely szervek döntési kompetenciája mellett kerülhet sor erre az eljárásra.

A Korm. R.1. csak azt tartalmazza, hogy a belügyminiszter, valamint az egészségügyi, szociális és családügyi miniszter az ilyen anyagokról ún. „tájékoztatót” ad ki. A közzététel és a minősítés ugyanakkor nem azonos fogalmak. Az Alkotmánybíróság már korábban, más összefüggésben világos és határozott különbséget tett a közzététel tartalma, valamint a közzé tett lista kialakításának módja és eljárási rendje között [54/2001. (XI. 29.) AB határozat, ABH 2001, 421, 430.]. A „tájékoztatónak” semmiféle jogi hatálya nincs, s az legkiváltképpen nem képezheti a Btk. alkalmazásának alapját.

A jogszabályokból nem állapítható meg az sem, hogy a kábítószerekkel összefüggő minősítési eljárás során az Egységes Kábítószer Egyezmény 3. cikke által deklarált „hasonlósági elv” irányadó-e. A minősítési kritériumok tekintetében az 1. § 32. pontja mindössze azt rögzíti, hogy veszélyes új szer az, amelyről „az elemzések, illetve egyéb adatok [...] alapján feltételezhető, hogy bódultságot vagy tudatállapot módosulást eredményező, a központi idegrendszerre gyakorolt hatása miatt kóros élvezetre használják”. Amennyiben továbbá az ilyen szerről „annak kóros élvezetre alkalmassága egyértelműen megállapítható”, a megfelelő jegyzékre fel kell venni. Azon túl, hogy az idézett minősítési kritériumok behatárolhatatlan fogalmakat takarnak, magának az

eljárásnak a szabályozása is hiányos. Az eljárás kezdeményezésére, annak lefolytatására, a vizsgálat során figyelembe veendő paraméterekre, a szakmai követelmények rendszerére, a követendő mérlegelési szabályokra és a végső döntési jogosultságra vonatkozóan semmiféle ellenőrizhető, követhető szabályrendszer nincs. Ennek eredményeképpen azonban a Btk.-ban szereplő, a törvényi tényállás részét képező elkövetési tárgyak meghatározása is bizonytalanná válik.

Mindezen túl még következtetések útján sem állapítható meg, hogy a belső minősítési eljárás milyen viszonyban áll az Egységes Kábítószer Egyezmény 3. cikk 1. pontjában és a Pszichotróp Egyezmény 12. cikk 2. pontjában elismert módosítási eljárással, amely e tekintetben is kötelezettségeket ró a szerződő felekre. Az Egyezmények viszont éppen ezen - a részt vevő államok felelősségét garantáló - módosításra vonatkozó szabályok beiktatásával világviszonylatban kívánták biztosítani az ellenőrzés alá vonandó új anyagok és veszélyes szerek egységes jogi kezelését.

3.3. A 3.1. és 3.2. pontban kifejtettek alapján az állapítható meg, hogy a Btk. 286/A. § (2)-(3) bekezdésében követett szabályozás nemzetközi szerződésbe ütköző módon is alkotmányellenes mulasztást, illetve jogbizonytalanságot idézett elő. A közelebbről meg nem határozott igen nagy számú végrehajtási szabályra történő utalás, ezen szabályoknak a Btk. fogalomrendszerével történő ütközése folytán a bűncselekmény elkövetési tárgya teljes körűen és egységesen nem határozható meg.

3.3.1. A Korm. R.1. és Korm. R.2., valamint a Btké. ugyanazon anyagi jogi rendelkezést kitöltő szabályai közötti, illetve a Korm. R.1. és a Korm. R.3. tekintetében tapasztalható kollízió jogalkalmazói jogértelmezés útján nem oldható fel. Tartalmuk egymást kizáró, vagy túrheterenül tág határok között mozgó következtetésekhez vezet. Ennek folytán a nemzetközi jog szabályai is csak esetlegesen, vagy eredeti céljuktól eltérő tartalommal juthatnak érvényre. A Btk. azon értelmező rendelkezései pedig, amelyek a nemzetközi szerződések normatartalmát kirekesztik, illetve a belső jogszabályok által kontrollált és „revideált” tartalommal kívánják érvényre juttatni a keretrendelkezés tartalmának megállapítása során, közvetlenül az Alkotmány 7. § (1) bekezdésének sérelmét is előidéznek.

3.3.2. A nemzetközi jog és a belső jog közötti összhang hiánya, illetve az utóbbi szabályai között mutatkozó ellentétek ugyanakkor az Alkotmány 2. § (1) bekezdését is sértik. Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint ilyen fokú kollízió esetén - minthogy az közvetlenül érinti a jogbiztonságot - anyagi alkotmányellenesség fennállását kell megállapítani. Ennek kiküszöbölése pedig törvényhozási útra tartozik [részletesen pl. 35/1991. (VI. 20.) AB határozat, ABH 1991, 175, 177.; 27/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 150, 152.; 988/3/1993. AB határozat, ABH 1999, 473, 474.].

Az Alkotmánybíróság számos határozatában utalt arra, hogy a jogállami körülmények között a jogalkotó kötelezettsége a jogállamiság alapvető kritériumát jelentő jogbiztonság garantálása [9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 59, 65.; 37/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 238, 248]. „A jogalkotó felelőssége, hogy egyes - más jogterületekről átvett jogintézmények alkalmazásánál pontos, az adott jogterületi környezethez illeszkedő szabályozás[ra]” kerüljön sor [13/1999. (VI. 3.) AB határozat, ABH 1999, 114, 119.]. Elvi éllel mondta ki több ízben azt is: a jogbiztonság többek között azt kívánja meg, hogy az állampolgárok jogait és kötelességeit a törvényben megszabott módon kihirdetett és hozzáférhető jogszabályok tartalmazzák, illetve a jogalanyoknak tényleges lehetősége legyen magatartásukat a jog előírásaihoz igazítani [pl. 25/1992. (IV. 30.) AB határozat, ABH 1992, 131, 132.; 11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 87.]. Az emberek életébe, jogaiba és szabadságába minden esetben közvetlen és igen súlyos beavatkozást jelentő állami büntetőhatalom gyakorlásával kapcsolatban mindez fokozottan érvényesülő követelmény.

A jog megismerhetőségét kizárja, ha az egyes törvényi tényállásokkal összefüggő szabályok a jogrendszerben szétszórva, más magatartásokra vonatkozó szabályozási területekkel oly mértékig keveredve lelhetők csak fel, hogy a normatartalom megállapítása a jogi rendszert kezelni tudó szűk kisebbség részére is a végletekig bonyolulttá, mindenki más számára pedig elérhetetlenné válik. A büntetendő cselekmények fő tényállási elemeire vonatkozó szabályokat - így az elkövetési tárggyal kapcsolatos (keretkitöltő) rendelkezéseket is - közvetlenül a Btk. rendszerébe illeszthető normáknak egyértelműen kell tartalmazniuk. A kábítószerrel visszaélés elkövetési tárgyai esetében a jogrendszerben tapasztalható - a fentiekben részletezett - koherenciazavar folytán ezen követelmény nem teljesül.

Az Alkotmánybíróság a 8/2003. (III. 14.) AB határozatában hangsúlyozta: „A jogalkotás alkotmányos jogállami követelménye többet jelent [...], mint a jogalkotással kapcsolatos formális eljárási szabályok betartását. Jogalkotásra csak a jogbiztonság alkotmányos elvének megfelelően kerülhet sor. [Ez] megköveteli, hogy a jogalkotás, s ennek részeként a jogszabályok módosítása, hatályba léptetése ésszerű rendben történjék, a módosítások egyértelműen követhetőek és áttekinthetőek legyenek mind a jogalanyok, mind a jogalkalmazó szervek számára. [...] A jogszabályok áttekinthetetlen, követhetetlen változtatása mind a jogalkalmazókat, mind a jogalanyokat jogbizonytalanságban tartja, s ez összeegyeztethetetlen a jogbiztonság alkotmányos elvének lényegi tartalmával [...]” (ABH 2003, 74, 86.). A vizsgált esetben ez azt jelenti, hogy az állam által elfogadott nemzetközi egyezmények által megszabott követelmények a belső jog szabályaival összhangban a normavilágosság igényeit is kielégítő koherens rendszerként határolják körül azt a területet, amelyet az állam büntető hatalma érinthet.

3.3.3. Az Alkotmánybíróság a kifejtettekre tekintettel a hivatkozott rendelkezést határidő tűzése mellett megsemmisítette, s egyben felhívta a jogalkotót a mulasztás pótlására. Ugyanakkor nem tartván kívánatosnak, hogy a jogszabály megsemmisítése folytán a kábítószeres használatának a nemzetközi szerződések szerint büntetendővé nyilvánítandó - és részben jelenleg is szabályozott - egyes területei a büntetőjog hatóköréből akárcsak átmeneti időre is kikerüljenek, a megsemmisítés időpontját *pro futuro* állapította meg. Az így rendelkezésre álló idő alatt a jogalkotónak módja nyílik olyan szabályok megalkotására, amelyek mind a nemzetközi szerződéseknek, mind az Alkotmánynak megfelelnek.

VIII.

Az Alkotmánybíróság a határozat indokolásában már utalt arra, hogy az Egyezmények nem zárják ki az ártalomcsökkentés és a büntetőjog eszközeinek együttes alkalmazását, s az államok többsége élt is az így adódó lehetőségekkel.

A „drogmentesítést” a Magyar Köztársaság is társadalmi értékek ismeri el. A hatásosság növelése érdekében e módszerek alkalmazását a hatályos Btk. is összekötötte a büntetőjog eszközzel: ebből vezethető le a büntetés helyett az elterelés alkalmazásának jogilag szabályozott szisztémája. A különböző programok létrehozását és a büntetőeljárásba történő bekapcsolását a nemzetközi jogalkotás is ösztönzi, mind az Egységes Kábítószer Egyezményben, mind a Pszichotróp Egyezményben, mind az uniós ajánlásokban.

Emellett azonban az ellátó rendszerbe történő bekapcsolás érdekében, továbbá a stabil absztinencia eléréséig az egyéni és a társadalmi szintű közvetlen kárelhárítás, a kriminalitás és az egészségügyi ártalmak visszaszorítása megkívánja az alacsonyküszöbű szolgáltatások és ártalomcsökkentő programok működtetését is. Ezt támogatják: a WHO Európai Irodájának ajánlása, s az ENSZ AIDS-ellenes kelet- és közép-európai kezdeményezései (pl. az 1999-es kijevi megállapodás), s az Európai Unió drogellenes akciótervei is.

Csak részlegesen történt azonban meg a leszoktató és segítő, illetőleg megelőző programok, azok elveinek, szabályrendszerének kialakítása és összefoglalása a Btk. rendelkezéseivel. Tisztázatlan a jogalkotó álláspontja a számba jöhető egyes „módszerekről”, s így többek között az is, hogy pl. a „belövőszobákban” történő fogyasztás, vagy a „tűcsere” program esetében büntetőjogi szempontból mi a valós helyzet. A fogyasztók megjelenése ezeken a helyeken a „leleplezésükhöz” vezethet. Így az egészségügyi szempontból fontos programok ellehetetlenülését eredményezheti, ha a

bűnüldöző hatóság az e helyeken történő tettenérésük miatt kezdeményez velük szemben eljárást, noha ez ténylegesen kötelessége.

A programokban „segédkező” egészségügyi és szociális személyzet büntetőjogi helyzete szintén bizonytalan. A közreműködők már pusztán az eszközök használatának biztosításával is formális értelemben bűnsegédi magatartást fejtenek ki, és jelenleg csupán a hatóságok önmérsékletén múlik, hogy ennek következményeit nem alkalmazzák. Sem a Btk., sem a kábítószer-függőséget gyógyító kezelés, kábítószer-használatot kezelő más ellátás vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatás szabályairól szóló 26/2003. (V. 16.) ESzCsM-GyISM együttes rendelet nem tesz említést az ilyen helyzetek kezeléséről, így ezek a programok és azok „üzemeltetői” szabályozás nélkül, jogi „holttérben” működnek. Az pedig megítélhetetlen, hogy a már meglévő programok hallgatóságos tudomásul vétele kiterjed-e a világszerte szaporodó újabb módszerek (I. III/B. 1.4. pont) hasonló kezelésére is.

Az élet védelméhez fűződő alkotmányos jog, az „életek egyenértékűségének” elve alapján ezek a programok szükségesnek ítéltetők. Azon kábítószer-fogyasztók leszokásának segítésétől, akik a büntetőeljárástól függetlenül - azt elkerülendő és egészségüket, személyiségüket helyreállítandó - önként keresik a drogfogyasztásból a kiutat, a polgáraiért felelősséget viselő demokratikus jogállam nem tekinthet el. A „drogmentesítés” olyan sok lépcsőből álló elfogadott államcél, amely a bűnmegelőzéssel is elválaszthatatlan kapcsolatban áll; a droghasználattal együtt járó fertőzések veszélyeinek (hepatitis, AIDS) elhárítása pedig a költség-haszon elemzés alapján is az egész társadalom érdekét szolgálja.

Elengedhetetlen azonban a büntetőjogi helyzet törvényi szinten történő tisztázása, azaz annak kimondása, hogy a fogyasztáshoz és a leszokáshoz nyújtott ilyen segítség esetén a büntetőjogi következmények nem alkalmazhatók. Nélkülözhetetlen annak jogszabályi rendezése, hogy a programok elérhetőségét biztosító helyiségek működésének engedélyezése mely hatóság hatáskörébe tartozik és ilyen szolgáltatás nyújtására milyen feltételek mellett kerülhet sor. A Btk. szintjén ehhez hozzátartozik a segítségnyújtás határainak kijelölése, és az ebben részt vevők büntetőjogi felelősségének előzetes tisztázása, azaz a szerepüknek megfelelő büntethetőségi akadályok rendszerének láthatóvá tétele. Az a kiszolgáltatottság, amely jelenleg fennáll, az Alkotmány 70/A. § (1) bekezdésébe ütközően diszkriminatív, minthogy az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből következő jogbiztonság követelményével ellentétes a hatóságok fellépésének esetlegessége az egyes programokkal, illetve az ezeket biztosító civil szervezetekkel szemben. A jogbiztonság hiánya pedig a programok megteremtésében, fenntartásában résztvevő személyek esetében - a büntetőjogi fenyegetettség fenntartásával - az Alkotmány 8. § (1)-(2) bekezdésének sérelméhez is vezet.

Az Alkotmánybíróság az Alkotmány 8. § (1)-(2) bekezdésével kapcsolatban működésének kezdetétől hangsúlyozta, hogy ez „az az alaprendelkezés, amely a jogállamiság általános normatív tartalmán túl [...] védi az egyént a büntetőjogi eszközöknek az állam általi önkényes felhasználása ellen.” [42/1993. (VI. 30.) AB határozat, ABH 1993, 300, 304.] Így az anyagi és eljárásjogi szabályoknak - ezen belül a büntethetőségi akadályok rendszerének is - ezzel az alkotmányos rendelkezéssel összhangban kell állniuk.

A segítő programok szabályozatlansága és az abban részt vevők jogi helyzetének tisztázatlansága folytán alkotmányellenes jogalkotói mulasztás áll fenn. Ezért az Alkotmánybíróság állandó gyakorlatának megfelelően az Abtv. 49. § (1) bekezdésének első fordulata alapján - a határozat V. fejezetének 4. pontjában kifejtettekre is figyelemmel - azt hivatalból megállapította, és kötelezte a törvényhozót annak a rendelkező részben megállapított határidőn belüli megszüntetésére.

IX.

1. A határozat nem vizsgálta azoknak a szabályoknak (pl. reklám) alkotmányossági kérdéseit, amelyek ma már nem részei a Btk. szabályainak.

Az Alkotmánybíróság hatáskörébe főszabályként csak hatályos jogszabályok utólagos vizsgálata tartozik. A hatályon kívül helyezett jogszabály alkotmányosságát az Alkotmánybíróság csak az Abtv. 38. §-a szerinti bírói kezdeményezés vagy a törvény 48. §-ában foglalt alkotmányjogi panasz esetén, vagyis azaz kivételesen vizsgálja [160/B/1996. AB határozat, ABH 1999, 875, 876., 1378/B/1996. AB határozat, ABH 2001, 1609, 1610.; 418/B/1997. AB határozat, ABH 2002, 1627, 1629.; 417/H/2003. AB határozat, ABK 2004. május, 470-471.].

Mint hogy az indítvány nem bírói kezdeményezés és nem alkotmányjogi panasz, ezért az Alkotmánybíróság a hatályon kívül helyezett Btk. rendelkezésekkel összefüggő eljárást - az Abtv. 20. §-ára, valamint az Alkotmánybíróság ideiglenes ügyrendjéről és annak közzétételéről szóló, módosított és egységes szerkezetbe foglalt 3/2001. (XII. 3.) Tü. határozat 31. § a) pontjára figyelemmel - megszüntette.

2. A kábítószer-fogyasztással kapcsolatos büntetőjogi tilalmakra vonatkozó indítványok (korábbiakban kifejtettek szerinti) elutasítására figyelemmel az Alkotmánybíróság elutasította a jogerősen lezárt büntetőeljárások felülvizsgálatának elrendelését is.

3. A határozat közzétételére vonatkozó rendelkezés az Abtv. 41. §-án alapul.

Dr. *Holló* *András* s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Bagi István s. k., Dr. Bihari Mihály s. k.,
alkotmánybíró alkotmánybíró

Dr. Erdei Árpád s. k., Dr. Harmath Attila s. k.,
előadó alkotmánybíró alkotmánybíró

Dr. Kiss László s. k., Dr. Kukorelli István s. k.,
alkotmánybíró alkotmánybíró

Dr. Strausz János s. k., Dr. Tersztyánszky Éva s. k.,
alkotmánybíró dr. Vasadi alkotmánybíró

Dr Bihari Mihály alkotmánybíró különvéleménye

A többségi határozat rendelkező részének 7., 9., 10., 11., 12., 13. és 14. pontjaiban foglalt rendelkezésekkel és az ezekhez kapcsolódó indokolásokkal egyetérték.

Nem értek azonban egyet a többségi határozat rendelkező részének 1., 2. és 3. pontjaiban foglalt megsemmisítésekkel, valamint a 4., 5., 6. és 8. pontjaiban foglalt mulasztások megállapításával és az ezekhez tartozó indokolásokkal.

1. A többségi határozat rendelkező részének 1., 2. és 3. pontjaiban foglalt megsemmisítésekkel álláspontom szerint az Alkotmánybíróság „kodifikációs rendteremtő funkciójú” normakorrekciót végez, mely előre nem látható és nem kívánt jogkövetkezményekkel járhat.

A rendelkező rész 1. pontjában foglalt *ex nunc* hatályú mozaikos megsemmisítés („hatósági engedéllyel nem rendelkezőnek”, illetve „hatósági engedély nélkül” törvényi szövegrészek megsemmisítése) megváltoztatja a Btk. 282. § (1) bekezdésében, a 282/A. § (1) bekezdésében, a 282/B. § (1) bekezdésében, a 282/C. § (1) és (2) bekezdéseiben, valamint a 283/A. § (1) bekezdésében foglalt büntető törvényi tényállásokban szabályozott elkövetési magatartásokat.

Álláspontom szerint ezzel az Alkotmánybíróság olyan negatív jogalkotást végez, amellyel „beleír” a Btk. különös részében szabályozott büntető törvényi tényállásokba (új, eddig nem szabályozott elkövetési magatartásokat állapít meg) oly módon, hogy kiszélesíti a büntetőjogi felelősség megállapíthatóságát.

Nézetem szerint ez a hatásában kiszámíthatatlan normakorrekció olyan törvényhozói aktivizmus az Alkotmánybíróság részéről, amellyel - szándéka ellenére -

jogbizonytalanságot, az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogbiztonság alkotmányos elvének sérelmét idézheti elő.

Határozott álláspontom az, hogy az Alkotmánybíróságnak nem feladata a Btk. - kábítószerrel visszaélés törvényi tényállására vonatkozó - hatályos büntetőjogi szabályozásának az újraszabályozása (újrakodifikálása), a kodifikációs hibák kijavítása. A kodifikációs hibák kijavításának előkészítése a szakmai kodifikációs bizottságokra, a törvényi szinten indokolt módosítások végrehajtása pedig a törvényhozásra tartozik.

A Btk. 283. § (1) bekezdésének *b)* pontjában, *c)* pontjában és *d)* pontjában, valamint az *e)* pont 2. alpontjában és ugyanezen paragrafus (2) bekezdésében foglalt törvényi rendelkezések *ex nunc* hatályú megsemmisítésével az Alkotmánybíróság büntethetőséget kizáró törvényi rendelkezéseket semmisít meg, aminek következtében azok az elkövetési magatartások, amelyek eddig a büntethetőséget kizáró okok miatt nem voltak büntethetők, ezután büntethetővé válnak. Ezáltal az Alkotmánybíróság - a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállását megváltoztatva - kiszélesíti a büntetőjogi felelősség körét.

A Btk. 286/A. § (2) bekezdésében foglalt értelmező rendelkezések *pro futuro* hatályú megsemmisítésénél a többségi határozat indokolása nem ad kellő súlyú alkotmányos indokot a megsemmisítésre.

Álláspontom szerint az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogbiztonság (az ennek részét képező normavilágosság) alkotmányos követelményének a sérelme a többségi határozat rendelkező részének 1-3. pontjaiban foglalt megsemmisítéssel érintett törvényi szövegrészekhez, illetve törvényi rendelkezésekhez kapcsolódóan fel sem merül. Nem vitatom, hogy a megsemmisített törvényi szövegrészek, illetve törvényi rendelkezések, az ebben foglalt egyes fogalmak (meghatározások) felvethetnek jogértelmezési kérdéseket, illetve, hogy az egyes fogalmak meghatározásánál vannak hiányosságok, pontatlanságok, azonban ezek nem érik el az alkotmánybírósági alkotmányvédelem szintjét.

A rendelkező rész 1-3. pontjaiban megsemmisített törvényi rendelkezésekhez kapcsolódó indokolás olyan kodifikációs hibákra, hiányosságokra és pontatlanságokra alapít megsemmisítést, amelyek álláspontom szerint nem érik el az alkotmányellenesség szintjét.

Véleményem szerint a megsemmisített törvényi rendelkezések rendelkeztek azzal az átláthatósággal, amely az indítványokban felvetett jogértelmezési kérdések jogalkalmazói jogértelmezéssel való eldöntéséhez szükségesek, az alkotmányossági szintet el nem érő, szakmailag indokolható kodifikációs korrekciókat a jogalkotóknak kell elvégezni, ez nem az Alkotmánybíróság feladata.

Álláspontom szerint a rendelkező rész 1. és 2. pontjaiban foglalt *ex nunc* hatályú megsemmisítések, továbbá a 3. pontban foglalt *pro futuro* hatályú megsemmisítés alkotmányosan indokolatlan beavatkozást jelent a Btk. különös részében szereplő kábítószerrel visszaélés törvényi tényállásába, nem teszi egyértelműbbé a büntetőjogi felelősség megállapíthatóságát a megsemmisítéssel érintett törvényi tényállások esetében, hanem éppen ezzel ellenkezőleg, egy következményeiben előre nem látható, a jogalkalmazó szervek számára nagyfokú jogbizonytalanságot eredményező helyzet kialakulásához vezethet.

Alkotmányossági szintet el nem érő kodifikációs hibák korrekciója érdekében az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében meghatározott jogállami követelményből levezetett jogbiztonságra (normavilágosságra) hivatkozással nem lehet a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállásához kapcsolódó értelmező rendelkezéseket *pro futuro* hatállyal megsemmisíteni, a törvényi tényállásokban szabályozott elkövetési magatartásokat megváltoztatni és a büntethetőséget kizáró okok körét leszűkíteni.

A többségi határozat alapján megvalósuló alkotmánybíróági törvényhozási aktivizmus alkotmányosan nem indokolható beavatkozást jelent a Btk. különös részi törvényi szabályozásába.

2. A többségi határozat rendelkező részének 4., 5., 6. és 8. pontjaiban foglalt alkotmányellenes mulasztások megállapítását és az ezekhez kapcsolódó indokolásokat szintén nem tudom elfogadni.

Az Alkotmánybíróóság többségi határozatának a rendelkező rész 4., 5., 6. és 8. pontjaiban megállapított mulasztásokhoz kapcsolódó indokolási részei nem meggyőzőek, nem adják kellő súlyú alkotmányos indokát az alkotmányellenes mulasztás megállapításának.

A rendelkező rész 4. és 5. pontjában felhívott nemzetközi egyezményekhez, illetve a rendelkező rész 6. és 8. pontjaiban a Btk. 282-283/A. §-aihoz kapcsolódóan megállapított mulasztások véleményem szerint olyan kodifikációs problémákra (zavarokra) vezethetőek vissza, amelyek nem érik el az alkotmányos jogvédelem szintjét, ebből következően alkotmányellenes helyzet kialakulását sem idézik elő.

Ezeknek az alkotmányossági problémát fel nem vető kodifikációs problémáknak a kezelése és megoldása kívül esik az Alkotmánybíróóság hatáskörén.

A rendelkező rész 4., 5., 6. és 8. pontjaiban megállapított mulasztások - különösen a hivatalból megállapított mulasztások - nem lehetnek eszközei a kodifikációs problémák orvoslásának, az Alkotmánybíróóság mulasztások megállapításával az alkotmányos jogvédelem szintjét el nem érő kodifikációs problémákat nem emelhet fel alkotmányossági szintre, nem állapíthat meg ezekre nézve alkotmányellenes mulasztást.

A rendelkező rész 4. pontja véleményem szerint olyan törvényalkotói mulasztásra hivatkozik, ami nem jelent alkotmányellenességet, hanem legfeljebb a felhívott nemzetközi szerződésekkel kapcsolatban fennálló ellentétet idézhet elő, ami nem azonos az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozó alkotmányellenes mulasztás megállapításával.

A nemzetközi jogba ütköző mulasztás (kodifikációs hiányosság) megállapítására álláspontom szerint az Alkotmánybíróságnak nincs hatásköre, és az ilyen alkotmányossági problémát fel nem vető kodifikációs problémák alkotmányellenes mulasztás megállapítását nem eredményezhetik.

A belső jog és a nemzetközi jog összhangját biztosító belső kodifikáció a jogalkotó feladata, ezt a feladatot nem veheti át a jogalkotó szervektől az Alkotmánybíróság mulasztások megállapításával, mert erre nincs hatásköre.

A rendelkező rész 5. pontjában megállapított mulasztás tekintetében véleményem szerint az indokolás nem ad kellő súlyú alkotmányos indokot arra, hogy az Egységes Kábítószer Egyezmény I-IV. listáinak eredeti és mindenkor hatályos (módosított) szövegét, továbbá a Pszichotróp Egyezmény I-IV. listáinak a szövegét miért kellett volna törvényi szinten kihirdetni a jogalkotónak és arra sem, hogy a törvényi jogforrási szintű kihirdetés kötelezettsége mely alkotmányi rendelkezésből és milyen indokolással vezethető le. Álláspontom szerint a fent hivatkozott listák kihirdetésével összefüggő, alkotmányossági szintet el nem érő kodifikációs problémák a kábítószerrel visszaélés törvényi tényállásának egyértelműsége és alkotmányossága megítélése szempontjából relevanciával egyébként sem bírnak.

Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróságnak a rendelkező rész 4., 5., 6. és 8. pontjaiban foglalt alkotmányellenes mulasztásokat nem kellett volna megállapítani.

Dr. Bihari Mihály s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kukorelli István alkotmánybíró különvéleménye

A határozat rendelkező részének 1-8. pontjával nem értek egyet. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában először fordul elő, hogy a testület - megsemmisítve a Btk. több rendelkezését - azonnali hatállyal büntetendővé nyilvánít, egyúttal határidő megállapításával büntetni rendel olyan magatartásokat, amelyek esetében a törvényhozó nem tartotta feltétlenül indokoltnak a büntetőjogi felelősségre vonást. A büntetendő cselekmények kibővítésére alkotmányos indokok nélkül, az állam büntetőhatalmának túlzott kiterjesztésével, valamint a jogbiztonság sérelmével került sor.

I.

1. Az Alkotmánybíróság határozata az Alkotmány 54. § (1) bekezdéséből következő egyéni önrendelkezési jog és az állam büntetőhatalmának értelmezésén alapul. A többségi határozattal egyetértek abban, hogy az Alkotmány 54. § (1) bekezdése nem biztosít alanyi jogot a jogszabályokban „kábitószereknek” nevezett anyagok fogyasztására, vagyis a „*mámorhoz való jog*” nem alapvető jog. Ennek okát abban látom, hogy az Alkotmány az egyének különösen fontos érdekeit részesíti kiemelt, alapjogi védelemben. A drogok és a pszichotróp anyagok fogyasztása azonban - a vallási rítusokat, valamint a nélkülözhetetlen orvosi felhasználást leszámítva - nem tekinthető olyan kiemelkedő egyéni érdekeknek, vagy az autonómiát kifejezésre juttató olyan döntésnek, amelyet különleges alkotmányos garanciákkal kell körülbástyázni, és amelynek intézményes védelme az állam feladata. Éppen ellenkezőleg: nyilvánvaló egészségügyi, gyermekvédelmi és más alkotmányos érvek szólnak az egyéni cselekvés szabadságát korlátozó állami szabályozás mellett.

Az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből következő „alkotmányos büntetőjog” elvei, valamint a 8. § (2) bekezdéséből származó alapjog-korlátozási feltételek alapján külön alkotmányossági megítélés alá tartozik a *büntetőjogi beavatkozás*. A büntetőeljárással szükségképpen együtt járó alapjog-korlátozások, a kriminális szankciók súlyossága (különösen a szabadságvesztés lehetősége), valamint az eljárás és a büntetések megbélyegző hatása azt indokolják, hogy az Alkotmánybíróság az alapjog-korlátozások *szükségességi-arányossági tesztjét* alkalmazza a Btk. Visszaélés kábítószerrel cím alatt található rendelkezéseinek alkotmányossági vizsgálatakor. Ezt - szakítva a korábbi gyakorlattal - a többségi határozat is elismeri, de az arányosság kérdésében én más következtetésre jutok. A testület éppen azt az alapvető részt hagyja figyelmen kívül a Német Szövetségi Alkotmánybíróság - egyébként sok tekintetben követett - kannabisz-döntéséből, amelyet az alapjog-korlátozás szempontjából a leglényegesebbnek tartok: a csekély mennyiségű tiltott drogok alkalomszerű, saját célú fogyasztásának büntetendővé nyilvánítása azért nem sérti az aránytalan állami beavatkozás tilalmát, „mert a törvényhozó a bűnüldöző szervek számára lehetővé tette a büntetés kiszabásának vagy a bűncselekmény üldözésének mellőzését. Ezáltal a törvényhozó tekintettel volt a csekély mértékű jogellenességre és az elkövető bűnösségének alacsony fokára.” (BVerfGE 90, 145.)

A többségi határozat önmagában véve arányosnak tekinti a kivételt nem engedő büntetőjogi szankciórendszer alkalmazását. Véleményem szerint csak az úgynevezett „*elterelés*”, valamint a *büntetés mellőzésére szolgáló, a jogalkalmazói mérlegelés lehetőségét biztosító egyéb jogintézmények* fennállása esetén arányos, és ezáltal alkotmányos a büntetőjogi szabályozás.

2.1. Az arányosság kérdésében megfogalmazott különvéleményem azon alapul, hogy a többségi határozattól eltér az álláspontom a különböző drogok egyéni és társadalmi veszélyeinek alkotmányossági megítéléséről. Az Alkotmánybíróság az európai kultúra részének minősítette az alkoholt, a nikotint és a kávé, amelyekkel a társadalom „megtanult” együtt élni, s ezeket a szereket a testület a kábítószereknél sokkal kevésbé veszélyesnek nyilvánította. A határozat szerint a kábítószereket egy társadalmi kisebbség fogyasztja, a használatnak nincsenek hagyományai, miközben a kábítószerek rendkívül veszélyesek az egyénre és a közösségre.

A kábítószerek okozta egyéni és társadalmi ártalmak jelentősége kétségbevonhatatlan. Ugyanakkor vitatom a többségi határozat megközelítésmódját, az egyes szerek összehasonlítását és a levont következtetéseket. Az állam semlegességének a határozatban is felbukkanó elvéből értelmezésem szerint az következik, hogy a büntetőjogi tilalom és szankció alkotmányossága szempontjából nincs jelentősége a tiltott cselekvés társadalmi hagyományainak és annak, hogy milyen széles körben terjedt el a büntetendő magatartás. Az állam nem ítélni meg hátrányosan a szűk körben követett szokásokat, a *többségi hagyománytól különböző* magatartásokat pusztán a többségi felfogástól való eltérésük miatt.

A tiltott drogok fogyasztása esetében az Alkotmánybíróság kiinduló feltételezését is vitatom. Magyarországon a kábítószer-fogyasztás *nem egy szűk társadalmi csoport* deviáns viselkedése. 2002-ben végzett országos felmérés szerint a 15-17 éves diákok 21,5%-a használt már tiltott drogot. (Jelentés a magyarországi kábítószerhelyzetről. 2003. Budapest, Gyermek-, Ifjúsági- és Sportminisztérium, 2003, 54.) A fővárosban 2001 óta a 18-35 évesek több mint 30%-áról mondható el, hogy már kipróbált tiltott drogot. (Uo. 57.) 2003-ban végzett országos vizsgálat kimutatta, hogy a 18-65 évesek 6,5%-a fogyasztott már kábítószer. (Paksi Borbála: Drogok és felnőttek. Budapest, L'Harmattan, 2003, 40.) Tehát a magyar társadalom széles körét érintő szociális kérdéstről van szó.

Vitatom azt az előfeltevést is, amely nem vet számot az alkoholfogyasztás és a dohányzás miatti hátrányokkal. Az elmúlt három évtizedben az összhalálozás 10,4%-át az alkohol, 19,6%-át a dohányzás okozta. (Az alkohol hatása a halandóságra 1970-99 között Magyarországon. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2003, 7.; A dohányzás hatása a halandóságra 1970-99 között Magyarországon. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2002, 7.) 2003-ban közel 1 millióra becsülték az alkoholbetegek (alkoholisták) számát. (Magyar Statisztikai Zsebkönyv, 2003. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2004, 115.) Az alkoholfogyasztás nemcsak az ember saját halálában juthat szerephez, hanem mások életének és egészségének veszélyforrása is lehet. 2003-ban az ittasan okozott közúti közlekedési balesetek közül 2451 járt személysérüléssel vagy halállal. (Uo. 123.) Az 1990-98 közötti időszakban elkövetett valamennyi ismertté vált, halált okozó élet elleni

bűncselekmény elkövetőjének több, mint 20%-a a cselekmény elkövetésekor közepes vagy súlyos alkoholos befolyásoltság alatt volt, és az elkövetők csupán 20%-a volt józan életvitelű. (Dr. Kránitz Mariann: Zárójelentés a rendszerváltást követően - 1990-1998 között - elkövetett emberölések IM-OKRI közös kutatásáról. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet Bűnözéskutatási Osztály, 33. Kézirat.)

Mindezek miatt a többségi határozatban foglalt érvek nem elégségesek *a tiltott és a nem tiltott drogok közötti különbségek* kimutatására és az alkotmányjogi következtetések levonására.

2.2. A határozat szerint a fogyasztók - azon túl, hogy testi egészségük súlyosan károsodik - elveszítik belátási és döntési képességüket, emellett a kábítószeres fogyasztók környezetére és az egész társadalomra nézve is olyan hátrányt jelentenek, amely megalapozza a kivételt nem engedő büntetőjogi szankciórendszer igénybevételét. A tiltott és a nem tiltott drogok közötti különbségtételhez hasonló leegyszerűsítésnek tartom a különféle kábítószeres és pszichotróp anyagok differenciálatlan minősítését. Ezeknek a szereknek ugyanis eltérő a hatásmechanizmusuk, *különböző módon és mértékben hatnak az ember tudatállapotára* és így önrendelkezési képességére. A kábítószernek nevezett drogok nem azért alkotnak közös halmazt, mert más szerekétől eltérő, egymással megegyező kémiai tulajdonságaik vannak, hanem maga a jogi minősítés, a *büntetőjogi tilalom egységesíti* ezeket a szereket. A többségi határozatban is hangsúlyozott megfelelő tájékozottság ellen hat és az érvelés meggyőző erejét csökkenti, ha az Alkotmánybíróság a kábítószer-fogyasztáshoz egységesen a halálos következmény képét társítja.

A többségi határozat az egységes kábítószer-szemlélet alapján jut arra a következtetésre, hogy a fogyasztók elveszítik belátási képességüket, autonómiájukat, ezért a tiltás nem korlátozza, hanem ellenkezőleg: biztosítja az önrendelkezési jogot. A felfogás mindkét részét vitatom: 1. önmagában az alkalmi fogyasztás és a drogfüggés közötti kétségtelen különbségből következik, hogy nem tekinthető minden esetben az autonómiát nélkülöző választásnak a kábítószer-fogyasztó személy döntése. 2. Ha viszont a kábítószer-fogyasztó valóban elveszíti szabad döntéshozatali képességét, akkor válik a legkevésbé indokolhatóvá a fogyasztásért való büntetőjogi felelősségre vonás. Alkotmányosan *nem látom igazoltnak, hogy az ilyen fogyasztó érdekét szolgálja*, vagyis neki az a jó, ha megbüntetik. (Győrfi Tamás: Drogfogyasztás és önrendelkezési jog. (<http://www.uni-miskolc.hu/wwwjuris/drogfogyasztas.pdf>))

A differenciált megközelítést tartom indokoltnak a kábítószeres okozta *társadalmi hátrányok* alkotmányjogi vizsgálatánál is. A kábítószeres nemcsak az egyén egészségére hatnak ártalmasan, hanem az egész társadalomra nézve hátrányos következményekkel járnak. Ahogy a Német Szövetségi Alkotmánybíróság fogalmazott: „a társadalmi

együttélés formálása a tét.” (BVerfGE 90, 145, 174.) A büntetőjog - határozatban is említett - „ultima ratio” jellegéből következően abból kell kiindulni, hogy a magatartások helytelenítése, valamint a társadalmi hátrányok lehetősége önmagában nem elégséges indok a büntetőjog alkalmazására. Egy cselekmény kriminalizálásához az államnak súlyos társadalmi hátrányok veszélyét vagy bekövetkezését kell bizonyítania. A kábítószer-fogyasztó magatartásával súlyos hátrányokat („károkat”) okozhat másoknak, de a hátrány okozásának egyes elszigetelt esetei (például felelőtlen szülő vagy megbízhatatlan munkavállaló lesz, többletköltséget okoz a társadalombiztosításnak) alkotmányosan nem indokolják minden fogyasztó büntetését. (Györfi Tamás: i.m. 11-12.) A büntetőjogi szankciót álláspontom szerint a kábítószer-fogyasztás *kumulatív hatásai indokolhatják*: egy személy magatartása önmagában még nem okoz büntetőjogilag értékelhető társadalmi hátrányt, nem veszélyezteti súlyosan a közösséget, de együttesen - különösen, ha sokan fogyasztanak jelentős ártalmakkal járó, tiltott drogot - már komoly veszélyt jelentenek a társadalmi együttélésre.

Összességében egyetértek a többségi határozattal abban, hogy a kábítószeres, az alkohol és más szerek használatának eltérő jogi megítélése nem sérti az Alkotmány 70/A. §-át. Ugyanakkor az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből levezetett „alkotmányos büntetőjog” elvei és a 8. § (2) bekezdésből következő alapjog-korlátozási feltételek (szükségességi-arányossági követelmények) alapján úgy ítélem meg, hogy a törvényhozás a közérdek védelmében, absztrakt veszélyekre hivatkozva csak két feltétel együttes teljesülése esetén fenyegetheti büntetéssel a drogfogyasztást: 1. a büntetőjogi fenyegetettségnek az egyes szerek valós veszélyeinek mértékéhez kell igazodnia. A jogalkotás során számításba kell venni az egyes szerek tulajdonságairól, különösen azok egészségkárosító hatásairól kialakított tudományos ismereteket. A szabályozás alapjául szolgáló körülmények változásait figyelemmel kell kísérni, és az új ismeretek alapján mérlegelni kell a változtatás szükségességét. 2. Ha a törvényhozó nem konkrét veszélyekre vagy még inkább sérelmekre alkot büntetőszabályt, akkor a jogalkalmazás számára tág teret kell biztosítani a konkrét körülmények mérlegelésére, különös tekintettel a speciálprevenációs célokra és a drogfüggők gyógykezeléséhez fűződő egyéni és társadalmi érdekre. A kábítószer tulajdonságai, használt mennyisége, a jogsérelem módja, valamint a veszély szempontjából releváns egyéb körülmények figyelembevételével a védett közérdek veszélyeztetése olyan csekély mértékű is lehet, hogy az elkövető megbüntetése (ami a szabadságjogainak szükségszerű korlátozásával jár) aránytalan, ezért alkotmányellenes szankciónak minősülhet.

II.

Az Alkotmánybíróság formai érvekkel, a jogbiztonságra hivatkozva semmisítette meg a vizsgált rendelkezések egy részét, illetve a jogbiztonságra alapozva állapított meg mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet. A többségi határozat a „hatósági engedély” fogalmának határozatlansága miatt alkotmányértőnek minősítette a Visszaélés kábítószerrel cím alatti kerettényállásokat, és a hatósági engedélyre utaló szövegrészeket azonnali hatállyal megsemmisítette. A többségi határozat az „együttesen történő kábítószer-fogyasztás” fogalmának bizonytalanságára hivatkozva azonnali hatállyal megsemmisítette az úgynevezett „elterelést”, vagyis a drogfüggők és az alkalmi fogyasztók számára a büntetés helyett a gyógykezelés vagy a megelőző-felvilágosító szolgáltatás lehetőségét meghatározott feltételekkel lehetővé tevő rendelkezések jelentős részét. A többségi határozat szerint a Btk. 282-283/A. §-ai sértik a jogbiztonságot, mert nem megfelelően határozzák meg az elkövetési tárgyat és az elkövetési magatartásokat. A megsemmisített szabályokat nem tartom alkotmányellenesnek, a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenesség megállapítását megalapozatlannak ítélem, az azonnali hatályú megsemmisítést pedig az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében rögzített jogállamiság sérelmének tekintem.

1. Amikor az Alkotmánybíróság az Alkotmány 2. § (1) bekezdésére hivatkozva azt követeli meg, hogy a jogszabályi rendelkezés kizárólag egyféleképpen legyen értelmezhető, akkor Herbert L. A. Hart előtti jogértelmezési kánont követ. Az „egyfélékésen értelmezhetőség” követelménye alapján minden jogszabályt meg lehetne semmisíteni, ugyanis *ennek a követelménynek egyetlen jogszabály sem felelhet meg*. A jogszabályokban rögzített rendelkezések ugyanis olyan „általános osztályozó terminusok” („jármű”, „szerződés”, „fél”) amelyek alkalmazási köre sohasem lehet teljesen határozott. Az általános szabályok révén való cselekvésszervezés szisztematikusan termeli a határeseteket, amelyeknél a szabály alkalmazása elkerülhetetlenül problémássá válik, és ez alól a büntetőjogi szabályok sem kivételek. (Herbert Lionel Adolphus Hart: A jog fogalma. Budapest, Osiris, 1995, 146.; Vö. Bódig Mátyás: Jogelmélet és gyakorlati filozófia. Jogelméleti módszertani vizsgálódások. Miskolc, Bíbor, 2004, 338. és köv.) Ezért önmagában a „hatósági engedély”, az „együttesen történő kábítószer-fogyasztás” és más rendelkezések határozatlansága vagy többféle értelmezési lehetősége nem elegendő érv az alkotmányellenesség megállapításához. A Visszaélés kábítószerrel cím alatti rendelkezésekben használt mindegyik kifejezésről kimutatható, hogy többféleképpen értelmezhető.) Álláspontom szerint a jogállamiság sérelmét akkor lehet megállapítani, ha a „többértelműsége” túl további, érdemi kifogások is megfogalmazhatók. Például: a vizsgált büntetőjogi szabály határozatlansága a jogalkalmazás során olyan súlyos zavarokat okozott (vagy annak a veszélye kimutatható), amely a jogorvoslati rendszerben, a jogalkalmazás egységesítésére szolgáló eszközök révén sem szüntethető meg; a

határozatlan tartalmú szabály alkalmazásával személyek indokolatlan hátrányt szenvednek (vagy annak a veszélye kimutatható).

2. A többségi határozat szerint az *együttes elkövetési forma* nem azonosítható a Btk.-ban lévő társas elkövetési formákkal, és bizonytalan tartalma miatt a jogalkalmazás során zavarokat okozhat. Az Alkotmányból azonban nem következik, hogy a Btk. módosításakor kizárólag a törvényben már szereplő fogalmakat kell használni. Az új fogalom dogmatikai és jogalkalmazási bizonytalanságait a határozat csupán deklarálja, de nem támasztja alá jogirodalmi hivatkozással, a bírói gyakorlatból vett példával vagy más módon. A Btk. értelmezésére az Alkotmánybíróságnak nincs monopóliuma, s a bírósági rendszeren belül megfelelő eszközök állnak rendelkezésre az ítélezési gyakorlat egységesítésére.

3.1. A „*hatósági engedély*” szövegrészt tartalmazó 282. §, 282/A. §, 282/B. §, 282/C. §, valamint a 283/A. § kerettényállások. Az Alkotmánybíróság az 1026/B/2000. AB határozatában megállapította, hogy a kerettényállásos kodifikációs technika önmagában és általánosságban nem alkotmányellenes, míg a bűncselekmény mindenki számára felismerhető a világos, érthető és értelmezhető norma következtében. (ABH 2003 II., 1296, 1299.) A büntetőjogi norma lényege véleményem szerint nem az, hogy megfogalmazza, mi a jogszerű magatartás, illetve annak feltételei, hanem az, hogy kiderüljön a szabályból, hogy mi a büntetőjogilag tilalmazott cselekmény. A Btk. rendelkezéseiből mindenki számára megállapítható, hogy amennyiben hatósági engedély nélkül valósítja meg az elkövetési magatartások bármelyikét, akkor bűncselekményt követ el. A *jogkövető magatartás feltételeinek részletezése* álláspontom szerint nem tartozik az alkotmányos büntetőjog formai kritériumai közé.

3.2. A többségi határozat szerint nyilvánvaló, hogy azokra a Btk.-ban elkövetési magatartásként meghatározott tevékenységfajtákra, amelyek a - többségi határozatban felsorolt - kormányrendeletben nem szerepelnek, engedély nem is kérhető, és más hatósági aktus sem követelhető meg. Minthogy pedig számos elkövetési magatartás ilyennek minősül, ezek esetében a hatósági engedély mint tényállási elem előírása éppen a büntethetőséget zárja ki, azaz a mögöttes joganyagnak a Btk.-val való aszinkronitása éppen annak érvényesülését rontja le. Véleményem szerint ez az érvelés logikailag nem helyes, és a többségi határozat e téren is adós maradt a bírói gyakorlat vizsgálatával. Abból, hogy a Btk. kerettényállásban jelzi azt, hogy hatósági engedély birtokában egyes, egyébként büntetőjogi tilalom alá eső tevékenységek jogszerűen végezhetők, nem következik a határozatban felvázolt „képtelen eredmény”. A hatályos szabályozásból nem vezethető le az, hogy a Btk.-ban meghatározott cselekmények miatt gyakorlatilag csak azon elkövetőkkel szemben folytatható az eljárás, akiket a kormányrendeletekben meghatározott engedélykérési kötelezettség terhel, és azt elmulasztják, míg mások az ilyen típusú magatartás esetén is mentesülnek a felelősségre vonás alól.

3.3. Az Alkotmányból nem vezethető le a határozat azon következtetése sem, hogy a hatósági engedélyre vonatkozó jogszabályok és a Btk. 282-283/A. §-ainak az elkövetési magatartásokra vonatkozó rendelkezései közötti összhang hiánya önmagában is az Alkotmány 2. § (1) bekezdését sértő, mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenes helyzetet idéz elő. Az elkövetési magatartásokra vonatkozó taxatív felsorolás jelentősége a jogbiztonság szempontjából éppen az, hogy hiába bővítik, változtatják a vonatkozó nemzetközi egyezmények hazai végrehajtási rendeletei a hatósági engedélyhez köthető tevékenységek körét, azok automatikusan nem válnak büntetőjogi elkövetési magatartássá. Így például a Korm. R.1. 3. § (1) bekezdésében foglalt hatósági engedély nélküli kábítószer-átadás bűncselekmény, mert a Btk. 282/A. §-ának egyik elkövetési magatartása az átadás, de az ugyanebben a bekezdésben foglalt hatósági engedély nélküli kutatás nem, mert a kutatás nem szerepel a Visszaélés kábítószerrel tényállásban, mint elkövetési magatartás. A hatósági engedélyre irányadó rendelkezéseket tartalmazó kormányrendeletek fogalomrendszere tehát nem ok nélkül „nem kompatibilis” a Btk.-nak az elkövetési magatartásokat meghatározó rendelkezéseivel, az eltérésekkel kapcsolatos alkotmányossági aggályok megalapozatlanok.

Összességében tehát úgy ítélem meg, hogy az Alkotmánybíróság *nem szolgáltatott kellő indokot* arra, hogy a jogbiztonságra hivatkozva megsemmisítse a vizsgált rendelkezéseket, illetve a jogbiztonságra alapozva mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet állapítson meg.

4. Az Alkotmánybíróság számos, a többségi határozatban is idézett alkalommal kifejtette, hogy a büntető jogszabályok esetében rendkívüli jelentősége van az előreláthatóság, kiszámíthatóság követelményének. Jelen esetben a határozat döntő érve az elterelés lehetőségét biztosító rendelkezések *ex nunc* hatályú megsemmisítése mellett az, hogy „az egyén az eseti megítélés következtében előálló bizonytalan helyzetben nem tartható”. Csakhogy az Alkotmánybíróság döntése a büntethetőséget megszüntető okra vonatkozik. Ennek következtében nem a bizonytalan elítélés lehetőségének megszüntetéséről van szó, hanem a - többségi határozat szerint - bizonytalan büntetéselkerülés helyett a *biztos büntetésről*. Vagyis az Alkotmánybíróság egyes magatartásokat azonnali hatállyal büntetendővé nyilvánított, amit kizárólag az Országgyűlés tehet meg, és azt is csak az Alkotmánybíróság által előírt „kellő felkészülési idő” biztosításával. A többségi határozat figyelmen kívül hagyta az Abtv. 43. § (4) bekezdését, amely felhatalmazást ad a jogbiztonság érdekében történő *pro futuro* megsemmisítésre.

5. A többségi határozat szerint az Országgyűlés mulasztást követett el azzal, hogy nem hirdette ki törvényben az Egységes Kábítószer Egyezmény I-IV. listáit és a Pszichotróp Egyezmény I-IV. listáit. Az Alkotmány 2. § (1) bekezdése alapján kizárólag a mindenki

számára megismerhető jogszabályok szolgálhatnak büntetőjogi felelősségre vonás alapjául. A határozat azonban nem ezen alkotmányossági követelmény sérelme miatt állapított meg mulasztást. A határozat az Abtv. 47. §-a alapján kötelezi az Országgyűlést nemzetközi szerződés egyes részeinek a kihirdetésére. Az Abtv. 47. §-a szerint az Alkotmánybíróság a nemzetközi szerződésbe ütközés vizsgálata során megállapíthatja: a jogalkotó szerv a nemzetközi szerződésből származó jogalkotói feladatát elmulasztotta. Ha egy már hatályban lévő és a belső jog részévé vált nemzetközi szerződésből jogalkotási kötelezettség fakad, és e kötelezettségét a jogalkotó nem teljesíti, megállapítható a mulasztás. Jelen esetben a kihirdetés még nem történt meg, ezért az Alkotmánybíróságnak azt kellett volna alaposan megvizsgálnia, hogy az Alkotmány 7. § (1) bekezdésének megfelelően a jogrendszer *egyéb módon*, jogszabályban vagy a jogalkalmazás útján nem teremtette-e meg a belső jog és a nemzetközi jog összhangját. Egy ilyen átfogó vizsgálatot követően sem juthatott volna az Alkotmánybíróság azonban arra a következtetésre, hogy az Országgyűlés a mulasztást *kizárólag a szóban forgó listák törvényi kihirdetésével* orvosolhatja.

6. A jogbiztonságra hivatkozó érveléssel nyilvánítja alkotmányellenesnek a többségi határozat indokolásának IV.10.3.2. pontja a „használat alkalma” fogalomkört is, de a vizsgált rendelkezések között nem ez a kifejezés, hanem a „saját használat” szerepel, amelyet viszont a határozat - helyesen - nem minősít alkotmányellenesnek. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság a Btk.-nak az elterelés lehetőségét biztosító 283. §-ából a jogbiztonság alapján megsemmisíti az (1) bekezdés c) pontját, amely a „saját használat” kifejezést tartalmazza, miközben az ugyanilyen tartalmú a) pontot és az e) pont 1. alpontját hatályban tartja. (Vö. a határozat rendelkező részének 2. pontját az indoklás indítványismertető I.3.1. pontjával, valamint a IV.10.3.2. ponttal.)

III.

A többségi határozatnak a jogszabályi rendelkezés alkotmányellenességét, valamint a mulasztásban megnyilvánuló alkotmányellenességet megállapító további részei az Alkotmánynak az *ifjúság védelméről* rendelkező 16. §-án, valamint *gyermek védelméről* rendelkező 67. §-án alapulnak. Álláspontom szerint sem az Alkotmányból, sem az Alkotmánybíróság által vizsgált nemzetközi szerződésekből nem következik, hogy a gyermekek (18 év alattiak) védelme kizárólag a kábítószer fogyasztó fiatalok, fiatal felnőttek (18-21 év közöttiek) kivétel nem engedő büntetőjogi felelősségre vonásával valósítható meg.

1. Az Alkotmány 16. és 67. §-ával összhangban az ENSZ Egyezmény, az Egységes Kábítószer Egyezmény, a Pszichotróp Egyezmény és - különösen - a Gyermek

Egyezmény alapján az államnak gyermek- és ifjúságvédelmi kötelezettsége van. Ez az állami kötelezettség többféle módon is teljesíthető. A Gyermek Egyezmény 33. cikkében a magyar állam arra vállalt kötelezettséget, hogy minden alkalmas (törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelésügyi) intézkedést megtesz annak érdekében, hogy megvédje a gyermeket a kábítószeres tiltott fogyasztásától és megakadályozza a gyermekek felhasználását e szerek előállításában és kereskedelmében. A lehetséges állami intézkedéseknek csupán az egyik, és egyben a legszigorúbb és leginkább jogkorlátozó fajtája a büntetőjogi eszközök igénybevétele. A többségi határozat ezen belül is kizárólag egy szűk részterületet vizsgál, a Kábítószerrel visszaélés cím alatt lévő büntetőjogi szabályokat. Önmagában a Btk.-nak ezeket a rendelkezéseit vizsgálva azonban nem lehet megalapozottan arra a következtetésre jutni, hogy a gyermekek sérelmére, valamint a gyermekek felhasználásával elkövetett kábítószerrel való visszaélés szabályozása olyan fokban hiányos, hogy lerontja a hivatkozott „nemzetközi szerződések elveinek és tételes szabályainak érvényesülését”.

A jelen ügyben irányadó nemzetközi egyezmények nem tartalmazzak előírást meghatározott tartalmú büntetőjogi norma megalkotására, sőt nagy mozgásteret hagynak a tagállamoknak drogpolitikájuk kialakításában. A magyar állam a Pszichotróp Egyezmény 22. cikkében és az Egységes Kábítószer Egyezmény 36. cikkében is arra vállalt kötelezettséget, hogy „alkotmányos jogszabályainak fenntartásával” alkotja meg a szükséges büntetőjogi szabályokat. Emellett, az ENSZ Egyezmény folyamatosan utal arra, hogy a részes államok alkotmányos alapelveiknek és jogrendjük alapvető rendelkezéseinek a fenntartásával kötelesek a szükséges intézkedések megtételére (3. cikk 1. pont c), 2. pont). A szükséges intézkedések igénybe vehető skálája pedig elég széles ahhoz, hogy a részes államok kiválaszthassák az alkotmányukkal összhangban álló eszközöket. Az ENSZ Egyezmény lehetővé teszi, hogy az állam az elítélés és a büntetés kiszabása helyett kisebb súlyú bűncselekmények esetében a rehabilitáló, a társadalomba való visszailleszkedést elősegítő intézkedéseket alkalmazzon (43. cikk 4. pont c)). Ez az egyezmény azt is lehetővé teszi, hogy az állam olyan rendelkezést hozzon, amely a személyes fogyasztásra szánt kábítószeres és pszichotróp anyagok birtoklása, vásárlása és termesztése elkövetőjének kezelésére, nevelésére, társadalmi visszailleszkedést elősegítő intézkedést alkalmaz az ítélet vagy büntetés alternatívájaként (43. cikk 4. pont d)).

Ebből következően a jogalkotó nem a nemzetközi szerződés ellenére, hanem épp az abban foglalt felhatalmazás alapján tette lehetővé az elterelést a csekély mennyiségű kábítószer együttesen történő kábítószer-fogyasztás alkalmával (akár oktatási, nevelési intézmény területén, vagy közelében) történő kínálását, átadását. A jogalkotó választása egyfelől a büntetőhatalom érvényesítéséhez fűződő érdek, másfelől a 14-18 éves

gyermeknek és a 18 és 21 év közötti fiatal felnőtt elkövetőknek (alkalmi fogyasztóknak és drogfüggőknek) a büntetőjogi szankcionálással szükségképpen együtt járó szabadságkorlátozásoktól való megóvásához fűződő egyéni és társadalmi érdek közötti mérlegelésen alapul. Ezzel szemben a többségi határozat nem vette figyelembe, hogy az Alkotmány 2. § (1) bekezdéséből és a 8. § (2) bekezdéséből következően a büntetőjogi szankciókat az alapjog-korlátozásoknak megfelelően kell értékelni, és emiatt az Alkotmánynak a gyermekek védelméről szóló rendelkezései nem értékelhetők önmagukban.

2. A határozatnak a nemzetközi szerződések értelmezése alapján azt kellett volna alátámasztania, hogy az állam a Btk.-ban foglalt más tényállás megállapításával, egyéb jogszabály megalkotásával, illetve jogalkalmazás útján sem tett eleget vállalt kötelezettségeinek.

A belső jog részévé vált nemzetközi jogi normák nemzetközi tartalmukkal válnak a magyar jog részévé. A nemzetközi egyezmények értelmezésekor a határozatnak figyelemmel kellett volna lennie a szerződések értelmezésére irányadó, a szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés 31-33. cikkeire. E szerint a szerződések értelmezésekor a szövegen túl figyelembe veendő a szöveggörnyezet, a később kialakult gyakorlat, a szerződési előkészítő anyagok és a szerződéskötés körülményeinek elemzése is. Az Alkotmánybíróság úgy állapította meg a nemzetközi szerződésből fakadó jogalkotási kötelezettség elmulasztását, hogy: nem jelölte meg, hogy a nemzetközi szerződés pontosan melyik rendelkezésének teljesítését mulasztotta el a törvényhozó; figyelmen kívül hagyta a nemzetközi jog sajátos értelmezési elveit; nem vette számításba a nemzetközi szerződés végrehajtását ellenőrző szervezetek gyakorlatát. Ez utóbbi azért különös jelentőségű, mert az ENSZ Egyezményben részes tagállamok nem kis részének kábítószer-szabályozása a magyarországinál jóval kevésbé korlátozó. A többségi határozat azonban egyetlen példát sem hoz fel arra, hogy a nemzetközi intézmények kifogásolták volna a magyar vagy más államok jogi szabályozását, illetve joggyakorlatát. Mindezek hiányában megalapozatlannak tartom a többségi határozat által levont következtetéseket.

IV.

Egyetértek azzal, hogy a többségi határozat elvi szinten megerősítette a korábbi gyakorlatot, amely szerint a testületnek a büntetőpolitika *alkotmányos korlátainak* megállapítására van jogosítványa, és nem arra, hogy meghatározza a büntetőpolitikát. [Összefoglalóan: 13/2002. (III. 20.) AB határozat, ABH 2002, 85, 90-91.] A törvényhozó feladata, hogy a tudományos ismeretek és a jogalkalmazási gyakorlat figyelembevételével

kialakítsa a drogstratégiát és a büntetőpolitikát. (Lévai Miklós: Engedélyezni vagy tiltani. A kábítószer-fogyasztásra vonatkozó kriminálpolitika dilemmái. Magyar Jog, 1996/1., 16.) A többségi határozat elvi szinten fenntartotta a különböző drogpolitikák közötti választás lehetőségét, ugyanakkor a Btk. vizsgált rendelkezéseiről hozott döntéseivel a keresletcsökkentő kábítószer-politika primátusát juttatta érvényre. A Btk. több rendelkezésének megsemmisítése ugyanis nem a büntetőpolitika alkotmányos korlátait húzza meg, hanem azt eredményezi, hogy olyan fogyasztói magatartások válnak részben azonnali, részben jövőbeli hatállyal büntetendővé, amelyek esetében a törvényhozó nem tartotta feltétlenül indokoltnak a büntetőjogi felelősségre vonást. Álláspontom szerint erre a tudományos ismeretek és a jogalkalmazási gyakorlat figyelembevételével, alkotmányos indokok hiányában, az állam büntetőhatalmának túlzott kiterjesztésével, valamint a jogbiztonság sérelmével került sor.

Dr. Kukorelli István s. k.,
alkotmánybíró
